

T.C.
BİLECİK ŐEHY EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

**FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN BELİRLENMESİ VE
SOSYOEKONOMİK ÖNEMİ: BİLECİK İLİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SILA BALCI

TEZ DANIŐMANI

DR. ÖĞR. ÜYESİ SERKAN VARSAK

BİLECİK, 2022

10494614

T.C.
BİLECİK ŞEYH EDEBALI ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

**FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN BELİRLENMESİ VE
SOSYOEKONOMİK ÖNEMİ: BİLECİK İLİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

SILA BALCI

TEZ DANIŐMANI

DR. ÖĞR. ÜYESİ SERKAN VARSAK

BİLECİK, 2022

10494614

BEYAN

“Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi ve Sosyoekonomik Önemi: Bilecik İli Örneği” adlı yüksek lisans tezi hazırlık ve yazımı sırasında bilimsel araştırma ve etik kurallarına uyduğumu, başkalarının eserlerinden yararlandığım bölümlerde bilimsel kurallara uygun olarak atıfta bulunduğumu, kullandığım verilerde herhangi bir tahrifat yapmadığımı, tezin herhangi bir kısmının Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi veya başka bir üniversitede başka bir tez çalışması olarak sunulmadığımı, aksinin tespit edileceği muhtemel durumlarda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Bu çalışmanın, Bilimsel Araştırma Projeleri (BAP), TÜBİTAK veya benzeri kuruluşlarca desteklenmesi durumunda; projenin ve destekleyen kurumun adı proje numarası ile birlikte, ETİK KURUL onayı alınması durumunda ise ETİK KURUL tarih karar ve sayı bilgilerinin beyan edilmesi gerekmektedir.			
DESTEK ALINMIŞTIR	☐	DESTEK ALINMAMIŞTIR	☒
Destek alındı ise;			
Destekleyen kurum;			
Desteğin Türü		Proje Numarası	
1- BAP (Bilimsel Araştırma Projesi)			
2- TÜBİTAK			
Diğer;.....			
ETİK KURUL onayı var ise;			
ETİK KURUL karar tarih/sayı:	/.....	

Sıla Balcı

Tarih

İmza

ÖN SÖZ

Finansal okuryazarlık konusu sadece bireylerin ekonomik durumlarına değil, buldukları ülkenin sosyoekonomik yapısına da etki etmektedir. Birikim veya yatırım sahipleriyle kaynak ihtiyacı olan bireyler arasında köprü görevi üstlenen finansal araçlar, finansal sistemi düzenlemektedir. Finansal okuryazarlığın önemini anlamak için bu sistem hakkında yeterli bilgi ve birikime sahip olmak gerekir. Bu sebeple finansal eğitim almış, finansal tutum ve davranışlarda bulunmuş her birey ülkenin refahını pozitif yönde etkilemektedir.

Konuyla ilgili önceleri yapılmış olan birçok araştırma, finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan yerlerde bireylerin tasarruf ve borçlanma konularında daha dikkatli olduğunu, planlamalarını erken yaşta yaptığını ve yapılan araştırmalar sonucu yatırımlarını finansal piyasalarda doğru bir şekilde değerlendirdiklerini ortaya koymuştur. Bu bağlamda bir bireyin finansal okuryazarlık konusunda önce finansal davranışlarını, sonra finansal tutumlarını ve bunların etkilerine ilişkin çözüm önerileri sunulması bu araştırmanın içeriğini oluşturmaktadır. Araştırmanın bundan sonra yapılacak olan çeşitli araştırmalara ve ülkemiz bilimimize katkı sağlamasını dilerim.

Yoğun ve meşakkatli geçen bir süreçten sonra ortaya çıkan bu araştırmamı hazırlamamda bana zaman ayıran, beni her konuda destekleyen ve her zaman yanımda olan aileme teşekkürlerimi bir borç bilirim. Fikirleriyle beni aydınlatan tez danışmanım ve çok değerli hocam Sayın Dr. Serkan Varsak'a sonsuz teşekkürlerimi arz ederim. Son olarak da çalışmamın analiz kısmında yardımlarını esirgemeyen Sayın hocam Esra Cengiz Tırpan'a, anket kısmındaki titiz ve samimi cevaplarıyla sağlıklı veriler elde etmemi sağlayan tüm katılımcılara katkılarından dolayı teşekkür ederim.

Sıla Balcı

2022

ÖZET

FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN BELİRLENMESİ VE SOSYOEKONOMİK ÖNEMİ: BİLECİK İLİ ÖRNEĞİ

21. yüzyılda hızla değişen piyasa koşulları, ürün çeşitliliği, teknolojik gelişmeler, finansal piyasalarda meydana gelen yenilikler ve işleyişlerdeki değişimler bireylerin finansal anlamda aldığı kararlar üzerinde etkili olmaktadır. Bu durum daha çok finansal konularda yeterli bilgiye sahip olmayan bireyleri etkilemekte olup zamanla bireyleri finansal hatalar yapmaya sürüklemektedir. Bu durum ise ülke ekonomisini de negatif yönde etkilemektedir. Bu nedenle bireyin finansal konularda, doğru, bilinçli, güvenilir kararlar verebilmesi için finansal okuryazarlık konusunda da yeterli bilgi birikimine sahip olması önem arz etmektedir.

Bu çalışma esas olarak, Bilecik ilinin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi amacıyla hazırlanmıştır. Finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesinde finansal tutum ve finansal davranışların demografik faktörlere göre farklılık ilişkisini tespit etmek amaçlanmıştır. Çalışmada 600 kişiye yöneltilen anket sonuçları SPSS programıyla analiz edilmiştir. T- testi ve Anova Testi uygulanarak ankete katılanın, finansal araçlar hakkındaki bilgi düzeyleri ölçülmüş olup, bu finansal araçlardan bireylerin hangi düzeyde yararlandıkları çalışmada ifade edilmiştir.

Yapılan analizler sonucunda; katılımcıların finansal araçlardan yararlanma düzeyi belirlenirken cinsiyeti açısından döviz kuru, bireysel emeklilik, yatırım fonu, mortgage değişkenlerinde anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir. Finansal araçlardan yararlanma düzeyleri açısından incelediğimizde ise, ödemeli kart değişkeni dışında, bireysel emeklilik, yatırım fonu, mortgage, banka teminatlı kredi, teminatsız kredi, kredi kartı, mikro kredi ve tahvil değişkenlerinde kadınların erkeklerden daha fazla finansal araçlardan yararlandıkları gözlemlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Finansal Okuryazarlık, Finansal Eğitim, Sosyo-ekonomik Değişkenler.

ABSTRACT

DETERMINING THE LEVEL OF FINANCIAL LITERACY AND ITS SOCIOECONOMIC IMPORTANCE: THE CASE OF BİLECİK

In the 21st century, rapidly changing market conditions, product diversity, technological developments, innovations in financial markets and changes in operations have an impact on the financial decisions of individuals. This situation mostly affects individuals who do not have sufficient knowledge about financial matters and over time, it leads individuals to make financial mistakes. This situation affects the country's economy negatively. For this reason, it is important for the individual to have sufficient knowledge about financial literacy in order to be able to make correct, conscious and reliable decisions in financial matters.

This study was mainly prepared to determine the financial literacy level of Bilecik province. In determining the level of financial literacy, it is aimed to determine the difference between financial attitudes and financial behaviors according to demographic factors. In the study, the results of the questionnaire directed to 600 people were analyzed with the SPSS program. By applying the T-test and Anova Test, the level of knowledge of the respondents about financial instruments was measured, and the level of individuals benefiting from these financial instruments was expressed in the study.

As a result of the analyzes made; While determining the level of use of financial instruments by the participants, it is seen that there is a significant difference in exchange rate, private pension, mutual fund and mortgage variables in terms of gender. When we examine in terms of the level of utilization from financial instruments, it has been observed that women benefit from financial breaks more than men in the variables of private pension, mutual fund, mortgage, bank-guaranteed loan, unsecured loan, credit card, micro-credit and bond variables, except for the prepaid card variable.

Keywords: Financial Literacy, Financial Education, Socio-economic Variables.

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
İÇİNDEKİLER.....	iv
TABLolar LİSTESİ.....	v
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	vi
KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ.....	vii
GİRİŞ.....	1

BİRİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN TANIMI VE KAPSAMI

1.Finans Kavramı	3
1.1.Finansal Okuryazarlığın Tanımı ve Kapsamı	3
1.1.1. Finansal Bilgi	4
1.1.2. Finansal Tutum	5
1.1.3. Finansal Davranış	6
1.2. Finansal Okuryazarlığın Önemi.....	7
1.3. Finansal Okuryazarlığın Amacı.....	9
1.4. Finansal Okuryazarlığın Etkileri	10
1.4.1. Finansal Okuryazarlığın Bireysel Refah Üzerindeki Etkisi	11
1.4.2. Finansal Okuryazarlığın Sosyal Refah Üzerindeki Etkisi.....	12
1.5. Finansal Eğitim	14
1.5.1. Finansal Eğitimin Önemi	16
1.5.2. Finansal Eğitimin Amacı.....	17
1.5.3. Finansal Eğitimin Faydaları.....	19
1.6. Finansal Okuryazarlığın Bileşenleri	21
1.6.1. Temel Para Bilgisi	21
1.6.2. Gelir ve Tasarruf Anlayışı	22
1.6.3. Harcama ve Borçlanma Anlayışı.....	24
1.6.4. Finansal Yatırım	25

İKİNCİ BÖLÜM
TÜRKİYE’DE FİNANSAL EĞİTİM VE FİNANSAL OKURYAZARLIK
ÇALIŞMALARI

1. Türkiye’de Finansal Okuryazarlık Eğitimi ile İlgili Yürütülen Faaliyetler.....	28
1.1. Devlet Tarafından Yürütülen Finansal Okuryazarlık ve Eğitim Çalışmalar.....	29
1.1.1. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Tarafından Yürütülen Çalışmalar.....	30
1.1.2. Millî Eğitim Bakanlığı Tarafından Yürütülen Çalışmalar.....	31
1.1.3. Sermaye Piyasası Kurulu Tarafından Yürütülen Çalışmalar.....	32
1.1.4. Borsa İstanbul Tarafından Yürütülen Çalışmalar.....	35
1.1.5. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Tarafından Yürütülen Çalışmalar.....	38
1.1.6. Türkiye Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planı Kapsamında Yürütülen Çalışmalar.....	41
2. Bağımsız Kuruluşlar Tarafından Yürütülen Finansal Okuryazarlık Çalışmalar.....	44
2.1. Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER).....	44
2.2. ING Türkiye Turuncu Damla Projesi	46
2.3. Türkiye Ekonomi Bankası (TEB)	46
2.4. Habitat Derneği.....	47

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK BİR
ARAŞTIRMA: BİLECİK İLİ ÖRNEĞİ

1. Literatür Araştırması.....	49
2. Araştırmanın Amacı.....	51
3. Araştırmanın Önemi.....	51
4. Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi	51
5. Araştırmanın Bulguları.....	52
6. Katılımcılara İlişkin Yapılan Analizler	65
6.1. Katılımcılara İlişkin T-Testi Analizi.....	65
6.1.1. Cinsiyete İlişkin T-Testi Analizi.....	65
6.1.2. Katılımcıların Temel Finansal Araçlar Hakkında Bilgi Düzeyinin Eğitime İlişkin ANOVA Analizi.....	68
SONUÇ	74
KAYNAKÇA	76
EKLER	83

TABLULAR LİSTESİ

	Sayfa
Tablo 3.1. Araştırmaya Katılanların Cinsiyet Grubuna İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı.....	52
Tablo 3.2. Araştırmaya Katılanların Yaş Grubuna İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı.....	53
Tablo 3.3. Araştırmaya Katılanların Eğitim Durumuna İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı.....	53
Tablo 3.4. Araştırmaya Katılanların Meslek Gruplarına İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı.....	54
Tablo 3.5. Katılımcıların Finansal Yatırımlarını Gerçekleştirme Yöntemlerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı.....	54
Tablo 3.6. Finansal Yatırım Kaynaklarını Etkileyen Bilgi Kaynaklarına İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı.....	55
Tablo 3.7. Katılımcıların Daha Önce Para Biriktirme Yöntemlerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı.....	55
Tablo 3.8. İkamet Edilen Yerde Eve Sahip Olma Durumuna İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı.....	56
Tablo 3.9. Katılımcıların Hanelerindeki Temel Gelir Kaynağını Gösteren Frekans ve Yüzde Dağılımı.....	56
Tablo 3.10. Hanede Ödemelerden Sorumlu Olan Kişilere İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı.....	57
Tablo 3.11. Katılımcıların Sahip Olduğu Kredi Kartı Miktarına İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı.....	57
Tablo 3.12. Katılımcıların Bugüne Kadar Ki En Yüksek Kredi Kartı Borcuna İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı.....	57
Tablo 3.13. Katılımcıların Aylık Harcamalarının Toplam Ortalama Miktarına İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı.....	58
Tablo 3.14. Katılımcıların Daha Önce Hangi Sebeplerden Dolayı Bireysel Kredi Kullandığına İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı.....	58

Tablo 3.15. Katılımcıların Daha Önce Kaç Kez Kredi Kullandıklarını Gösteren Frekans ve Yüzde Dağılımı.....	59
Tablo 3.16. Katılımcıların Daha Önce Kullandıkları Mortgage Ürünlerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı.....	59
Tablo 3.17. Katılımcıların Daha Önce Yaptıkları Birikimlerden Kazanç Elde Edip Etmediklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı.....	59
Tablo 3.18. Katılımcıların Daha Önce Yaptıkları Finansal Yatırımlardan Zarar Edip Etmediklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı.....	60
Tablo 3.19. Katılımcıların Daha Önce Hangi Konuda Finans Danışmanından Destek Aldığını Gösteren Frekans ve Yüzde Dağılımı.....	60
Tablo 3.20. Katılımcıların Daha Önce Aldığı Finansal Kararlardan Ötörü Duyduğu Pişmanlığı Gösteren Frekans ve Yüzde Dağılımı.....	60
Tablo 3.21. Katılımcıların Acil Paraya İhtiyaç Duyduğunda Parayı Bulma Yöntemlerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı.....	61
Tablo 3.22. Emeklilik İçin Finansal Planlamanın Hangi Yaş Aralığında Olması Gerektiğini Gösteren Frekans ve Yüzde Dağılımı.....	61
Tablo 3.23. Katılımcıların Finansal Araçlar Hakkında Bilgi Düzeyleri.....	62
Tablo 3.24. Katılımcıların Finansal Araçlardan Yararlanma Düzeyleri.....	64
Tablo 3.25. Temel Finansal Araçlara İlişkin Bilgi Düzeyinin Cinsiyetlere Göre Farklılığı (Bağımsız Örneklem T- Testi)	66
Tablo 3.26. Temel Finansal Araçlardan Yararlanma Düzeylerinin Cinsiyetlere Göre Farklılığı (Bağımsız Örneklem T-Testi)	67
Tablo 3.27. Katılımcıların Temel Finansal Araçlar Hakkında Bilgi Düzeyinin Eğitime İlişkin Anova Analizi	68
Tablo 3.28. Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Konusuna İlişkin Görüşleri.....	70
Tablo 3.29. Katılımcıların Finansal Konular Hakkında İlgi Düzeylerine İlişkin Yüzde Dağılımı.....	72

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1. Finans Sektörü Tarafından Kullanılan Krediler	25
--	----

KISALTMALAR VE SİMGELER LİSTESİ

AÇSHB: Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı

ASPB: Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın

BDDK: Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu

BIST: Borsa İstanbul

DPT: Devlet Planlama Teşkilatı

FO-DER: Finansal Okuryazarlık Derneği

HM: Hazine Müsteşarlığı

INFE: Uluslararası Finansal Eğitim Ağı

İSMEK: İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitim Kursları

KHK: Kanun Hükmünde Kararname

MEB: Millî Eğitim Bakanlığı

OECD: Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü

SMMM: Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin

SPK: Sermaye Piyasası Kurulu

TBB: Türkiye Bankalar Birliği

TCKB: Türkiye'de Kalkınma Bakanlığı

TCMB: Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası

TEB: Türk Ekonomi Bankası

TMSF : Tasarruf Mevduatı ve Sigorta Fonu

TOBB : Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği

TRT: Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu

TSPAKB: Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği

TÜİK: Türkiye İstatistik Kurumu

UNİCEF: Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu

VİOP: Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası

GİRİŞ

Toplumda her birey ihtiyaçlarını gidermek için finansal ürün ve hizmetlerden yararlanmaktadır. Finansal rn ve hizmetlerden fayda sağlamak isteyen bireyler, öncelikle bu ürünler hakkında doğru ve tam bilgiye sahip olmalıdır. Sahip oldukları varlıkları ve btlerini yönetmek başta gençler olmak üzere her yaşta birey için önem arz etmektedir. Bu durum finans konusunda bireylerin verdikleri kararlar doğrultusunda şekillenip gerek toplumun gerekse ülkenin refahını ve kalkınma düzeyine etki etmektedir.

Finansal rn ve hizmetlerden fayda sağlamak için öncelikle finans kavramının anlamının bilinmesi gerekmektedir. Finans kavramı; bireylerin harcama, tasarruf, bt, borç alma, yatırım gibi kısa veya uzun vadeli planlarını zaman içerisinde değerlendirmeleriyle ortaya çıkmaktadır. Günlük hayattan örnek verecek olursak; konut alırken faydalanabileceğimiz kredi imkânı, çocuğumuzu özel bir okula yazdırırken kendi btsine uygun seçim yaparak veya birikim yapmak isterken hangi finansal araçtan yararlanmak istediğine karar vermek bu sistemin önemini ortaya koymaktadır.

Finansal kararlar, finansal okuryazarlıkla doğru orantılıdır. Finansal okuryazarlık, bireylerin temel ekonomik ilkeleri anlaması ve gelişen teknolojiyle birlikte ekonomik gelişmeleri yorumlayarak doğru finansal araçlara yönelebilmesi için sahip olması gereken finansal bilgi, beceri, tutum ve davranışlardan oluşmaktadır.

Finansal okuryazarlığın farkındalığı konusunda, devlet vatandaşlarına daha iyi bir gelecek sağlamak için birçok çalışma yapmıştır. Bu alışmalar sayesinde bireyler finansal bilgisizlikten dolayı ortaya çıkan dolandırıcılık, yatırım ve tasarruf konularının da üzerinde durarak finansal bilginin ekonomide ki önemine vurgu yapmaktadır. Finansal bilgi seviyesi yüksek olan bireyler, yatırımlarını tasarrufa dönüştürebilir, sahip olduğu parayı piyasada etkin ve verimli bir şekilde kullanabilir ve de herhangi bir sorun karşısında riskleri yönetebildiği görülmektedir. Bu durum finansal sistemin istikrarı ve tabana yayılabilmesinde hem de toplumun sosyal refahı açısından etki sağlanabilmesi için önemlidir.

Finansal okuryazar olabilmek, finansal farkındalığın ortaya çıkarttığı rasyonellikle tüketicilere sosyo- ekonomik yarar sağlamaktadır. Bu sayede ülke içinde ekonomik büyümeye de katkı sağlamaktadır. Bireylerin yatırımlarını, doğru bir şekilde mal ve hizmetlere çevirmesi, takasa ve borç alıp-verme yöntemlerini uygulayabilme açısından da etkili bir kavram olduğu görülmektedir.

Bu kapsamda çalışmanın birinci bölümünde, finansal okuryazarlık kavramının tanımı ve kapsamı anlatılmaya çalışılmış, finansal okuryazarlığı yaşamın hangi alanlarında gereksinim duyulduğu, finansal okuryazar olabilmek için nelere dikkat edilmesi gerektiği, finansal okuryazarlık seviyesini etkileyen faktörlere değinilmiş ve finansal okuryazarlığın bireysel ve toplumsal refah üzerindeki ilişkisini açıklanarak finansal okuryazarlığın önemi vurgulanmıştır.

İkinci bölümünde, finansal okuryazarlık eğitiminin tanımı ve finansal okuryazarlığın geliştirilmesi için devlet tarafından yürütülen faaliyetler ve bağımsız kuruluşlar tarafından yürütülen finansal okuryazarlık çalışmalarına değinilmiştir.

Üçüncü ve son bölümde ise tez çalışması kapsamında yapılan anket çalışmasının SPSS programında çözümlemesi yapılarak elde edilen verilerin yorumlaması yapılmıştır.

BİRİNCİ BÖLÜM

FİNANSAL OKURYAZARLIĞIN TANIMI VE KAPSAMI

1. Finans Kavramı

Finans kavramı; bireylerin harcama, tasarruf, bütçe, borç alma, yatırım gibi kısa veya uzun vadeli planlarını zaman içerisinde değerlendirmeleridir. Günlük hayatımızda finans kavramı çoğu yerde karşımıza çıkmaktadır. Finans aynı zamanda finansal sistemleri oluşturan para, banka, kredi, yatırım, varlık ve borçların gözetimini, oluşturulmasını ve incelenmesini de kapsar. Bireylerin yaşamında belirli bir refah düzeyine ulaşmak, gelecekte iyi bir hayat standardına sahip olmak ve herhangi bir beklenmedik durumla karşılaşıldığında finans kavramının ne anlam ifade ettiği ve sosyo-ekonomik hayatımıza etkilerinin bilinmesi gerekmektedir (Şengüloğlu,2019:2).

Finans kelimesi 18. Yüzyılda, Fransa'da paranın yönetimi anlamına gelmektedir. Paranın değişimi veya takas bu kelimenin yerini alabilen kavramlardır. Diğer taraftan finans sadece paranın değişimi ve dönüşümü değildir; bu nedenle finans için; para, varlık, yatırım, menkul kıymetler vb. çeşitli kaynakları yönetme sanatıdır denilebilir (Bedir, 2020:4). Finans günlük hayatta bireylerin yanı sıra işletme, kurum ve kuruluşların değişim ve gelişimi içinde aktif rol oynar. İşletmelerin ekonomik sistem içerisinde başarılı bir şekilde gelir ve giderlerini yönetip pozitif / negatif etkilerini anlamada finans kavramının bilinmesi önemli rol oynar. Bir başka ifadeyle finans hem kaynakların hem de ürünlerin faydasını daha yüksek seviyelere çıkartarak yönetilmesi olarak ifade edilir (Bedir, 2020:4).

1.1. Finansal Okuryazarlığın Tanımı ve Kapsamı

Finansal Okuryazarlık kavramının kesin sınırları olmadığı için ülkeden ülkeye hatta aynı ülke içinde farklı dönemlerde farklı anlamlar ifade edebilir. Finansal literatürde gelişmekte olan bu kavram bilimsel açıdan ele alındığında aşağıdaki şekillerde tanımlanabilir;

- Finansal Okuryazarlık, bireylerin bilgiye dayalı aldığı kararlar doğrultusunda finansal durumlarını yönetebilme ve bu finansal bilince sahip olan kişilerin daha bilinçli kararlar alıp, birikim, yatırım, tasarruf yapabilmesi olarak tanımlanabilir (Alkaya ve Yağlı, 2015:586).

- Ekonomik İş Birliği ve Kalkınma Örgütü (OECD) ve Uluslararası Finansal Eğitim Ağı (INFE) finansal okuryazarlık düzeyini ölçmek üzere geliştirmiş olduğu ankette

finansal okuryazarlık kavramını; finansal refah elde edebilmek ve doğru kararlar alabilmek için bilgi, tutum ve davranışları bir bütün olarak tanımlanmaktadır (OECD, INFE:2011).

- Türk Ekonomi Bankası (TEB) ve Boğaziçi Üniversitesi'nin ortak çalışması olarak düzenlenen Finansal Okuryazarlık ve Erişim Endeksi raporunda finansal okuryazarlık; Bütçeleme ve para yönetimi, kısa ve uzun vadeli finansal planlamalarda yatırımlarına yön verecek araçların seçiminde rasyonel kararlar vererek, bütçeyi doğru yönetebilme yeteneğine sahip olma durumu olarak tanımlanabilir (TEB-Boğaziçi Üniverstesi,2014).

- Finansal Okuryazarlık kavramı Amerika Birleşik Devletleri'nde finansal okuryazarlık (financial literacy) şeklinde tanımlanırken bazı ülkelerde finansal farkındalık (financial awarens), finansal yeterlilik (financial competence), finansal bilgi (financial imformation), parasal okuryazarlık (monetary literacy), bütçe okuryazarlık (budget literacy) ve ekonomi okuryazarlık (economic literacy) olarak da tanımlanabilir (Şengüloğlu,2019:2).

- Finansal okuryazarlık, birey ve toplumların finansal refahını arttırabilmek için finansal kavramların, finansal beceri olgusunun bilinmesi ve anlaşılmasıdır (PISA,2013).

- Finansal okuryazarlık, tüketiciler ve yatırımcıların bilgiye dayalı tercihler yapabilmeleri, ihtiyaç duyduklarında yardım için nereye başvuracaklarını bilmeleri ve finansal alanda etkin adımlar atabilmeleri için ürünleri kavrama yeteneği ve finansal riskleri anlamaya ilişkin yeterliliklerinin bir bütünü şeklinde tanımlamıştır.

Tanımlardan da anlaşılacağı üzere, finansal okuryazarlık ülkeden ülkeye hatta aynı ülke içinde dönem dönem anlamsal olarak farklılık gösterse de uygulamada aynı epistemolojik kökene sahiptir.

Genel anlamda finansal okuryazarlık finansal bilgiyi kullanabilme ve finansal kararlar alabilmek için yeterli finansal eğitim seviyesine sahip olması gerektiğini ifade etmektedir. Bu eğitim seviyesi bireylerin ürünler hakkında bilgilendirilmesinin dışında, o ürünü alma sürecinde hangi bilgiye ihtiyaç duyduğunu ve bu bilgiyi nereden temin edebilmesi hakkında doğru, anlaşılır ve uygulama aşamasında güven oluşturma sürecini belirtir. Son yıllarda araştırmacılar ve politikacılar iyi bir finansal okur-yazar olabilmek için ve sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin gerçekleşmesiyle doğrudan ilgili olan finansal okuryazarlığın oluşabilmesinde üç önemli unsurdan oluşan finansal bilgi, finansal davranış ve finansal tutum konusunda yeterli seviyede yetkinliğe sahip olması olarak da tanımlanabilir (Kuyumcu, 2018:6).

1.1.1. Finansal Bilgi

Finansal bilgi düzeyi finansal okuryazarlığın belirlenmesindeki önemli bileşenlerden biridir. Finansal okuryazar olan kişilerin öncelikli olarak en çok kullanılan finansal terimler hakkında bilgi sahibi olması istenmektedir. Bu bilgiler genel olarak, bireysel refahı etkileyen, birikim, tasarruf, yatırım konusunda doğru orantılı bir şekilde işlevini sürdürebilmesi için gerekli olan terimleri içermektedir. İlgili terimler sırasıyla; basit faiz, bileşik faiz, tasarruf, bütçe, sigorta, kredi, enflasyon gibi bankacılıkta da kullanılan bu temel finans terimleri ile ilişkilidir. Finansal okuryazarlık, finansal bilgi düzeyiyle doğru orantılıdır. Bireylerin finansal kavramlara yönelik bilgilendirme yoluyla farkındalık kazanması sayesinde temel finans terimlerine hâkimiyet artar ve bu sayede bireysel ve toplumsal tüketim ve yatırım kararları sosyo-ekonomik refah üzerinde pozitif etki gösterir.

Finansal bilginin bireyler üzerinde ki etkisi iki farklı şekilde incelenebilir. Bunlar makroekonomik ve mikro ekonomik finansal bilgi düzeyleridir. Makro ekonomik düzeydeki finansal bilgi, bir ekonomiyi genel anlamda ele alır ve yıllık bütçe planları, dış ticaret rakamları gibi ekonomiyi daha kapsamlı şekilde inceler. Mikro ekonomik düzeyde finansal bilgi ise bir ekonomi içinde aktif olan tüm işletmelerin ve hane halklarının ekonomik yapısını etkileyen ya da gelecekte etkilemesi mümkün olan olayların öğrenildiği, araştırıldığı metinler, tablolar, şekiller gibi bilgi aktarımını sağlayan bölümün bütününcü inceler (Alkaya ve Yağlı, 2015:587).

1.1.2.Finansal Tutum

Finansal tutum, finansal okuryazarlığın önemli bir diğer parçası olarak kabul edilmektedir. Tutum kelime anlamı olarak; bir sorunu ele alış biçimi, bir kimsenin bir sorun karşısında ele aldığı konu, gidilen yol ve davranış biçimidir. Finansal tutum ise, finansal bilgilerin davranışa dönüşme sürecindeki psikolojik eğilimleridir. Psikolojik eğilimlerde bireylerin parayı dikkatli kullanma, tasarruf etme, birikim yapma gibi konularda daha dikkatli olup geçmişte yaşadığı olaylar sonucu düzenli bir tavır sergilemeleri söz konusudur (Alkaya ve Yağlı,2015:588).

Finansal tutumun alt yapısını oluşturan duygusal faktörler, finansal kararlar alınırken gençlerde oluşan aile etkisi ve çevresel faktörler; tasarruf ve yatırım yapmada finansal tutum üzerinde etkisini gösterir.

Smith (1968) çalışmasında, “bir bireye atfedilen ve onun psikolojik obje ile ilgili düşünce duygu ve davranışlarını etkileyen düzenli bir biçimde oluşturulan bir eğilimdir” diyerek finansal tutumu ifade etmiştir (Smith ,1968). Ayrıca geleceğini düşünen kişilerin

harcamalarından sonra elinde kalan parayla tasarruf yapması ve bu tasarrufları yatırıma çevirmesinin finansal tutum göstergesidir (Gönen ve Özmet, 2007;58).

Sarıgül (2015)'e göre bireyler finansal bilgiye sahip olsa da bazı durumlarda onları finansal davranışa yansıtamadıkları görülmektedir. Bu gibi durumlarda kişinin sosyal çevresinin etkisi ortaya çıkmaktadır.

Finansal tutum bilincine sahip kişiler parayı dikkatli kullanma, birikim yapma ve yatırımlarını geleceğe yönlendirerek refah içinde yaşamayı kendilerine amaç edinirler. Bu sayede finansal okuryazarlık düzeyine katkıda bulunmuş olurlar. Eğer bireyin birikim yapma yönünde olumsuz tutumları varsa finansal eğitimle destekleyip kısa vadeli planlar yaparak motivasyon oluşturulabilir ve motivasyon etkisinin finansal tutum karşısında ve finansal okuryazarlık seviyesi üzerinde pozitif etkisi olduğu görülmüştür (Şahin ve Barış, 2017: 82).

1.1.3.Finansal Davranış

Bireyler, finansal sistemin çeşitliliğini artırmak için finansal eğitime ihtiyaç duyar. Finansal eğitimden sonra edinilen bilgilerle finansal tercihler yapılabilir. Bu finansal tercihler finansal davranışlarla doğru orantılı olarak finansal okuryazarlığı da etkilemektedir. Finansal davranış, bireylerin kişisel mali durumlarının takibi, paralarını kullanabilme, tasarruf ve yatırımlarını, borç ve kredilerini yönetebilmeleri, kısa ve uzun vadede yatırımlarını değerlendirebilmesi olarak düşünülebilir (Alkaya ve Yağlı,2015:589).

Hilgert (2003), finansal bilgi düzeyi düşük ve yüksek olan bireyler arasında bir karşılaştırma yapıldığı zaman faturalarını zamanında ödeyen ve harcamalarına dikkat eden bireylerin finansal davranışların finansal bilgi düzeyinden olumlu etkilendiğini savunur.

Sam vd. (2012)'e göre finansal davranış, bireyin sahip olduğu finansal bilgi ve psikolojik değişkenlerle bir araya gelerek şekillenir. Bu psikolojik değişkenler bireyin motivasyonunu, harcama ve tasarruf eğilimini ve piyasada karşılaşılabileceği herhangi bir risk karşısında, bireyin finansal konularda gerçekleştireceği finansal davranış eylemi olarak tanımlamaktadır.

Dew ve Xiao (2011)'ya göre finansal davranışı etkileyen faktörler dört başlık altında sınıflandırılırsa bunlar; tasarruf, yatırım, nakit akımı yönetimi ve kredi yönetimidir.

Nakit Akımı Yönetimi: Faturaları zamanında ödeme, harcama planı ve bütçe oluşturma gibi etkinlikler bu kapsama girer.

Kredi Yönetimi: Kredi kartı edinme, kredi borçlarını vaktinde ödeme, uygun kredi avantajlarından faydalanma gibi durumlar bu kapsama girmektedir.

Tasarruf: Gelirin içerisinde tüketimden kalan kısım ve iradeli birikim mantığı olarak tanımlanmaktadır.

Yatırım: Belirli bir kaynağın gelir sağlamak amacıyla kalıcı bir biçimde kullanılmasıdır. Mevduat hesabı açma, fon hesapları oluşturma, uzun vadeli planlar yapmak bu kapsama girmektedir.

Finansal davranışın temelini oluşturan bu kavramlara sahip olan yatırımcılar karar alırken daha bilinçli hareket eder. Birikim, yatırım, kredi yönetimi ve nakit akım yönetimi gibi konularda yatırımcının tecrübesinin yüksek olması ise daha ölçülü hareket etmesine ve daha fazla gelir sağlaması anlamında etkilidir (Şengüloğlu,2019:21). Psikolojik durum, motivasyon, finansal eğitim, kişinin yaşı, cinsiyeti, mesleği, durumu da finansal davranışlara yön veren diğer etmenlerdir (Akyol, 2010:24).

Mandell ve Klein (2017) ise lise öğrencileri üzerinde yaptıkları çalışmada finansal okuryazarlığın finansal davranış üzerine etkisini incelemişlerdir. Bireysel olarak finans dersi alan öğrenciler ile almayan öğrenciler karşılaştırıldığında, finans dersi alan öğrencilerin daha iyi finansal davranışlar sergilediği tespit edilmiştir.

OECD INFE (2012) tarafından hazırlanan ankette, finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesinde bütçeleme, tasarruf ve yatırım gibi davranışların etkileri incelenmiştir. Türkiye için kişisel mali durum takibi (%48), uzun vadeli hedef koyma (%36) ve aktif tasarruf ve yatırım alımı (%30) davranışlarında olumlu cevap oranı sayısı düşük kalmıştır. Bu oranların düşük kalmasının sebebi, sermaye piyasalarına katılımı oranının azalması, projelerin hayata geçirilmelerinin zorlaşması, mülkiyetin tabana yayılması vb. gibi sermaye piyasasının sağladığı imkânlardan faydalanmamızı engellemektedir. Bireyleri yatırıma teşvik edebilmek için Bireysel Emeklilik Sistemi (BES)'ne %25 devlet desteği gibi uygulamalar hayata geçirilse rakam olarak istenilen hedefe ulaşılamamıştır (Alkaya ve Yağlı,2015:589)

1.2.Finansal Okuryazarlığın Önemi

Finansal okuryazarlığın önemini anlamak için finansal sistemin ne anlama geldiğini bilmek gerekir. Finansal sistem, birikim veya yatırım sahipleri ile kaynak ihtiyacı olan bireyler arasında köprü görevi kuran finansal araçları ve bunları düzenleyen yapıdır. Bu ortamda alınan kararlar sadece bireylerin ekonomik durumlarını değil o toplumun sosyo-ekonomik yapısını da

etkilemektedir. Bu sebeple finansal eğitim almış, finansal tutum ve davranış da bulunmuş her birey ülkenin refahını pozitif yönde etkilemektedir.

Finansal okuryazarlığın önemi konusunda, kamu kesimi vatandaşlarına iyi bir gelecek sunma ve bütçeleme davranışı için birçok alanda çalışmalar yapmıştır. Bu çalışmalar finansal bilgisizlikten kaynaklanan finansal dolandırıcılık, yatırım ve tasarruf konuları üzerinde durularak ekonomide ki yeterlilik düzeyine vurgu yapmıştır (Şengüloğlu,2019:6). Bireylerin doğru finansal karar almada, finansal yeniliklere uyum sağlamada ve tasarruf elde etmede sıkıntılar yaşadıkları dünya geneline bakıldığında görülmektedir. Bu sebeple hem bireysel finans yönetiminin hem de toplumun refahı için finansal okuryazarlığın önemi giderek artmıştır (Elmas ve Yılmaz, 2016:116).

Finansal okuryazarlığı önemi üzerinde duran diğer bir konu ise, kişilerin finansal bilgi, finansal tutum, finansal davranış ve finansal okuryazarlığı meydana getiren diğer unsurlar da yeterli bilgiye sahip olduklarını düşünmeleridir. Bu durumda ki kişiler, finansal bilgi seviyelerini olduğundan daha iyi görmesi sonucunda yapacakları işlemlerde yanlış kararlar vererek yatırımlarını sıkıntıya sokacak risklere sebep olmaktadır (Şengüloğlu,2019:6).

Finansal okuryazarlık eğitimi erken yaşta başlatılarak bireylerin davranış bilincini hem de farkındalığının gelişmesine imkân sağlayacaktır. Buna en güzel örnek üniversite öğrencileridir. Günlük hayatlarında teknolojik araçlar sayesinde gerçekleştirilen ödeme araçlarının ve bankamatik kartlarının kullanımı bu dönemlerde çok yaygındır. Bunlara kredi kartı, internet bankacılığı, cep telefonu, burs ve krediler gibi örnekler verilebilir. Gençler de bu dönemin sağlıklı yönetilmesi refah açısından önemlidir (Özbek, 2019:19).

Finansal okuryazarlık düşük gelirli bireylere tasarrufu yapmaları ve finansal olmayan kurumlar tarafından yüksek komisyonlardan (çeklerin nakde çevrilme hizmetleri vb.) kaçınmalarına yardımcı olabilir. Yatırım yapmak isteyen tüketici, finansal okuryazarlık risk, getiri ve bileşik faiz değeri gibi temel finansal bilgileriyle yatırımlarından doğan girdileri ve çıktıları doğru şekilde karşılaştırabilme imkânı sunar (Temizel, 2010:25).

Son dönemde demografik açıdan meydana gelen değişikliklerle yaşam kalitesi geçmiş yıllara göre daha iyi düzeye çıkmıştır. Yaşam kalitesinin artmasıyla beraber kültürel açıdan da değişiklikler meydana gelmiştir. Bu durum bireylerin yaşam standartlarını yükseltmiş ve daha yüksek refah seviyesine ulaşmada daha hızlı adım atılmasını sağlamıştır. Bunun yanı sıra gelir seviyesi düşük olan insanlarda atlatılması daha güç hale gelmiş ve gelir seviyesi düşük olan

bireylerin eğitim düzeyleri orta düzeydeki bireylerle kıyaslandığında, finansal eğitimin düşük gelirli bireylere öncelikle ulaşmasını gerekliliği sonucuna ulaşılmıştır (Mevsim, 2016:22).

Bireyin ve toplumun refahını etkileyen finansal okuryazarlığın gerekliliğini ve önemini ortaya koyan faktörler şu şekilde sıralanmıştır (Güler, 2015:12-13):

- Finansal ürünlerde ki artış,
- Gelirlerde ki değişim,
- Teknoloji ile beraber sağlanan yenilikler ve gelişmeler,
- Bireyin az gelirli olması sebebiyle finansal okuryazarlık seviyesine sahip olmalarının yanlış finansal davranış da bulunmasına neden olması,
- Finansal dolandırıcılığın meydana gelmesi,
- Eğitim düzeyi, gelir seviyesi, yaş ve ödeme araçlarının kullanımı gibi özelliklerde meydana gelen değişiklikler,
- Gelecek kaygısı

Finansal okuryazarlığın temel tutum ve davranışları uygulayan, finansal eğitim almış bireyin kazanacağı özellikler şu şekilde sıralanabilir (Mevsim, 2016:24):

- Yatırımlarını tasarrufa dönüştürebilmektedir,
- Birey parasını yönetebilmektedir,
- Piyasada var olan kaynakların kullanımını etkin ve verimli bir şekilde kullanabilmektedir,
- Finansal kaynakları nereden temin edeceğini bilmektedir,
- Birey karşısına çıkan herhangi bir olumsuzluk karşısında riskleri yönetebilir ve yararlılardan faydalanabilmektedir.

1.3. Finansal Okuryazarlığın Amacı

Günlük hayatta ihtiyaçların karşılanması için hemen hemen her yerde finansal kararlar almak zorunda kalırız. Bu kararlar bireyin yaşam standartlarını ve refah düzeyini etkileyici rol oynar. Bu yüzden finansal kararlar almış bireyin, finansal bilgi seviyesi, tutum ve davranışları, bireyin hangi düzeyde finansal okuryazar olduğunu ortaya çıkarır. Sadece bireysel finans için değil toplum içinde önemli olan bu bilgi ve birikimler finansal piyasalar için pozitif uzun ve kalıcı sonuçlar meydana getirebilir. Bu sayede finansal piyasalar varlığını sürdürebilir, yatırım

yapan bireyler finansal analizler ile risklerini minimum seviyeye indirebilir ve sonuç olarak bireyin neye ihtiyacı olduğunun belirlenmesinde kolaylık sağlayabilir.

İhtiyaçların karşılanması, ürün çeşitliliğın artması, satın almada çeşitliliğın çoğalması finansal okuryazarlığa karşı talebin artmasını sağlamıştır. Rekabet ortamının artmasıyla beraber pazarlarda hizmet veren üreticiler, tüketicileri kendi pazarına çekmek için ödeme yöntemlerinde de kolaylık sağlamıştır. Bu yöntemlerin en başında nakit alışveriş, bankalar aracılığıyla alınan krediler, kredi kartları, borç yüklerini azaltmak için taksit ve kendi pazar ortamında fırsatlarını yaratmak için çekler ve kuponlar şeklinde tüketici teşvik edici yöntemler oluşturmuşlardır (Ürün, 2020:15).

Finansal okuryazarlık işlevsel olarak iktisatçılar tarafından farklı yorumlanmıştır. Finansal okuryazarlığın, finansal eğitimle desteklenmesiyle ve piyasanın düzenli bir şekilde faaliyetini sürdürebilmesiyle beraber olumlu sonuçlar meydana getireceğini savunan Hayta (2011), her geçen gün finansal okuryazarlığın toplum açısından önem kazanacağını ve amacına bu doğrultuda ulaşabileceğini savunmuştur.

Bireyin finansal okuryazar sayılabilmesi için para yönetimini iyi bilmesi, piyasanın işleyişini göz önünde bulundurarak planlar yapması, finansal bilgi, tutum ve davranışlara sahip olması gerekebilir. Bu gibi özelliklere sahip olan bireyler öğrendikleri bu davranışlarını dışarıya yansıtmasını da bilmesi gerekir. Bayram (2010), Türkiye şartlarında finansal okuryazarlığın temelini bankacılık sistemine bağlamış ve parayı elinde tutmak yerine bankaya yatıran kişilerin bankanın sunduğu hizmetler karşısında pozitif sonuçlar elde edeceğini sonucuna ulaşmıştır.

Devlet, finansal okuryazarlık oranının artması için birçok alanda çalışmalar geliştirmiştir. Yapılan bu çalışmalar tüketicilerin finansal anlamda karar verme sürecinde doğru adımlar atmasına yönelik uzun ve kısa vadede sonuç gösterecek çalışmalardır. Tüketiciler bu fırsatlardan tasarruflarını artırıcı ve azaltıcı yönde etkilenebilir. Doğru ve kararlı bir şekilde hamlelerde bulunarak gelecek hedeflerinde finansal refahını artırmak için de önemli rol oynar. Genel anlamda finansal okuryazarlık kişilerin finansal zorluklar karşısında nasıl pozisyon alması gerektiğini ve kendi finansal işlemlerini yöneterek hem toplumsal sorunların hem de bir tüketici olarak kendisinin karşılaşacağı finansal sıkıntıların önüne geçilmesini hedeflemektedir (Ürün, 2020:17).

1.4. Finansal Okuryazarlığın Etkileri

Finansal okuryazarlık, insanların yaşam kalitelerinin artırılmasında, ekonominin gelişmesinde ve finansal faaliyetleri gerçekleştirmek için karar vermelerinde ihtiyaç duydukları

bilgileri sunarak doğru kararlar almalarına katkı sağlamaktadır. Finansal okuryazarlık finansal sistemin istikrarı ve tabana yayılmanın sağlanabilmesi için önemlidir. Bunun sonucunda, finansal okuryazarlığın etkileri “bireysel” ve “sosyal refah üzerine etkisi” olmak üzere iki başlık altında inceleyebiliriz.

1.4.1. Finansal Okuryazarlığın Bireysel Refah Üzerindeki Etkisi

Tasarruf, sermaye birikiminin başlıca koşulunu oluşturur. Bireylerin tasarruf eğitimi alması finansal davranışların değişmesi ve şekillenmesinde pozitif yönde katkı sağlamaktadır. Yapılan çalışmalarla büyük bir hız kazanan finansal okuryazarlık, yeterli bilgi ve birikimle, doğru kararlar alarak yatırım ve tasarrufun başlıca koşulunun oluşmasını sağlar. Bu kararların alınması finansal okuryazarlığa duyulan ihtiyaçla doğru orantılı bir şekilde ilerlemektedir.

Finansal okuryazarlığa duyulan ihtiyacın en başında, piyasalarda bulunan ürünler ve bu ürünlerin karmaşık yapıları gelmektedir. Bu durum birtakım riskleri beraberinde getirebilir. Risk ve getiri arasındaki ilişki, hizmeti sunanlar tarafından açıklanmasa da tüketici almak istediği ürünün, getiri karşısında nasıl bir risk ile karşılaşacağına farkında olmamaktadır. Finansal okuryazarlık tecrübesi olmayan kişilerin karşılaştıkları riskler beraberinde ürün tercihlerini maksimum fayda sağlayabilecek şekilde karar verememesi şeklinde etkileyebilir. Uzun veya kısa dönemler için karar almaya çalışan bireyin satın alma davranışını ve finansal tutumunu etkileyen bu durum ülke içinde de önemli faktör olmuştur. Bireylerin doğru tercihleri finansal okuryazarlığın gösterdiği yönle ortaya çıkmaktadır (Ergün, Şahin, Ergin, 2014: 849).

Bu bağlamda finansal okuryazar olabilmek günümüzde fazlasıyla önem arz etmektedir. Ekonomik güvenliğinin tehlike altında olduğunu düşünen insanlar, piyasadaki büyüme ve finansal piyasalardaki çeşitlilikten dolayı doğru ya da yanlış tercihlerinin sonucunda tasarruflarını kaybetmemek için finansal okuryazarlık düzeylerini artırıcı yönde hareket ettirmek ister. Riskin farkında olarak ekonomik durumlarını yöneten kişiler daha başarılı olmuş ve yatırımlarını doğru hedefe yönlendirdikleri için uzun vadede kar elde edebilmiştir (Temizel, 2010: 15).

Finansal okuryazar olan bireyleri diğer bireylerden ayıran başlıca özellikler şu şekilde sıralanmaktadır (Capuano ve Ramsay, 2011: 35):

- Gelecek kaygısı bulunmayan, refah düzeyi yüksek bireylerdir.
- Tasarruf ve yatırım konusunda geleceği düşünerek hareket ederler.
- Paralarını yönetebilir ve bütçelemeye hedeflerine yön verebilirler.

- Doğru ve güvenilir mal ve hizmetlere başvururlar.
- Pazarlık etme gücü yüksektir
- Yakın çevrelerine, ailelerine yön vermede doğru kişi olabilirler.

Finansal okuryazarlık bilgi düzeyi yüksek olan bireyler, çevrelerine gelecek hedefli planlamalar yapmasında faydalı olabilirler. Bu bireyler sayesinde ilerleyen zamanlarda finansal bilgi seviyesi artarak gelecek kaygısı olanlar, yatırım ve tasarruflarına yön vermek isteyenler ve paralarını kullanmada doğru tercihler yapan kitlelere daha hızlı ulaşılabilmektedir. Finansal kararlarına yaşamları boyunca yön veremeyen insanlar negatif sonuçlar doğuracak durumlarla karşı karşıya kaldığında ortaya çıkan riskler toplumu da etkileyebilir (Güneş, 2019:19).

Finansal okuryazarlık çalışan bireylerin üzerinde etkili olduğu için reel sektör bu durumdan etkilenebilir. Yapılan araştırmalarda, finansal okuryazarlık oranının yüksek olması verimliliği artırarak firmanın karını arttırma da fayda sağlamıştır. Hedeflerine yön vermeyi bilen, finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan bireyler zor günlere karşı hazır olurlar. Borçlanmadan kaçarak, finansını yönetebilmede kendilerine uygun sigorta ürünlerini bilerek zor süreçleri daha rahat atlatabilmektedirler (World Bank, 2009:2).

1.4.2. Finansal Okuryazarlığın Sosyal Refah Üzerindeki Etkisi

Finansal okuryazarlık toplumsal açılarından da büyük bir öneme sahiptir. Her toplumu oluşturan bireyler içinde geçerli olan finansal ürünlerin karmaşıklığı toplumun yapısını bozucu yönde etkilemektedir. Bu bireylerin toplum içinde artış göstermesiyle finansal piyasalardaki düzen bozulmuş ve finansal eğitimini tamamlamış bireyler ise doğru kararlar vererek toplumsal refahın artmasına sebep olmuştur (Mandell, 2006:1).

Finansal okuryazarlık kavramı yapılan araştırmalarda da belirtildiği gibi temel düzeyde bilgi ve birikim sahibi olan bireylerin finansal karar alırken, sermayesini koruyup tasarruf konusunda da teşvik eden kısa veya uzun vadeli kararlarda etkili olan bir kavramdır. Finansal okuryazar olabilmek, toplumsal ve finansal farkındalık ve beraberinde getirdiği rasyonellik tüketicilere sosyo-ekonomik fayda sağlamaktadır. Bu durum ekonomik büyümeye de katkı sağlamaktadır. Tüketicilerin yatırımlarını, doğru ve güvenilir mal ve hizmetlere yönlendirmesi, verimli takasa ve borç alıp-verme yöntemlerini uygulayabilme konularında etkili bir kavramdır (Yücel, 2017:19). Finansal okuryazarlığı yüksek olan tüketiciler, ürünlerin risk ve getirilerini, ülkede oluşan piyasa şartlarının getirdiği durumları değerlendirmede ve rekabeti arttırmada önemli rol oynar (OECD, 2005:35).

Finansal okuryazarlığın toplumun sosyal refahı için ortaya koyduğu bir diğer etki ise kayıt dışı finansı azaltmaya yöneliktir. Finansal okuryazarlık sistemde finansal sistemin negatif dışsallıklarının uzun vadede de sürdürülemez yanlarını tahmin edip ileriye dönük tasarruf ve yatırımlarını bu sistemden uzak tutarak saf dışı bırakabilir. Vergisini ödeyen, kendi yükümlülüklerini yerine getiren okuryazar tüketiciler illegal yollarla piyasalarda kayıt dışı çalışan diğer tüketicilere göre daha avantajlıdır. Toplumun huzuru ve yapısını tehlikeye sokacak bu tüketiciler dışında bulunan finansal okuryazarlık eğitimi almış bireyler risk ve getirilerini analiz ederek doğru ve kararlı adımlar atmış olacaktır (Gökmen, 2012:49).

Finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan bireyler daha verimli davranırlar. Rekabetçi uygulamalar noktasında kendini belli eden finansal eğitim düzeyi yüksek olan bireyler şeffaf davranarak buldukları piyasalarda doğru kararlar alır ve bu süreçte ihtiyaç duyulan denetlenme noktalarında yardımcı görevde rol oynar (OECD, 2009:8). Finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesinde rol oynayan faktörlerin bulunması finansal okuryazarlık için büyük önem taşır. Bunlar, finansal eğitimi etkileyen sosyo- demografik faktörler, ekonomik ve çevresel faktörler olarak sıralanabilir.

Sosyo- demografik faktörlerin ne olduğunu bilmek finansal okuryazarlığın toplumsal teşviki için de önemlidir. Finansal okuryazarlık düzeyini etkileyen başlıca sosyo-demografik faktörler: “eğitim durumu, yaş, cinsiyet, medeni hal” olarak karşımıza çıkmaktadır. Finansal okuryazarlık için bu faktörlere bakılarak değerlendirme yapılması gerekmektedir. Sosyo-demografik faktörler içinde yer alan eğitim durumu faktöründen bahsedecek olursak, yapılan çalışmalarda finansal eğitimin yüksek olması o bireyin finansal okuryazar olabilmesiyle doğru orantılı olduğu ifade edilmiştir (TEB, 2017).

- Öğrencilik hayatında başlayan ve bu süreçte birçok finansal kaynakla tanışma fırsatı bulan bireyler bu kaynaklar sayesinde hayatlarına yön verebilirler. Öğrenim sürelerinde verilen burs ve krediler, elde edilen harçlıklar ve kredi kartları normal yaşamlarında aldıkları finansal eğitim sayesinde finansal okuryazarlık düzeyini olumlu yönde etkileyecek imkân olduğu söylenebilir.

- Cinsiyet faktörü ele alındığında kadın ve erkekler arasında büyük fark olmamasıyla beraber, erkeklerin okur yazar olma durumu kadınlara göre daha iyi olduğu gözlemlenmiştir. Bu farkın zamanla azalacağı yapılan araştırmalarla da ortaya koyulmuştur (TEB, 2017). Geçmiş zamanlardan beri süregelen toplumda hanehalkının finansmanının erkeklerin elinde olması bu sonuçlara kaynaklık edebilir.

- Finansal okuryazarlık ile bireyin yaşı arasında ilişki olduğu tespit edilmiştir. Yapılan çalışmalarda orta yaş grubu, orta yaş grubu üzerindeki gruplara göre daha fazla olduğu anlaşılmaktadır (TEB, 2017). Kredi çekimi, yatırım ve tasarruf, borçlanma gibi durumları uzun vadeye yayarak yaşayan orta yaş grubu bu sebepten ötürü daha fazla finansal kararlar alırlar.
- Bireyin medeni durumu yürütülen çalışmalarda bekarların evli olan çiftlere göre finansal tutum ve davranışlarının daha fazla olduğu saptanmıştır.

Finansal okuryazarlığın etkileyen en önemli faktör ekonomik faktörlerdir. Bu ekonomik faktörlerin de başında o ülkede yaşayan bireylerin sosyo-ekonomik gelişmişlik düzeyi ile ülkenin mali durumu ve kişisel gelir gelmektedir. Ülkelerin gelişmişlik düzeyleri ile finansal okuryazarlık düzeyleri arasında paralel bir bağ varmış gibi görünse de dünya genelinde finansal okuryazarlık seviyesinin düşük olduğu ve bunlardan gelişmiş seviyedeki ülkelerinde etkilendiği görülmektedir (Kuyumcu, 2018:20).

Yüksek gelir sahiplerinin düşük gelir sahiplerine göre daha fazla finansal okuryazarlık seviyelerine sahip olmalarının sebebi yüksek gelir gruplarının finansal okuryazarlık eğitimini alarak hedeflerine ulaşma ve karşısına çıkan imkanları değerlendirmeleridir. Bu sebeple finansal okuryazarlık eğitimlerinde düşük gelir sahiplerine gerekli olan eğitim verilmeli verilmesi toplum açısından büyük önem taşımaktadır (Bayram, 2010).

Bir başka önemli faktör ise çevresel faktörlerdir. Yapılan çalışmalarda finansal karar alırken büyüklerine danışan ve çevresindeki arkadaş grubundan etkilenen bireylerin sayısı büyük ölçüde artmıştır. Çevresel faktörlerin etkisi bireyler üzerinde internet, telefon, televizyon, kitap, dergi ve buna benzer pek çok kaynaktan edinilerek yön verilmesi mümkün olmuştur (Kuyumcu, 2018:21).

İnsanların finansal anlamda hem okuryazarlıklarının sağlanıp hem farkındalıklarının artırılması bireysel ve toplumsal refaha katkı sunar. Yanlış alınan kararlar sonucunda ise finansal piyasa olumsuz etkilenebilir. Bireyler tarafından alınan doğru kararlar finansal piyasanın dengesini korur ve arttırılan etkinlikler sonucunda toplum fayda sağlar ve refah düzeyinin artmasına katkı sağlaması mümkün olabilir (Bayındırlı, 2020:37).

1.5. Finansal Eğitim

Toplumda sosyo-ekonomik refah düzeyinin arttırılabilmesi için finansal okuryazarlık dikkat çeken bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır. Finansal okuryazarlığı bir bütün olarak ele almamızı sağlayan diğer kavramlar bireylerin finans konusundaki karar verme yeteneklerini de ortaya koymaktadır. Bireyler edindikleri bu yeteneklerini günlük hayatlarına uygulamada ve

karar aşamasında yardımcı olmasını sağlayan beceriyi ancak finansal eğitim yoluyla gerçekleştirebilir (Adalar, 2019:39).

Finansal okuryazarlık ve finansal eğitim birbirini tamamlayan kavramlardır. Bu çerçevede ele alındığında gerekli olan bilgiye ve finansal piyasalara hâkim olmak büyük bir önem arz eder. Bireyin karar mekanizmasının yönetimi ancak yeterli bilgi ve birikimle sağlanır. Bireyler yatırımlarını, birikimlerini, gelir ve bütçe yönetilmesinde başvuracakları finansal okuryazarlık bilgisi ancak finansal eğitimle desteklenir. Yani finansal okuryazarlık düzeyinin artması, alınan finansal eğitimle doğru orantılıdır. Buradan yola çıkarak finansal eğitim, bireyin parasını yönetme konusunda ihtiyacı olan bilgi ve birikim için alınan eğitim türüdür (Şengüloğlu,2019:7).

Finansal eğitim borçlanmada, tasarruflarda ve yatırımlarda kontrol noktasıdır. Finansal eğitim almış bir birey, finansal işlemlerle ilgili konularda nerelerden yararlanacağını bilir ve karar vermede etkili araçlar edinmeye yardımcı olur. Bu açıdan bakıldığında finansal eğitim enflasyon, faiz ve vergilendirme gibi seçeneklerin olduğu noktalarda bireye doğru aktarımı yapması gerekmektedir (Özbek, 2019:32).

Gelişen teknoloji ve ürünlere ulaşımın kolaylaşmasıyla beraber finansal eğitim tüm toplumu ilgilendiren ve her yaş grubuna kazandırılması gereken bir kavramdır. İhtiyaçların karşılanması, gelecek planlamaların yapılması, kredi alımı ve faiz oranları arasında seçimlerin yapılması vb. verebileceğimiz kararlar ve sorumlulukların hemen hemen hepsi temel düzeyde finansal eğitimle karşılanır (Saraç, 2015: 16).

TCMB (2011)'ye göre; finansal piyasalarda rekabet ortamının artmasıyla beraber birçok risk meydana gelmiştir. Bireylerin risklere karşı savunması finansal eğitimle gerçekleşebilir. Karşılaşacağı riskleri öngörebilen, analiz eden ve değerlendirip sonuca ulaşmasını sağlayan bu bireyler finansal eğitim almış ve bu piyasada başarılı olmuş kişilerdir. Finansal piyasaların karmaşıklığı ve çeşitliliğinin fazla olmasıyla doğru bilgiye ulaşmak zorlaşmıştır. Piyasadaki bu hareketlilik bireyler üzerinde olumsuz etkilerde bırakabilir. Bunlar aşırı tüketim sonucu oluşan borçlanmalar ve tasarrufun oluşturulamamasıdır. Bu durum sadece finansal eğitimle düzene sokulabilir.

Finansal okuryazarlıkla finansal eğitimin birbirini tamamlayan unsur olduğunu savunan OECD finansal eğitimin tanımını iki şekilde yapmıştır. Bunlar:

1) Finansal eğitim, bireylerin finansal durumlar karşısında ihtiyaç duydukları mal ve hizmetlere nasıl ulaşabileceğini, finansal risk ve fırsatlar hakkında bilgiler verilerek doğru

seçimler yapabilme ve toplumun refah düzeyinin gelişimine katkı sağlamasıdır. Bunların yanında etkili kararlar alabilmek için beceri, özgüven, tutum ve karmaşıklaşan piyasalarda kendi hakkını savunabilecek duruma ulaşmasını sağlayan bir süreçtir (OECD, 2005).

2) OECD (2008), Finansal eğitimi; bireylerin finansal piyasadaki ürünleri tanıyabilme ve çözümleyebilme özellikleri sayesinde finansal konularda bilinçli seçimler yaparak hizmetlerden faydalanmayı, karşılıklarına çıkan ve kötü sonuçlar doğuracak durumlarda kaldıklarında doğru kararlar vererek kısa ve uzun vadeli finansal refaha ulaşabilmelerini sağlayan süreçlerin bütünüdür.

1.5.1. Finansal Eğitimin Önemi

Bireylerin hayatlarını çeşitli yönden etkileyen finansal piyasadaki hareketlilik ve karmaşıklık, finansal risklerin ortaya çıkmasına sebep olmaktadır. Finansal eğitim, gelecekte meydana gelebilecek krizleri önlemede ve bireyin rasyonel kararlar almasını sağlamak için oluşturulan eğitim sürecidir. Bu süreçte karşılıklarına çıkan fırsatları yatırıma çevirmek isteyen bireylerin doğru kararlar vermesini sağlamaktadır.

Finansal eğitimin önemi şu şekilde sıralanabilir (TCMB, 2011:80):

- Finansal piyasaların karmaşıklığı ve ürünlerin çeşitliliği tüketicilerin karar vermelerini zorlaştırarak ürün hakkında doğru bilgiler edindirmeyi zorlaştırmıştır. Bu sebeple finansal eğitim bireyin karar mekanizmasında etkilidir. Bu kararlar doğrultusunda birey risk karşısında, doğru analiz ve yöntem kullanmalıdır.

- Yapılan çalışmalarda, finansal okuryazarlık oranının düşük olduğu ortaya çıkmıştır. Bireyin iyi bir okur-yazar olabilmesi için finansal eğitim almış olması toplum açısından da oldukça önemlidir. Geleceği planlamada, toplumun refahını arttırmasıyla beraber kısa ve uzun vadede etkisini göstermektedir.

- Gün geçtikçe değişen demografik özellikler ve ülkenin ekonomik durumu o toplumun finansal eğitime ihtiyacı olduğunu ortaya çıkartmıştır. Finansal piyasalardaki değişimler karşısında birey kararlı bir yol izlemesi ancak finansal eğitimle gerçekleşir. Bireylerin gelecek planlamasını uzun vadede yapması gerekir. Örneğin birey emeklilik planlaması yaparken bu planı uzun vadeye yapıp, devlet destekli emeklilik sistemlerinin yerine özel emeklilik sistemini tercih etmesi gerekmektedir. Bireylerin bu süreçte tasarruf yapması finansal eğitimle gerçekleşebilir.

Genel anlamda bakıldığı zaman finansal eğitim, yediden yetmişe tüm bireylere fayda sağlayabilmektedir. Finansal eğitim, hayata yeni atılmış genç bireylerin bütçeleme, ailelerin gelecek yaşamlarını düşünerek birikim ve yatırım yapmasına, aile kurmak isteyen bireyin büyük borçlar altına girmeden finansının kontrolünü sağlamada vb. birçok durum karşısında oluşabilecek risk ve getirileri düşünerek finansal kararlar almaya yardımcı olabilir (Bayram, 2010:20).

1.5.2. Finansal Eğitimin Amacı

Finansal eğitimin amacı bireylerin finansal piyasalar ve yapılan uygulamalara karşı farkındalığını artırmasının yanı sıra doğru kriterler belirleyerek istenilen hedef kitlesine ulaşan ve çıkan sonuçlara göre finans piyasalarının uzun vadeli programlar hazırlayarak değerlendirme yapabilmesidir. Bu sayede çalışan piyasaların daha sağlıklı bir şekilde yürütebilmesi ve tüketicilerin piyasada oluşan risk ve gelirlerinin ne durumda olduğunu bilerek hareket etmesini sağlamaktadır (Bayram, 2010:21).

Finansal eğitim ve başarı arasında aynı doğrultuda hareket eden bir bağlantı bulunmaktadır. Finansal eğitim finansal okuryazarlıkla bağlantılı gözükmese bile finansal eylemlerin değiştirilebilirlik durumları farklı sonuçların ortaya çıkmasına neden olur. Finansal eğitim almış kişilerin, finansal eğitim almamış kişilere göre davranış konusunda daha başarılı olduğu sonucu ortaya çıkmaktadır. Varlıklı olan kişilerle finansal konularda yeterli bilgi ve birikim düzeyine sahip olan kişiler arasında finansal okuryazarlık düzeyi için pozitif yönlü bir ilgi olduğu ifade edilmektedir. Fakat, yapılan araştırmalar sonucunda varlıklı ve eğitilmiş olan insanların da finansal okuryazarlık eğitimine ihtiyaç duyduğu saptanmıştır (Güneş, 2019:26).

Finansal okuryazarlık eğitim programları son zamanlarda başta gelişmiş ülkeler olmak üzere farklılık göstererek artmaktadır. Bu eğitim programlarında hedef kitlesi çocuklar ve genç yetişkinlerden oluşmaktadır. Bunun sebebi, bugün yetişen çocukların yarın büyüyerek ekonomik sistemin ve piyasaların içinde yer almasından kaynaklanır. Yapılan çalışmalar sonucunda finansal okuryazarlığın yayılması için dağıtım kanallarının çoğaltılması, finansal ürünlerin çeşitliliği ve yeni ürünlerin gelişmesi gerekmektedir (Bayram, 2010:22).

Finansal eğitimlerin amacı geliştirilen birçok programla etkisini göstermektedir. Amaç, bireyin finans konusuna hâkim olmasını sağlayarak; onların bakış açısını ve davranış biçimini değiştirmeye çalışmaktır. Bu değişikliği sağlamak için geliştirilen programlarda, istenilen düzeye ulaşılması oldukça güçtür. Bu programlar sayesinde alınan eğitimlerin dışında bireyin aldığı bilgiyi davranışlarına yansıtması ve hedefe ulaşması zordur. Sonuç olarak birey ne kadar

eğitim almış olursa olsun meydana gelen farklı bakış aırları, yapılan eğitimlerin başarılı olmasını engelleyen faktörlerdendir (OECD 2005: 91-92).

Türkiye şartlarında, finansal okuryazarlık eğitimi ile alınabilecek tedbirlerden bir tanesi de yastık altı paraların finansal sisteme kazandırılmasıdır. Bankada mevduat hesabı açtırıp parasını bankaya aktaran tüketici, bankanın sunduğu birçok imkândan faydalanabilirler. Bunlar; kredi, kredi kartı gibi finansal kaynaklardır. Paralarını bankaya yatıran tüketiciler sayesinde finansal sistemin gelişmesi hem birey için hem de sistemde ki hareketliliği sağladığı için toplum açısından da refah düzeyine ulaşmasına yardımcı olacaktır (Bayram, 2010:22).

Finansal okuryazarlığın farklı ülkelerde gelişmesi ve yaygınlaşması için oluşturulan bu programlar, farklı ulusal ve kültürel değere göre hazırlanarak sunulmasında fayda vardır. Dikkat edilmesi gereken koşulların başında; hedef kitleyi belirlemek, açık ve şeffaf politikalar uygulamak, ihtiyaçları öncelik sırasına koyarak eksikliklerin ne olduğunu belirlemek ve bireyin bu program sayesinde ne gibi faydalar sağlayacağını düşünerek programın verimli olması önem taşımaktadır. Bu koşulların yanında devlet büyükleri ve finansal kurumlar bilgi akışı konusuna özen göstererek birçok özel ve yerel kurumlardan faydalanma yoluna gitmesi gerekebilir. Finansal okuryazarlık eğitimi için araçların kullanılması okuryazarlık oranının gelişmesi için şarttır. Bunlar; ilk ve orta öğretim kurumlarında başlayabilecek eğitimler, yaşam boyu öğrenmeyi amaçlayan bir eğitim, sosyal mecra kanalları kullanılarak bireyler için dikkat çekici ve teşvik edici mesajların yayınlanmasıdır (Bayram, 2010:22).

Finansal okuryazarlık eğitim programlarında bilgilerin değerlendirme süreçleri önemli rol oynar. Eğitim verilmeden önce ve verildikten sonra davranışların ne yönde değışiklik gösterdiği, finansal okuryazarlık eğitiminin amacına ulaşip ulaşmadığını değerlendirmek, programların başarısını ölçmede önemli bir kriterdir. Özellikle dar gelirli gruplar içerisinde yer alan tüketicilerde bu programların, ekonomide yer alma sürecine ne kadar etki ettiğini analiz edip yorumlamak gerekmektedir (Bayram, 2010:23). Buradan yola çıkarak finansal eğitimin artması, finansal başarıyı da artıracaktır. Bu başarının artması insanların davranışlarında değışikliklere sebep olacaktır. Bunlar şu şekilde sıralanabilir (Gökmen, 2012: 21):

1. Bireyler finansal açıdan ani kararlar almadan uzun vadeye yayarak doğru tercihler yapmalıdır.

2. Bireyler, gün geçtikçe farklılaşan ve gelişen piyasa karşısında finansal araçlarını nasıl kullanması gerektiğini bilmelidir. Tüketimlerini bilinçli bir şekilde yapan birey kredi kullanma alışkanlığını bu doğrultuda azaltmış ve zamanla vazgeçmiş olacaktır.

3. Bireyler zaruri harcamalar yapmayarak tasarrufa yönelmeli ve parasını yönetmeyi bilmelidir.

4. Bireyler, harcamalarından sonra oluşan borçlarını borç ile kapatmaktan vazgeçmeli ve bunun yerine başka seçenekler oluşturarak hedeflerine yön vermelidir.

5. İnsanlar tüketimlerinde finansal araçları kullanırken ödeme koşullarını değerlendirmeli, ihtiyacı kadar harcama bulunmalıdır.

Sonuç olarak, günden güne gelişen ve sürekli olarak değişen finansal piyasalarda insanların paralarını yönetebilmesi ve finansal davranışlarını geliştirebilmesi için finansal eğitime ihtiyaç duyulur. Finansal eğitim, bireylere finansal konularda farkındalık sağlayarak geleceğe yön vermeyi, bireyin çıkarını göz ederek hem topluma hem de bireye fayda sağlamayı amaçlamaktadır. Finansal eğitim yalnızca bireylerin ve toplumun refahı için değil, finansal piyasaların düzenli bir biçimde işleyişini sürdürerek devlete ve finansal kurumlara destek olmasını, ekonomik düzenin bozulmadan kar odaklı düşünerek fayda sağlaması açısından da her geçen gün önemi artmaktadır.

1.5.3.Finansal Eğitimin Faydaları

Finansal eğitim almış olan bireylerin, piyasalar karşısında nasıl hareket etmesi gerektiğini bilmesi, ürün ve hizmetlerin doğru kullanılması, geleceğe dair yapılan planlar karşısında refah düzeyini artırıcı kararlar vermesini sağlamak için yapılan eğitimidir. Bu eğitimi alan bireyler finansal konularda uzman sayılmamakla beraber yalnızca kendileri ve çevresindeki kişilerin ihtiyaçları doğrultusunda doğru tercihler yaparak finansını koruyabilme durumuna gelebilirler. Aldıkları eğitim sayesinde finansal bilgi elde eden bireyler finansal ürün ve hizmetlerin karşısında nasıl hareket edeceğini bilerek uzun vadeli yatırım planlaması yapmasına da yardımcı olur (Dağdelen, 2017:66)

Finansal eğitim, piyasalarda meydana gelen karmaşıklık sebebiyle bireyin riskten kaçınması ve piyasalarda meydana gelen yenilikler karşısında tüketicilerin fırsatlardan faydalanma yoluna gitmesi için finansal bilgiye ihtiyaç duymaktadır. Finansal risk ve finansal getiri arasındaki ilişkinin bilinmesi, paranın yönetilebilmesi, bireylerin gelecekleri için doğru yatırım ve birikim yapabilmesini sağlamaktadır. Bu sayede insanlar ihtiyaçlarını nasıl karşılanacağını farkında olarak ekonominin etkin bir şekilde çalışmasını kolaylaştıracaktır (Bayram, 2010:15).

Finansal eğitim almayan insanlar ve finansal okuryazarlık oranı düşük olan yerlerde krizler ve sorunlar ortaya çıkmıştır. Geçmiş yıllarda yaşanan mortgage krizi buna örnek olarak

verilebilir. Yıllar önce ev sahibi olmak isteyen insanların hemen hemen hepsi kredi çekmek istemiştir. İnsanların çoğunun faiz ve ödeme yöntemleri konusunda bilgisinin çok düşük olduğu gözlemlenmiştir. Bu sebeple finansal eğitim ve finansal okuryazarlık oranlarının düşük olması sadece gelişmemiş veya gelişmekte olan ülkeler açısından değil, gelişmiş ülkelerde de büyük etki bırakmaktadır. Amerika’da yaşanan bu krizin sebebi, kredi kartı borcu olan insanların borcunu ödemediği zaman karşılaşacakları faiz tutarı hakkında hiçbir bilgisinin olmadığı ortaya çıkarılmıştır (The Economist, 2008). Bu örnekten anlaşılacağı gibi, finansal eğitim yaş, cinsiyet, gelir durumu ayırt etmeksizin tüm insanlar üzerinde etkisini göstermektedir.

Finansal eğitim almış olmanın bireysel refaha, finansal piyasalar ile finansal istikrara ve tüm ekonomi ile toplumsal refaha katkısı olmak üzere üç başlık altında incelenebilir.

i. Bireysel Refaha Katkısı: Finansal eğitim, yaş, cinsiyet, gelir durumu ayırt etmeksizin tüm insanlara fayda sağlayabilir. Finansal eğitim sayesinde bireylerin finansal konularda farkındalıkları artırılmakta ve finansal konularda bilgi sahibi olarak ekonomik sistem içerisinde etkinliğini sürdürebilme imkânı sağlamaktadır. Bu bilince sahip olan tüketiciler hem dolandırıcılıktan hem de finansal ürünler hakkında yapılan yanlış bilgilendirmelere kanmamaktadır. Finansal eğitim insanlara sorumluluk bilinci katmaktadır. Bu sayede bireyler planlamalarını yaparken, kendilerine düşen görevleri yerine getirmek için elindeki varlıkları nasıl değerlendirmesi gerektiğini bilecektir. Örneğin; bireyin, kredi kartı kullanırken daha temkinli olması borçlanma oranını direkt etkileyecektir. Aktif taraf ise tasarruf veya emeklilik planlamaları konusunda daha dikkatli olmaları ve sistematik bir çerçevede ilerlemeleri fayda sağlayacaktır (TCMB, 2011: 82).

ii. Finansal İstikrara ve Finansal Piyasalara Katkı Sağlamak; Finansal eğitim, ekonomik sistemdeki çarkın dönmesini sağlamada oldukça önemlidir. Bu eğitimi alan bireylerin daha bilinçli tüketici olarak ve kendileri için doğru kararlar verecek hale gelmesini amaçlar. Bu şekilde kendilerine fayda sağlayacak finansal ürünlere sahip olacaklardır. Edindikleri bilgi ve birikim finansal piyasaların etkinliğini artırmada ise fayda sağlayacaktır. Finansal eğitimin artması ve yaygınlaşması finansal okuryazarlık seviyesini de arttırır. Aynı zamanda değişiklik gösteren finans kuruluşlarında doğru finansal ürün seçerek daha şeffaf davranmayı sağlar. Bu duruma en hızlı şekilde uyum sağlayan bireyler finansal dalgalanmaları da minimum seviyeye indirebileceklerdir (TCMB, 2011: 83-84). Farklı bir açıdan bakacak olursak, finansal eğitim almış olan bireyler haklarını savunup, yapılan haksız uygulamalar karşısında denetim merkezlerine bilgiyi iletme imkânı sağlayarak yardımcı görevde rol oynayabilir.

iii. Toplumun Refahına ve Ekonomiye Katkı Sağlamak; İnsanların finansal okuryazarlık düzeyinin sağlanıp, farkındalıklarının artırılması bireyler kadar toplumsal refaha da katkı sunar. Finansal eğitim almış kişiler, finansal eğitim almamış olan kişilere oranla tasarruf yapmaya daha meyilli olduğu için yatırım seviyelerine katkılarının daha fazla olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Bu durumla ilgili yapılan tasarrufların artış göstermesi ekonomik büyümeye de katkı sağlamaktadır. Finansal eğitim almış olan kişiler, karşılıklarına çıkan sorunlarla baş edebilir ve bu sorunların kaynağının neler olduğunu tespit ederek problemlerin giderilmesi için yeni yöntem ve taktikler uygulayabilirler. Finansal okuryazarlık düzeyinin artmasıyla bilinçli tüketici sayısının fazlaşması ve bunun yanı sıra devletin kurumlarının bu durumlara daha az vakit harcayarak tasarruf etmesi sağlanmaktadır (TCMB, 2011:84). Sonuç olarak; bireylerin buna benzer katkılarının olumlu dönüşleri ise hem finansal piyasalarda hem de tüm ekonomide toplumsal refahta artış olarak kendini hissettirecektir.

1.6.Finansal Okuryazarlığın Bileşenleri

Finansal okuryazarlık konusunu genel anlamda ele aldığımız zaman birçok tanımla karşı karşıya kalırız. Yapılan araştırmalara göre; bireyin finansal okuryazar olabilmesi için para iradesine, para ile ilgili temel kavramlara, tasarruf, yatırım ve harcama konusunda ki bilgiye ve de borçlanma konularında daha detaylı bilgiye sahip olması gerekmektedir. Bu özelliklere sahip olan okuryazar bireyler finansal piyasalar da nasıl davranmaları gerektiğini bilerek hareket eder. Örneğin; finansal planlama, enflasyon, faiz oranı, kısa ve uzun vadeli yatırımlar, kredi hareketleri, bütçeleme, tasarruf planlamaları, tüketici ve yatırımcı arasında doğan hak ve sorumluluklar, risk ve getiri durumları karşısında ki davranış biçimlerini içermektedir (Barmaki,2015:18).

1.6.1. Temel Para Bilgisi

Parayı doğru bir biçimde yönetmek için önce paranın ne anlama geldiği bilinmesi gerekir. Para; mal ya da hizmet karşılığında ödeme aracı olarak rol oynamaktadır. Geçmişten günümüze kadar para üç önemli fonksiyonun etkisini sürdürmüştür. Bunlardan birincisi, paranın değişim aracı olmasıdır. Bir diğer fonksiyonu ise değer muhafazası ve değer ölçüsü olma fonksiyonudur. Dinamik bir yapıya sahip olan ve belirleyici pek çok özellikleri taşıyan para, toplumdan topluma değişiklik göstermektedir (Yücel, 2017:5).

İhtiyaca uygun mal ve hizmetlerin satın alınması için para birçok alanda kullanılmaktadır. Faturaların ödenmesi, bütçelemelerin yapılması, paranın zaman içerisindeki

ilerleyen süreçlerde değerinin artıp azalması, ürün ve hizmetlerin değerinin karşılaştırılarak seçilmesi ve faiz ve oranlarında ki değişimi gösteren bilgiyi içerir.

Paranın değerinin anlaşılması için faiz konusuna da hâkim olmak gerekir. Basit ve bileşik faiz bilinmesi gereken diğer hususlar arasında yer alır. Anaparadan esas alınarak, belli bir zaman içerisinde hesaplanan faiz oranına basit faiz denir. Basit faiz, dönem sonunda elde edilir. Bileşik faiz ise dönemin sonunda alınan faizin anaparaya eklenerek yeniden faize yatırılması durumunda bir sonraki dönemde elde edilecek faizi ifade etmektedir (Oktay, 2019:15). Faiz, paranın zaman değeri ve enflasyonun etkilerini doğru ve anlaşılır bir şekilde belirlenmesini, borçlanma, paranın satın alma gücündeki değişmelerin fırsatlara çevirerek, elinde bulunan paranın günümüzün koşullarına uyum sağlayarak getirisinin ne olacağının tahmin edilebilmesi finansal refahın artırabilmesi açısından önemli işleve sahiptir (Barmaki, 2015:20).

1.6.2. Gelir ve Tasarruf Anlayışı

Genel anlamda ifade edildiği zaman gelir, “üretim yapılan katkı sonunda belli bir dönemde ele geçen değerler toplamı” olarak ifade edilmektedir. Emeğin karşılığı olarak alınan gelir, ücret şeklinde olabildiği gibi toprak üzerinden kira şeklinde de alınabilir. Bununla beraber sermaye geliri, faiz veya rant sağlayabilmek için kar elde etme amacı güder (Oktay, 2019:15). Yani gelir; bir kimseye, aileye ya da topluluğa belli bir süre içinde belli kaynaklardan ücret, kira vb. şeklinde kazanılan parasal getiri olarak da tanımlanabilmektedir (Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), 2001: 3). Ayrıca Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), hane halkında bulunan bireylerin maaş-ücret, dul-yetim, emekli maaşı gibi aldıkları yıllık kullanılabilir gelirlerin toplamı ile hane bazında elde edilen yıllık gelirlerin (kira geliri, karşılıksız yardım, 15 yaş altının elde ettiği gelirler vb.) toplamından gelir referans döneminde ödenen vergiler ve diğer hane veya kişilere yapılan transferler düşüldükten sonra hane halkı asıl kullanılabilir gelirine ulaşılmakta olduğunu belirtmiştir (Barmaki, 2019:19).

Ücret kavramına 4857 Sayılı İş Kanunu’nda ver verilmiştir. Ücret, işverene veya bir kimseye bir iş karşılığında verilen para ile birlikte sağlanan menfaatler olduğu görülmektedir. Mal ya da hizmet üretimine doğrudan veya dolaylı olarak katkıda bulunan çaba karşılığında ücret almaya hak kazanabilir. Bununla beraber gerçek kişilerin bir yıl içerisinde sahip olduğu ücretlerin damga vergisi, gelir vergisi ve sosyal güvenlik primleri de dahil edilebilir. Kurumlar vergisi, servet vergisi, arazi, arsa, intikal, miras, vergileri gibi doğrudan alınan vergilerin yanında tüketilen ürünlerin satış fiyatlarının içinde yer alan katma değer vergisi de yani dolaylı

vergiler devletin gelir kaynağı olarak büyük bir orana sahiptir (Oktay, 2019:16). Genel ekonomi içerisinde ücretin yapısı devlete kaynaklık yapmasının yanı sıra işçiler arasında da güven ortamı yaratması konusunda tamamlayıcı rol oynar.

Tasarruf kavramını en basit ifadeyle tanımlayacak olursak, gelirden arta kalan kısım olarak tanımlanabilir. Diğer bir ifadeyle ise; tutum, para biriktirme ve artırım şeklinde ifade edilir. Para idaresinde tasarruf, başarının anahtarıdır. Gelecekte daha iyi yaşam şartlarını oluşturabilmek için bugün ki tüketimden edilen fedakarlıktır. Geleneksel ekonomik yaklaşımın tüketim ve tasarruf kararlarını, bilgiye ve mantığa dayandırarak daha fazla kazanç sağlayacaklarını ve kendi gelirlerinden daha az harcamalar yaparak tasarrufu destekleyip birikim yapacağıyla alakalı varsayımlarda bulunmaktadır (Barmaki, 2019:22).

Tasarrufu artırmada ki girişimlerin olumlu sonuçlar doğurabilmesi için tasarrufu etkileyen faktörlerin de bilinmesi gerekmektedir. Hane halkının tasarruf davranışını etkileyen faktörleri ise aşağıda sıralanmaktadır:

- Enflasyon
- Kişisel gelir düzeyi
- Çevresel faktörler
- Faiz
- Bütçe politikaları

Yukarı da verilen terimleri açıklayacak olursak;

Enflasyon: Halk ağzında yaşam pahalılığı olarak bilinir. Dolanımda bulunan para miktarıyla, malların ve satın alınabilir hizmetlerin toplamı arasındaki açığın büyümesiyle beraber ortaya çıkan ve fiyatların yükselişiyle para değerinin düşmesi biçiminde etkisini sürdüren parasal sürece verilen isimdir.

Kişisel Gelir Düzeyi: Kişilerin elde ettikleri gelirin bir kısmını tüketip kalan kısmıyla tasarruf oluşturmasıdır. Bu kişilerin sahip oldukları gelire göre tasarruf oranları da değişiklik göstermektedir (Çelik, 2009:14).

Çevresel Faktörler: Topluluk halinde yaşamlarını sürdüren bireyler, kararlarını verirken çevresel faktörlerin etkisi altında kalır. Bu konuda ortaya çıkan tasarruf etkisi, geliri hangi şekilde yönlendirdiğine bağlı olarak ortaya çıkar. Bireyin eğitimi, yaşı, medeni hali,

çocuk sahibi olup olmadığı, herhangi bir yerden ek gelir sahibi olup olmadığıyla ilgili faktörler tasarruf durumunu etkiler (Çelik, 2019:15).

Faiz: Kişilerin finansını elinde tutmaktan vazgeçip bunun karşılığında ödenen bedel olarak değerlendiren Keynes, ödenen bedel yükselirse tasarrufun artacağını savunmuştur. Faiz oranlarındaki değişim, bireyleri tüketime ve tasarrufa teşvik eder. Bunun sonucunda ise tasarruf- faiz ilişkisi doğar (Akalin, 2003:89).

Bütçe Politikaları: Devlet tarafından yürütülen, ekonomideki dalgalanmaların sebeplerini tespit edip mücadele eden, gelir ve gider düzenlemelerinin yapılması bu politika çerçevesinde gerçekleşir. Ekonominin istikrara kavuşması için gelirlerin adaletli bir şekilde pay edilmesi bütçe politikalarının amacıdır. Bütçe politikalarını genel anlamda ifade edecek olursak; büyümenin sürdürülebilir olması için bütçedeki gelir ve gider hacmini hedefe uygun şekilde değiştirmek ve geliştirmektir. Gelir dağılımı, tüketim, tasarruf gibi bireyi veya firmaları etkileyen hususlar da fiyat istikrarının sağlanması için bütçe politika uygulamaları etkili olmaktadır. Bu durumda gelir dağılımının yeniden düzenlenmesi bireyin tasarruflarında da değişime sebep olur (Çelik, 2019:15).

1.6.3. Harcama ve Borçlanma Anlayışı

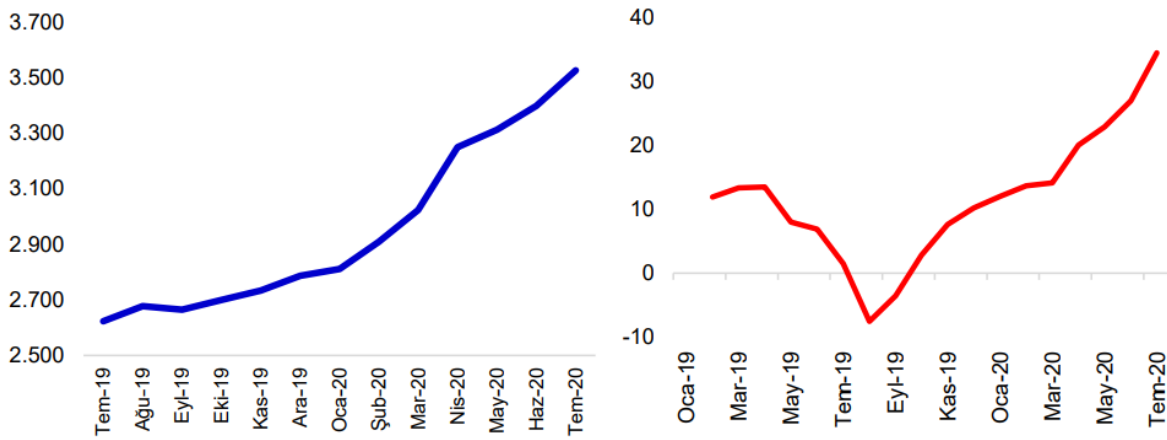
Finansal okuryazarlığı etkileyen ve okuryazarlığın diğer kollarına da etkisini hissettiren borç ve harcama konularında bireyin bilinçli olması gerekmektedir. Borç; herhangi bir şey karşılığında yerine getirmekle yükümlü olunan durumlarda meydana çıkar. Borçlanma ise ileri vadede ödemek üzere gerektiğinde kullanılan veya varlıkların satın alınmasında ortaya çıkan durumdur (Erdem, 2012: 7).

Borçlanma, yatırım dışında tüketim ve harcamalarla meydana geliyorsa bu durum birey üzerinde finansal anlamda olumsuz etkiler bırakabilir. Kredi gibi kolay ulaşılan, gelir yetersizliğinin ve tüketime özendirilen noktalarda meydana gelen borçlanmalar da faydaya dönüştürülme de finansal bilgi ve birikime ihtiyaç duyulur. Finansa bilgi ve birikime sahip olmayan pek çok tüketici bu konuda sorunlar yaşamakta, borcunu ödeyemeyecek duruma düşmektedir. Örneğin; Türkiye Bankalar Birliği (TBB) Risk Merkezi üyesi kuruluşlar tarafından kullanılan nakdi krediler 2020 yılı Ekim ayı itibarıyla, bir önceki yılın aynı dönemi göre yüzde 42 artarak 3.827 milyar TL oldu. Nakdi kredilerin 3.713 milyar TL'si bankalar, 59 milyar TL'si finansal kiralama şirketleri, 28 milyar TL'si faktöring şirketleri ve 27 milyar TL'si finansman şirketleri tarafından kullanıldı. (TBB Risk Merkezi, 2020). Bu istatistiklere bakarak ülkemizde kredi kartı kullanımında akılcı davranmanın gerekli olduğu ve

bu da ancak konuya ilişkin bilgi ve birikimin artırılmasıyla ve farkındalığın yükseltilmesiyle meydana gelebileceği öngörülür. Ayrıca bu tüketicilerin finansal piyasalardan sahip oldukları tüm araçlarda kendilerine düşen hak ve sorumluluklar hakkında bilgi sahibi olmaları gerekmektedir. Tüketicilerin, yatırımcılarla karşılaştığı herhangi bir uyuşmazlıkta çözüm süreçlerini anlayabilmeyi, tazminat talep etmeleri veya dolandırıcılığa karşı gelmeleri ancak konuya ilişkin bilgi sahibi olarak gerçekleşebilir (Oktay, 2019:19).

Şekil 1.1. Finans Sektörü Tarafından Kullanılan Krediler

Finans Sektörü Tarafından Kullanılan Krediler (Milyar TL) Finans Sektörü Tarafından Kullanılan Krediler (Yıllık Büyüme, Yüzde)

Kaynak: (Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi Aylık Bülten)

“Bireylerin finansal okuryazarlık düzeyinin borçlanma üzerindeki etkisine literatürde birçok çalışmayla örnekler verilmiştir. Bunlardan bazıları şöyledir:

Hane halkı üzerinde yapılan araştırmalarda, aşırı borçluluğun sebebini finansal okuryazarlık eksikliğinden kaynaklı olduğu görülmüştür (Güler, 2015:26). Türk Kredi Kartı Piyasası üzerinde yapılan çalışmada, finansal okuryazarlığın kredi kartından ne derecede etkilendiğini belirlemede önemli derecede rol oynadığı saptanmıştır (Akın, 2012).

Bir başka çalışmada, finansal okuryazarlığın borçlanma davranışı üzerinde ilişkisi olduğunu, finansal okuryazarlık seviyeleri yüksek olan kişilerde aşırı borçlanmaya karşı davranışların da daha dikkatli olduklarını ve tüketicilerin bilgi seviyelerinin diğer tüketicilere göre daha yüksek olduğu görülmüştür. Bu sebeple finansal okuryazarlık borçlanma davranışını engellemede önemini ortaya koymuştur (Güler, 2015:26).

1.6.4. Finansal Yatırım

Yatırım, birçok ekonomist tarafından belirlenen zamanlarda sermaye malları stokuna yapılan net ilaveler olarak tanımlanmaktadır. Bir başka ifadeyle tanımlayacak olursak, üretim kapasitesi artırmak için yapılan harcamaların tümü yatırım kapsamına girer. Bireyin daha fazla tüketim yapabilmesi için harcamalarından kısması olarak tanımlanabilir (Aksoy ve Tanrıöven, 2007: 1-2).

Yapılan literatür çalışmalarının bazılarında yatırım farklı anlamlarda yorumlanmıştır. Bunlar; halk dilinde yatırım, işletme ekonomisinde ve işletme biliminde yatırım olarak değişiklik göstermektedir. Genel anlamda yatırım; gelecek zamanda yapılacak tüketim için bugün ki tüketimden vazgeçilmesidir. Halk dilinde bu durumu sermayenin başka bir iş için kullanılması, makine ve teçhizatlar için yapılan tahsis işlemine gerçekleştirilir. İşletme ekonomisinde ise yatırım; amaç ve hedeflerin gerçekleştirilebilmesi için sabit ve dönen varlıkları kapsayan toplam maliyeti ifade eder. İşletme biliminde gelecek için yapılan harcamalar olarak tanımlanmaktadır (Aşikoğlu, 1995:478).

Yatırım bir toplumda belli zaman diliminde mal ve hizmetlerin sayısını artırmak için geliştirmeye ve yenileştirmeye dair yapılan harcamaların tümüdür (İlter, 2001:313). Bir başka tanımda yatırım, bireyin gelir elde etmek için verimlilik sağlamak amacı güden, şimdiki zaman ve gelecek zaman arasında bağlantı kurulan, daha fazla tüketim yapabilmek için bugünkü harcamalardan fedakârlık yapılması anlamına gelen aracı yöntemdir (Hamurcu, 2015: 10). Yatırımda amaç sahip oldukları varlıklardan fayda sağlamaktır. Yatırımcılar varlıklarını elinde bulundurmaktan ziyade bir yere veya herhangi finansal araçlara bağlayarak daha fazla getiri elde etmeyi amaçlamaktadır. (Aksoy ve Tanrıöven, 2007: 9).

Birey yatırım yapmak için birçok araçtan faydalanmak ister. Bu yatırım araçları:

- Tasarruf hesapları,
- Hisse senetleri,
- Tahviller,
- Hazine bonoları
- Yatırım fonlarından oluşur.

Yatırım araçlarından biri olan tasarruf hesaplarının amacı düzeni ve risksiz getiri almayı hedefler. Tüketicilerin paraları bankalarda vadeli veya vadesiz tasarruf hesaplarında tutulur. Vadesiz hesaplarda bireyler istediği şekilde para akışı sağlayabilir. Vadeli mevduat

hesaplarında ise faiz uygulanarak sistem yürütülür. Bu tür yatırımlar da riski düşüktür ve bireyin parası devlet veya banka tarafından güvence altına alınır (Hayta, 2011:136). Hisse senetleri ise sermaye piyasasının en önemli araçlarından biri olup sermayelerini artırmayı hedefleyen kişilerin çıkardıkları kıymetli evraklardır. Hisse senetlerinin bir diğer özelliği olan kuruluşlara ortak olma durumu, kişinin yatırımcısına şirketin karına ve zararına ortak olma hakkını veren finansal varlıklardır. Hisse senetlerin sistem içinde bulunan finansal araçlara göre daha risklidir. Bunun sebebi şirketlerin her yıl kazanç oranlarının değişiklik göstermesidir. Tahviller ise işletmelerin yabancı kaynak sağlamaları için uzun vadede uyguladıkları hedeflerdir. Borç para almak için devletin veya şirketlerin piyasaya sundukları tahvillerin getirisi belli ve sabittir. Tahvili çıkaran işletmeler, belirlenen tarihler arasında borcun anaparasını ve faizini ödeme zorunluluğunda bırakır (SPK, 2016:24). Hazine bonoları, devlet tahvilleriyle aynı özellikleri taşımaktadır. Hazine bonoları bir yıldan kısa vadeli olup devlet güvencesi altında olduğundan dolayı yatırımcılar için herhangi bir risk taşımamaktadır. Son olarak yatırım fonları ise halktan alınan para karşılığında hisse senedi, tahvil, özel sektör borçlanma araçları, altın ve buna benzer pek çok kıymetli madenlerden bir portföy oluşturup yönetirler (SPK,2016:25).

Bireyler finansal araçları kullanarak yatırım yapmada kolaylık sağlanmıştır. Fakat yatırım yapmayı etkileyen faktörler vardır. Bu faktörler kişisel faktörler, ekonomik faktörler ve yatırım özelliklerinden kaynaklanan faktörler olarak sınıflandırabiliriz. Kişisel faktörler yatırımcıların beklentilerini, psikolojilerini ve finansal tutumlarını ifade etmektedir. Ekonomik faktörler yatırımcıların içinde bulunduğu ekonomik durum karşısında nasıl yol izleyeceğini, Ülkenin gelişmişlik seviyesine göre gelirin üzerinde harcama yapan ülkede insanların yatırım kaynaklarına yönelmesinden veya dış borçlanmaya giderek tüketimini karşılamasından söz edebiliriz. Bu durumda yatırım oranı azalacaktır. Yatırım özelliklerinden kaynaklanan faktörlerde ise yatırımcının güven ortamında yatırımı yapmak istemesi rol oynar (Hamurcu, 2015: 14-16).

İKİNCİ BÖLÜM

TÜRKİYE'DE FİNANSAL EĞİTİM VE FİNANSAL OKURYAZARLIK ÇALIŞMALARI

1. Türkiye'de Finansal Okuryazarlık Eğitimi ile İlgili Yürütülen Faaliyetler

Son yıllarda ülkemizde bireylerin bilinçsiz kararlar alması, borçluluk oranlarının artması, büyüme hızında meydana gelen yavaşlama, ekonomik açıdan verilen yanlış kararlar birçok ülkeye kıyasla finansal eğitim ve finansal okuryazarlık oranlarının düşük seviyelerde olduğu yapılan literatür araştırmalarında görülmektedir. Bu aşamada, finansal eğitimin, pek çok finansal kurum ve kuruluşların gelişmesinde gerek ülkenin ekonomik açıdan büyümesinde gerekse toplumun refaha ulaşması konusunda önemli derecede katkı sağladığı görülmektedir (Dağdelen, 2017: 101).

Ülkemizde finansal eğitim konusunda finansal farkındalık kazandırmak için farklı alanlar da yapılan çalışmaların, görev ve sorumlulukları gereği birbirinden bağımsız olarak gerçekleştirildiği gözlemlenmiştir. Pek çok kurum bu faaliyetlerin etkin ve tutarlı bir şekilde yürütülmesi için kurum stratejisi uygulamaktadır. Fakat ülkemizin gelişimi için kurum stratejisi başta olmak üzere bireyleri ortak bir paydada buluşturmak için ulusal yani ortak bir stratejinin uygulamaya koyulması ülke açısından önem arz etmektedir (TCMB, 2011: 94).

Finansal okuryazarlık düzeyinin artması, finansal piyasaların ve ekonominin gelişmesine pozitif yönde katkı sağlamaktadır. Bununla birlikte yükselen gelir seviyeleri bireyleri tasarruf yapmaya teşvik ederek, daha fazla yatırım yapılmasını amaçlamaktadır. Finansal okuryazarlık seviyesinde ki artış Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) gibi birçok kurum ve kuruluşun iş yükünü azaltarak finansal suç oranlarında düşüşe sebep olacaktır. Bu sayede ortaya çıkan verimlilik de diğer alanlara pozitif olarak etkisini sürdürebilecektir (Sancak, 2013: 44).

2001 ve 2008 yıllarında yaşanan finansal krizler ülkeyi büyük bir buhrana sokmuştur. Fakat ardından alınan tedbirler enflasyon ve faiz oranlarının düşmesi, döviz kurlarında meydana gelen dalgalanmaların azalması ve ekonomik büyümedeki istikrarın sağlanması Finansal Eğitim Ulusal Stratejisi ve Eylem Planı hedefleri doğrultusunda sağlanmıştır. Bu bakımdan ülkemizde finansal okuryazarlığın ve finansal eğitim almanın önemi vurgulanmaya çalışılmıştır (Kuyumcu, 2018:78).

Atılan bu adımlarla birlikte ülkemizde hala finansal eğitim kavramının önemi anlaşılmamış olup ve de tedbirlerin geç alınmasıyla ülkemizde borçluluk oranlarında görülen artış ve bireylerin finansal ürün ve hizmetleri elde edememelerinden kaynaklı olarak finansal dışlanma seviyesinde yükseliş olduğu gözlemlenmiştir. Bunun temel sebebi ise piyasalarda meydana gelen makroekonomik istikrarsızlıklar ve finansal alt yapının oluşturulamamasından kaynaklanmıştır (Hayta, 2011: 272). Diğer etkenler arasında yer alan ekonomik ve siyasi gelişmelerde yaşanan gelişmeler özel ve kamu teşebbüslerinin önem vermesi gereken finansal eğitim konusunun arka plana atılmasından kaynaklı olduğu ortaya çıkmaktadır (Altıntaş, 2008: 160).

Ülkemizde bireylerin finansal konularda daha bilgili ve bilinçli olmaları, sahip olunan finansal ürünleri etkin bir şekilde kullanıp bütçe ve yatırım kararlarını doğru bir şekilde vermeleri ve bu kararları uzun vadeye yayarak toplumun refahını sağlamak için finansal okuryazarlık eğitim programları, devlet ve bağımsız kurum ve kuruluşlar tarafından düzenlenmek de olup aktif olarak devam ettirilmektedir (Aydoğan, 2020:38).

Bu kurum ve kuruluşlar; Türkiye’de Kalkınma Bakanlığı (TCKB), Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı (AÇSHB), Sermaye Piyasası Kurulu (SPK), Milli Eğitim Bakanlığı (MEB), Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası (TCMB), Tasarruf Mevduatı ve Sigorta Fonu (TMSF), Finansal Okuryazarlık Derneği (FO-DER), Hazine Müsteşarlığı (HM), Borsa İstanbul (BİST), Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB), Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK) gibi kurumlar finansal eğitim konusunda hizmet sağlayan kurum ve kuruluşlardan bazılarıdır.

1.1. Devlet Tarafından Yürütülen Finansal Okuryazarlık ve Eğitim Çalışmaları

Türkiye’de finansal okuryazarlık kavramına duyulan ilgi diğer ülkelerde olduğu gibi her geçen gün bireyler üzerinde etkisini göstermeye devam etmektedir. Finansal okuryazarlığın, bireyler ve toplum açısından öneminin artması, bu kavramın devletin oluşturduğu politikalar kapsamında yer almasını sağlamıştır. Devlet uygulayacağı para ve maliye politikaları doğrultusunda gerçekleştirmek istediği hedefleri ancak bu kavram üzerinde durularak başarı sağlayacağını belirtmiştir. Devlet, finansal okuryazarlık kavramına uygun olarak hazırlanılan mevzuatlara gerekli düzenlemeleri yaptırarak ihtiyaca uygun eğitimlerin ilgili kurum ve kuruluşlar tarafından verilmesini sağlamalıdır (Kuyumcu, 2018: 79).

Türkiye’de finansal okuryazarlık düzeyinin artırılması amacıyla devlet tarafından yürütülen ve bu yetkiler çerçevesinde toplanan Türkiye Cumhuriyeti Merkez Bankası, Borsa

İstanbul, Türkiye Sermaye Piyasası Birliği, Sermaye Piyasası Kurulu, Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği gibi birçok kamu kurum ve kuruluşlarının finansal eğitim ve finansal okuryazarlık faaliyetlerine aşağıda değinilmiştir.

1.1.1. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Tarafından Yürütülen Çalışmalar

Finansal okuryazarlık konusunda birey ve ailelere yönelik son derece yararlı bilgiler sunmak ve yaşam kalitesini arttırmak amacıyla Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı'nın (ASPB) çeşitli faaliyetleri bulunmaktadır. 2009 yılında Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü tarafından, aile hayatı için ortaya koyulan etkili iletişim, eğitim, sağlık, ekonomi, hukuk gibi temel konulardan oluşturulan modüllerin bulunduğu program da yer alan iktisat alanı modülündeki finansal okuryazarlık modülü ile ailelerin ihtiyaçlarını belirlemelerine, harcamalarını kontrol altına almalarına, ihtiyaçları doğrultusunda hangi üründen ne şekilde faydalanabileceklerini anlamada ve borçlanma konusunda aşırıya kaçarak oluşabilecek sorunları fark etmelerini sağlamaktadır. Bireylerin bu sorunlara karşı önlem almasına veya sonradan meydana gelecek herhangi bir kriz ortamında hızlı çözüm yolu bulmayı ve de hazırlıksız yakalanmaların önüne geçerek destek olmayı hedeflemiştir (Güler, 2015: 55-56)

Toplumda önemli bir yere sahip olan kadınların, finans bilgi düzeylerini arttırmak amacıyla T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, İstanbul Büyükşehir Belediyesi, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Sanat ve Meslek Eğitim Kursları (İSMEK), Doğu Grubu ve Para Durumu ortaklığında "İstanbul Finans Merkezi Yolunda Hedef 20 Bin Kadın" projesi hayata geçirilmiştir. Proje de kapsamında yer alan kadınların gelirlerini en iyi şekilde değerlendirerek birikim sağlamayı ve sahip oldukları gelirleri doğru yönlendirme bilinci kazandırılarak uzun vadeye yaymak amaçlanmıştır. İstanbul'un 22 ilçesinde gerçekleştirilen projeler 41 eğitim faaliyetleriyle 4 yılda 20 bin kadına ulaşma imkânı bulmuştur (Mevsim, 2016:57).

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından ortaya çıkartılan "Finansal Okuryazarlık" kitabı, ailelere ve kişilere yönelik yararlı bilgiler verilebilmesi için sunulmaktadır. Adı geçen bu kitapta "Eğitim Ailede Başlar" ilkesinden hareketle hazırlanan Aile Eğitim programı kapsamına uyarlanarak bireylerin ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak ailelerin refah düzeylerini arttırmaya yönelik hazırlanmıştır (Şarlak, 2012).

Zeynep Şarlak tarafından kaleme alınan kitap "Finansa Giriş", "Tasarruf", "Kredi Kartı", "Bütçeleme", "Kredi" ve "Finansal Müzakere" gibi bölümlerden oluşmaktadır. Bu kitap, temel finans kavramları, finansal sistemin işleyişi, finansal ürün ve hizmet çeşitleri hazırlanırken dikkat edilmesi gereken hususlar, bütçe yapmanın faydaları, tasarruf yapmanın

faydaları, tasarrufların tüketicilere ve yatırımcılara sağladığı kredi imkanları, kredi kartı kullanımı, tüketici kredileri ve finansal kurumlar ile yapılacak müzakerelerde bireylerin finansal konularda dikkat edilmesi gereken hususlar arasında yer almaktadır (Şarлак, 2012).

Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığının gerçekleştirmiş olduğu finansal okuryazarlık çalışmalarıyla toplumun finansal düzeyinde artış ve aile ekonomilerinde hatalı finansal kararları minimum seviyelere indirmek amaçlanmıştır (Kuyumcu, 2018:81).

1.1.2. Millî Eğitim Bakanlığı Tarafından Yürütülen Çalışmalar

Günümüzde finansal okuryazarlığa duyulan ilginin artmasıyla birlikte bireylerin sahip olduğu finansal durumları kendi yöntemleriyle yönlendirmek istemesi ve buna uygun finansal ortamın giderek karmaşık hale gelmesi bireyler üzerinde sorun ve endişelere yol açmıştır. Bu konuda stratejiler belirlenirken atılması gereken ilk adımın finansal eğitim düzeyini belirlemeye yönelik çeşitli programların tasarlanmasıyla oluşturulmuştur. Bu programlarda öncelikle hedef kitlenin belirlenmesi gerekmektedir. Bu hedef kitlesi; çocuklar, gençler, yetişkinler, emekliler vb. özellik ve ihtiyaçları belirlenecek şekilde oluşturulmalıdır (TCMB, 2011:86-87).

Bu hedef kitlesine ulaşma konusunda ülkemizde düzenlenen eğitim metotlarından sorumlu olan Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), bireyleri sadece okullarda alınan temel derslerle sınırlandırmayarak, günlük yaşantılarında meydana gelecek herhangi bir durum karşısında hazırlıklı olması için gereken önem ve özeni göstermektedir. Bu sınırlar içerisinde değerlendirildiğinde, bireyin hayatının hemen hemen her anında finansal kararlar almasıyla, MEB tarafınca müfredatlar da finansal eğitim konularının yer alması sağlanmıştır (Kuyumcu,2018:82).

Millî Eğitim Bakanlığı tarafından öğrencilerin finansal becerilerini artırmak ve ileride karşılaşmaları muhtemel finansal problemler ile ilgili ihtiyaç duyacakları finansal bilgiyi sağlamak ve sahip oldukları hak ve yükümlülüklerden haberdar olma amacıyla, Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü ile Türk Ekonomi Bankası arasında “Bütçemi Yönetebiliyorum” projesinin protokolü 2016 yılında imzalanmıştır (www.meb.gov.tr).

Finansal okuryazarlık kavramının eğitim müfredatına girmesini sağlayan proje, Türk Ekonomi Bankası, Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu (UNİCEF) ve Millî Eğitim Bakanlığı tarafından desteklenerek ‘Sanat Yoluyla Sosyal ve Finansal Eğitim Projesi’ hazırlanmış ve bu proje kapsamında ilkökul 1. sınıftan ortaokul 8. sınıfa kadar zorunlu olan

görsel sanatlar dersiyle finansal okuryazarlık eğitimini kapsayacak şekilde ortaya koyulmuştur (mtegm.meb.gov.tr).

Ülkemizde öğrenim gören ilkokul 4. Sınıf öğrencilerinin ve ailelerinin, finansal okuryazarlık hakkında daha fazla bilgi ve birikime sahip olarak bilinçlenmesi ve alınan bu eğitimlerin finansal davranışlara dönüşmesi amacıyla, Doğu Grubu tarafından, Millî Eğitim Bakanlığının desteklediği “Kumbara Finansal Okuryazarlık Eğitim Programı” başlamıştır. Programın hedefleri şu şekilde sıralanabilir (Mevsim, 2016:45-46).

- Çocukların finansal okuryazarlık hakkında bilgilendirilmesi
- Çocukların finansal okuryazarlık kapsamında paylaşımcı bireyler olarak yetiştirilmesine katkı sağlamak,
- Çocuklara tasarrufun faydalarından bahsederek, birikime yönlendirmek,
- Çocuklarda, hayatlarını yönlendirirken sahip oldukları finansı bu doğrultuda araç olarak kullanıldığını anlatmak,
- Çocuklara bütçenin doğru kullanılmasını öğretmektir.

1.1.3.Sermaye Piyasası Kurulu Tarafından Yürütülen Çalışmalar

Finansal okuryazarlık kavramını sermaye piyasası üzerinde değerlendirecek olursak öncelikle bireylerin finansal ürün ve kavramlar hakkında bilgi sahibi olması gerekmektedir. Tasarruf düzeyi düşük, finansal risk ve yatırım ile ilgili yeterli bilgiye sahip olmayan toplumlara bakıldığında finansal risk ve fırsatları anlamının doğru yatırım kararları verebilmesi açısından önemli olduğu görülmektedir. Bu bireyler yatırımlarını uzun vadede değerini koruması için döviz, vadeli mevduat, altın ve konut araçları gibi yatırım araçlarından faydalanarak kendilerine yatırım alışkanlıkları kazandırır. Bu amaçla Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) Kurumsal İletişim Dairesi tarafından, finansal okuryazarlık düzeyinin yükseltilmesi, yatırım ve tasarruf bilincinin oluşturulması, yeterli bilgi birikimine sahip olan bireylerde farkındalık yaratılması, sermaye piyasalarında fon arzı oluşturabilmek için topluma sermaye piyasası kültürü sentezlemek ve piyasaya duyulan güvenin artırılması yönünde birçok eğitim ve faaliyetleri aktif olarak yürütülmektedir. (Oktay, 2019:32-32).

Öncelikle, yatırım yapan kişileri bilinçlendirmek için SPK web sitesinde çeşitli kılavuzlar yayınlamaktadır. Kurulun yayınladığı kılavuzlar; yatırımcının dikkat etmesi gereken noktalardan, sermaye piyasası araç ve amaçlarından, yatırım fonlarından, gayrimenkul ve menkul kıymet yatırım ortaklarının amaç ve hizmetlerinden, bireysel emeklilik sistemi, vadeli

işlem ve opsiyon sözleşmelerinden, kaldıraçlı alım satım işlemleri hakkında bilgilere yer vermektedir (Güler, 2015: 52-53).

5 Mart 2012 tarihinde Sermaye Piyasası Kurulu tarafından Türkiye'nin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi, sermaye piyasasının tüm dünya ülkeleri arasında farkındalığını arttırmaya yönelik eğitim ve tanıtım çalışmaları yapılması, ülkemizde ve dünyada sermaye piyasasının tanıtımını sağlanması ve bu doğrultuda İstanbul'un dünya çapında bir finans merkezi olması sağlanarak yapılan bütün çalışmaların tek bir yerden idare edilmesi amacıyla SPK, İstanbul Menkul Kıymetler Borsası (2013 yılında adı Borsa İstanbul olarak değiştirilmiştir), Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği, Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası A.Ş., Takas ve Saklama Bankası A.Ş., Merkezi Kayıt Kuruluşu A.Ş., İstanbul Altın Borsası, Türkiye Kurumsal Yatırımcı Yönetim Derneği ve Sermaye Piyasası Lisanslama Sicil ve Eğitim Kuruluşu A.Ş. arasında 'Yatırımcı Eğitimi Seferberliği İşbirliği Protokolü' imzalanmıştır (www.spk.gov.tr).

Bu protokolde amaçlanan faaliyetler şunlardır (Güler, 2015: 52-53):

- Yatırımcılara ilişkin eğitim ve tanıtım faaliyetlerinin Sermaye Piyasası Kurulu'nun koordinasyonunda diğer kurum ve kuruluşlarla birlikte organizasyonun ortaklaşa gerçekleştirilmesi,
- Verilmesi planlanan eğitim ve tanıtım faaliyetleri için ilgili kurum ve kuruluşların kendi alanları kapsamında gerekli olan bilgi ve dokümanları ortak bir şekilde hazırlayarak taslak oluşturması,
- Söz konusu eğitim ve seminerler dışında çeşitli oda, dernek, birlik ve diğer ilgili kurum ve kuruluşlarla görüşme sağlamak,
- İsmi geçen kurumlara bağlı olarak çalışan üyelerin finansal eğitim ile ilgili sürdürdükleri çalışmaları takip etmelerini ve yapılan düzenlemeler hakkında üyeleri bilgilendirilmek için gerekli dokümanların temin edilmesi gerekmektedir.
- Sermaye Piyasası kurulunca hazırlanan, yatırım yapan bireylerin ve tüm çalışanların temel bilgilere rahatça ulaşabilmesi için hazırlanan www.yatirimyapiyorum.gov.tr internet sitesinin ortak iletişimi sağlamak amacıyla kullanılmasına karar verilmiştir.

“Yatırım Yapıyorum” isimli yatırımcıları teşvik etmek için oluşturulan web sitesi, Yatırımcıların Yeni Buluşma Noktası” sloganıyla yola çıkarak 19 Ocak 2011 yılından itibaren faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu sayfanın oluşturulmasındaki birincil hedef, insanları bilgilendirmek ve konuyla alakalı soru sorma imkânı tanımaktadır. 17 Şubat 2011 tarihinde

“Yatırım Yapıyorum” isimli Facebook sayfası da faaliyete geçmiştir. Mevcut ve potansiyel yatırımcılara ulaşmak, sermaye piyasaları hakkında bilgilendirmelerde bulunmak, bilgi düzeylerinin artırılmasını sağlamak ve bireylere finansal konularda farkındalık kazandırmak için oluşturulmuştur (yatırımyapıyorum.gov.tr)

Ayrıca bu proje sadece yatırımcılara değil, finansal okuryazarlık ile ilgili sermaye piyasalarını tanıtmak üzere eğitim gören gençlere, MEB’e bağlı olan okullarda öğrenim gören ilkökul ve ortaöğretim düzeyindeki öğrencilere yatırım ve tasarruf hakkında bilgiler aktararak hem piyasayı tanıtmak hem de finansal okuryazarlığın bireyler üzerinde etkisini anlatmak amacıyla 2011 yılında ülke genelinde MEB’e bağlı okullarda ve üniversitelerin İktisadi ve İdari Bilimler Fakültelerinde (İİBF)’de okumakta olan öğrencilerin finansal okuryazarlık düzeylerinin yükseltilmesine yönelik olarak farklı etkinliklere de başlanmıştır. Bu çerçevede, Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Kuruluşları Birliği (TSPAKB) ve Borsa İstanbul (BİST) ile beraber Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) tarafından Türkiye genelinde farklı üniversitelerde ve okullarda finansal okuryazarlık ve yatırım bilinci oluşturmak amacıyla eğitimler ve seminerler verilmektedir (Mavituna,2012: 162).

Bu amaçlar doğrultusunda SPK ve diğer kuruluşların bir araya gelmesiyle 10 Mart 2012’de Arama Konferansı düzenlenmiştir. Düzenlenen bu konferansta amaçlar, hedefler ve stratejik yöntemlerin belirlenmesine dair fikirler ortaya atılmış ve finansal okuryazarlığın yükseltilmesi için önemli bir adım olmuştur. Konferansa katılım sağlayan kişilerin hemen hemen hepsi bu faaliyetlerin gerçekleştirilmesinde aynı görüşte olduğu sonucu ortaya çıkmıştır. Türkiye Sermaye Piyasası Aracı Birliği (TSPAKB) tarafından organize edilen yatırımcı seferberliği arama konferansı, en geniş özelliklere sahip olan piyasa hareketidir (Oktay,2019:34).

Türkiye’de yatırımcı seferberliği kapsamında yapılan eğitim ve faaliyetlerinde yatırım araçlarının işlevi hakkında bilgi sahibi olan, riskleri çözümlenerek tasarruf açığının kapatılması sağlayacak nitelikte bir yatırımcı kitlesi oluşturulması amaçlanmıştır. Yatırımcı seferberliği öncelikle üniversitelerde okuyan öğrencilerini hedef alarak, Borsa İstanbul (BİST) ve Eskişehir Anadolu Üniversitesi, Türkiye’de yatırım kültürünün yaygınlaşması sağlamak amacıyla iş birliği anlaşması imzalamışlardır. Bu anlaşma, yatırım dışında kişilerin finansının ve okuryazarlık oranının yükselmesine fayda sağlamak için düzenlenmiştir (Oktay, 2019:34).

2014 yılının şubat ayında SPK ile MEB arasında bir iş birliği anlaşması imzalanmıştır. Bu anlaşmada faaliyete geçirilmek istenen konu, finansal bilincin, farkındalığın ve finansal

eğitimin daha çok yaygınlaştırılması ve yükseltilmesine dair çalışmaların uygulanması sağlanmaktadır. Anlaşma kapsamında oluşturulan hedef kitlede temel düzey zorunlu eğitimlerini almakta olan ilköğretim ve lisede öğrenim gören öğrenciler yer almaktadır. Bu öğrencilerle birlikte öğretmenlerin de finansal konulardaki temel bilgilerinin geliştirilmesi ve uygulanması sağlanması için ilgi çekmeye yaratacak eğitim, yarışma, oyun, vb. uygulanarak geliştirilmesi amaçlanmıştır. Ayrıca yatırımcılara, tüketicilere, öğrenci ailelerine, gençlere ve küçük yaşta çocuklara finansal okuryazarlık eğitimi verilmesi bireyin ve toplumun refahını sağlamada daha çok fayda sağlamaktadır (Dağdelen, 2017: 105).

2015 yılı aralık ayında Londra’da uluslararası alanda gerçekleştirilen çocuk ve gençlerin finansal eğitimi konusunda çalışmalarda bulunan “Child and Youth Finance International’ın” (CYFI) 4. Zirvesini gerçekleştirmiştir. Her yıl düzenli olarak sürdürülen proje, zirvede çocuk ve gençlerin finansal eğitimi ve farkındalığı konusunda en iyi çalışmayı ortaya koyan kişi, kurum ve kuruluşlara ödül verilmektedir. Bu doğrultuda 2015 yılında gerçekleştirilen yarışmada zirvede olan Sermaye Piyasası Kurulu’nun finansal eğitim konusunda gerçekleştirdiği çalışmaları “En İyi Ülke Uygulaması” ödülüne layık görülmüştür (Mevsim,2016:43).

Sermaye Piyasası kurulunca yürütülen eylem ve faaliyetler, yatırım yapan bireylerin ve tüm çalışanların temel bilgilere rahatça ulaşabilmesi, piyasada bulunan ürünlerin çeşitliliğinin artmasına katkı sağlamakta olup, bireysel ve toplumsal refahın artmasının ancak finansal okuryazarlık düzeyini ve finansal farkındalığın arttırarak sürdürülebilir olacağını belirtmiştir.

1.1.4.Borsa İstanbul Tarafından Yürütülen Çalışmalar

Finansal okuryazarlık düzeyinin gelişmesi için bireylerin kendi finansını yönetmesi, doğru kararlar alması ve bireylerin refah düzeylerini yükseltmesi için 41 ülkenin bir araya gelerek yürüttüğü çalışmalar ülkelerin ekonomik kalkınmalarında önemli rol oynamakta ve sermaye piyasaların da meydana gelen derinleşmeye de yardımcı olmaktadır. Bu amaçla faaliyetlerini sürdüren diğer bir kuruluş ise Borsa İstanbul’dur (Aydoğan,2020:40).

Borsa İstanbul (BİST), Türkiye’de 1985 yılında İstanbul Menkul Kıymetler Borsası adıyla ilk faaliyetini gerçekleştirmiş daha sonra 2013 yılında Borsa İstanbul adıyla gelişen faaliyetlerine devam etmiştir. Borsa İstanbul, finans alanında insan kaynakları oluşturmaya çalışan ve oluşturulan bu insan kaynaklarının etkinliğini ve verimliliğini arttırmak için çalışmalar yürütmektedir. Borçlanma araçları piyasası, üye temsilci eğitimi gibi sistemde aktif rol alan aktörlerin eğitimlerine odaklanmış ve aracı kuruluş çalışanlarına yönelik olarak pay

piyasası üye temsilci eğitimi, payları borsada işlem gören şirketlerin çalışanlarına yönelik eğitim programlarını hayata geçirmiştir (Özgüler, 2013: 74).

Borsa İstanbul'un başlıca amacı ve faaliyet konusu; "Kanun hükümleri ve ilgili mevzuat çerçevesinde, sermaye piyasası araçlarının, kambiyo ve kıymetli madenler ile kıymetli taşların ve Sermaye Piyasası Kurulunca uygun görülen diğer sözleşmelerin, belgelerin ve kıymetlerin serbest rekabet şartları altında kolay ve güvenli bir şekilde, şeffaf, etkin rekabetçi, dürüst ve istikrarlı bir ortamda alınıp satılabilmesini sağlamak, bunlara ilişkin alım satım emirlerini sonuçlandırarak şekilde bir araya getirmek veya bu emirlerin bir araya gelmesini kolaylaştırmak ve oluşan fiyatları tespit ve ilan etmek üzere piyasalar, pazarlar, platformlar ve sistemler ile teşkilatlanmış diğer pazar yerleri oluşturmak, kurmak ve geliştirmek, bunları ve başka borsaları veyahut borsaların piyasalarını yönetmek ve/veya işletmek ve ana sözleşmesinde yazılı olan diğer işlerdir." (www.borsaistanbul.com).

Borsa İstanbul'un hedefleri arasında, Türk sermaye piyasalarının derinleşmesi ve meydana gelen derinleşme sayesinde yüksek finansal performans seviyesine ulaşmaktır. Bu açıdan bakıldığında finansal okuryazarlık düzeyinin geliştirilmesi ile Borsa İstanbul'un hedefi arasında uyum ve pozitif yönde benzerlik bulunmaktadır (BIST, 2018: 39).

Borsa İstanbul'un Yatırımcı Bilgilendirme Hizmetleri Kurumsal İletişim Müdürlüğü bünyesindeki Yatırımcı Danışma Merkezi 2012 yılında; yazılı, sözlü, faks, e-posta, telefon vasıtasıyla yapılan yatırımcı başvurularının tek merkezde toplanması, yatırımcılara hak ve sorumluluklarının, borsa düzenleme ve uygulamalarının, veri ve bilgilerinin tek merkezden etkin bir şekilde aktarılması amacıyla hizmetlerin geliştirilmesini sağlamıştır (Güler, 2015: 53).

Borsa İstanbul, gençlere ve üniversite öğrencilerine yönelik olarak finansal okuryazarlık ile ilgili eğitim ve seminerler düzenlemektedir. Bu alanda, üniversite öğrencilerine iş hayatına başlamadan önce vizyon kazanmalarını sağlayan finansal eğitim programları düzenlenmektedir. Bu sayede gençlere Borsa İstanbul piyasasının nasıl işlediği ve Türk sermaye piyasası hakkında detaylı bilgiler verilmektedir.

Bu amaçla 2012 yılında Borsa İstanbul tarafından faaliyete sokulan, gençlerin ve üniversite öğrencilerinin sermaye piyasalarına karşı bilincin oluşturulması için Anadolu Üniversitesi ile iş birliği içerisine girip, protokol imzalanmıştır. Bu protokol yatırımcılara, diğer kurum ve kuruluşlara bilgi verip, farkındalığın arttırılmasını hedeflemiştir. Daha detaylı inceleyecek olursak; bilgilendirici, tanıtıcı, eğlendirici, eğitici ve eğlendirici televizyon ve radyo kanallarının hazırlanmasına, konferans, panel gibi birçok faaliyetin düzenlenmesi, bu

faaliyetlerin yanında anket ve soru-cevap gibi kısa görüşmeler sağlanarak tasarruf ve fon sahiplerinin hem sermaye piyasalarına hem de Borsa İstanbul'a karşı farkı bakış açılarının sağlanmasını amaçlamaktadır. Bu kapsamda hazırlanan televizyon kanallarından biri olan TRT Okul, Anadolu Üniversitesi'nin planladığı diğer programların faaliyete geçirilmesi amaçlanmaktadır (Güler, 2015:54).

Ayrıca Borsa İstanbul tarafından yatırımcı seferberliği kapsamında oluşturulan “Bilinçli Yatırımcı” portalı, öncelikle sermaye piyasaları ve borsa kavramları öğrenmek, bilgilenmek ve yatırım yapmak isteyen kişileri hedefe yönlendirecektir. Eğlenceli videolarla yatırımcıları sermaye piyasaları hakkında bilgilendirecek olan “www.bilincliyatirimci.org”un, yatırımcılar için faydalı bir portal olması hedefleniyor. Bu amaçla eğitim modüllerinin yanı sıra “Borsa Terimleri Sözlüğü” bölümünde genel kavramlar; “E-Kütüphane” ile pek çok doküman; “Haberler” bölümü ile İMKB ve portalla ilgili güncel haberler sunulacak ve yatırımcıların görüş ve önerilerini bildirebileceği “Yatırımcı Forumu” ve “Anket” bölümleri de bulunmaktadır.” Yatırımcılardan gelecek talepler doğrultusunda yeni eğitim modülleriyle sürekli geliştirilmesi planlanan portal da yer alan etkileşimli e-egitimler de yatırımcılara 12 Mart itibariyle tekrar faaliyete geçirilerek ücretsiz erişim sağlamaktadır (www.borsaistanbul.com).

Borsa İstanbul tarafından gerçekleştirilen finansal eğitim faaliyetleri aşağıdaki gibi sıralanabilir:

- Üye Temsilci Eğitimleri: Aracı kuruluşların çalışanlarına yönelik, "Borçlanma Araçları Piyasası Uygulama Eğitimi", "İşlem Öncesi Risk Yönetimi Uygulama Eğitimi", "Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası Uygulama Eğitimi" ve "BISTECH İşlem Platformunda Pay Piyasası Uygulama Eğitimi" programlarını düzenlemektedir.
- Öğrenci Eğitim Programı: Üniversite öğrencilerinin faaliyetlerini sürdürebilmesi için düzenlenen eğitim programı yıl boyunca ikişer haftalık şekilde yapılmaktadır. Gençlerin iş hayatına adım atmadan önce vizyon sahibi olmalarını hedefleyen programda, Türk Sermaye Piyasası ve Borsa İstanbul piyasalarının işleyişi hakkında bilgiler verilmektedir.
- Borsa İstanbul Şirket Eğitimleri: Yılın belli dönemlerinde düzenlene bu program, payları borsada işlem gören şirketlerin çalışanlarına yönelik “Sermaye Piyasası Borsa Eğitimi” düzenlenmektedir.
- Vadeli İşlem ve Opsiyon Piyasası Eğitimleri: Borsa İstanbul Vadeli İşlem ve Opsiyon Borsası (VİOP), bireysel ve kurumsal yatırım sahiplerinin sermaye piyasasına ilişkin bilgi seviyesinin yükselmesini hedefleyen eğitim çalışmaları düzenlemektedir.

- Borsa Ziyaretleri: Borsa İstanbul, finansal okuryazarlık düzeyinin yükselmesi için oluşturulan programları desteklemekte ve genç bireylerin sermaye piyasası ve Borsa hakkında yerinde bilgi edinmelerine imkân tanımaktadır. Bu sebeple okullara ve diğer kurum ve kuruluşlara sahip oldukları bilgi ve birikimlerini anlatmak amacıyla Borsa İstanbul’u ziyaret etme imkânı sağlamaktadır.

Borsa İstanbul tarafından gerçekleştirilen finansal eğitim faaliyetleri üye temsilcilerine, öğrencilere ve finansal okuryazarlık konusunda farkındalık kazanmak isteyen her kişiye borsa İstanbul hakkında bilgi vermekte ve bu eğitim faaliyetlerine katılan her bireyin finansal okuryazarlık düzeylerine katkı sağlamaktadır.

1.1.5. Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası Tarafından Yürütülen Çalışmalar

Günümüzde finansal ürün ve hizmetlerin çeşitliliğinin artmasıyla beraber piyasalarda karmaşıklık giderek artmaktadır. Bu açıdan tüketicilerin finansal karar alması zorlaşmıştır. Finansal karar alan tüketicilerin ise doğru karar vermemesiyle birlikte finansal istikrarın zarar gördüğü sonucu ortaya çıkmaktadır. Bu sebeple yanlış kararlarının finansal istikrara verdiği zararı ortadan kaldırmak için ekonomide yer alan tüm kurum ve kuruluşlar önemli rol oynamaktadır (Karataş,2017:93).

Bu amaçlara hizmet eden kurumlardan bir diğeri ise merkez bankasıdır. Finansal istikrarı sağlamak ve istikrar da devamlılığın sağlanabilmesi merkez bankasının görevleri arasında yer almaktadır. Finansal istikrarın sağlanması doğrultusunda finansal eğitim konusu dünyada ki birçok merkez bankasının politika gündeminin ilk sıralarında yer almaktadır. Teknolojik gelişmeler, finansal liberalizasyon ve küreselleşmeye bağlı olarak yaşanan finansal krizleri Merkez bankalarının sahip oldukları bilgi birikimleriyle, deneyimlerle, itibar ve güvenilirlikleriyle finansal eğitim konusunda etkin rol oynayarak finansal istikrara yön verdiği görülmektedir (Özgüler, 2013: 70).

Ülkemizde finansal eğitim için yapılan çalışmaların, sorumluluk ve görevleri bakımından ayrı ayrı platformlarda incelenerek genellikle birbirinden bağımsız bir şekilde gerçekleştirildiği açıktır. Bu çalışmalar sayesinde bireylerin verimliliği ve çalışmalarda ki etkinliğinin yükselmesi için kurumsal stratejilerin yanında ulusal yani ortak stratejilerinde belirlenmesinin önemli olduğu apaçık ortadadır. Ancak bu konuda faaliyet gösteren kurum ve kuruluşlarımızın sayısının çok olması sebebi ile hem ulusal hem de uluslararası çalışma bir kuruluş lideri tarafından birlik ve beraberlik içinde yürütülmesinin daha fazla fayda sağlayacağını ortaya çıkarmaktadır (TCMB, 2011: 93).

Türkiye'de finansal eğitim konusunda yapılan çalışmalar ile finansal eğitimde kurumlar arasındaki iş birliğinin önemi, finansal eğitim konusunda bir ulusal strateji oluşturmanın ve değerlendirilmesinin önemi 9 -11 Mart tarihleri arasında Merkez bankasının Sermaye Piyasası Kuruluyla birlikte düzenlediği “Finansal Eğitim ve Finansal Farkındalık: Zorluklar, Fırsatlar ve Stratejiler” konusunda yürüttüğü uluslararası bir konferansta tartışılmıştır. Konferansın amacı finansal istikrar ve finansal eğitim konusunda ulusal ve uluslararası kuruluşlar arasında koordinasyonu ve bilgi alışverişini arttırmaktır. Küresel finansal krizin yükselmesiyle, tecrübe sahibi olan ülkelerin bu gibi durumlarda ne gibi çözüm önerileri sunduğu elde edilen verilerle aktarılarak kongrede tartışılmıştır. (TCMB, 2015)

Ayrıca TCMB tarafından Finansal Erişim, Finansal Eğitim ve Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları dahilinde ‘Tasarruf Bilincinin Artırılması ve Kuruluş Kullanımının Özendirilmesi’ isimli bir çalışmaya da faaliyete sokulmuştur. Bu çalışmanın amaçlarından biride yurtiçi tasarruf oranını, düşük düzeylerde seyreden ülkelerde yükseltmek ve kişileri kuruluş kullanımına teşvik etmektir. Ülkemizde genç nüfusun fazla olması nedeniyle tasarruf ve yatırım alışkanlıklarının erken yaşlarda öğretmek ve kurum kullanımına teşvik edip çocukları bilinçlendirmek yer almaktadır. Bu amaç doğrultusunda TCMB, 23 Nisan Uluslararası Çocuk Şenlikleri etkinliğinde bireyleri bilgilendirme stantları kurmuştur. Yürütülen çalışma kapsamında; Türkiye Radyo ve Televizyon Kurumu (TRT) Çocuk dergisi ile ortak çalışma yürütülerek aylık yayımlanan derginin her sayısına tasarruf, para birikimi, kuruluş kullanımını gibi konuları ilköğretim ve ortaöğretim de okuyan çocuklar için ‘Kuruluş Ailesi’ başlığı altında çizgi hikâye serisi okuyanlarla paylaşıldı (TCMB, 2015: 3-4).

Merkez Bankası, Finansal İstikrar Raporu ve oluşturduğu diğer uygulamalar kapsamında, bireylerin doğru bir şekilde kendi finansını yönetebilmesi, bireylerin sahip olduğu finansal varlıklar karşısında kendi amaçlarına uygun ödeme yöntemlerini seçmesi, borçlanma ve borç ödeme şekilleri, sahip olduğu finansal araçları amaçları doğrultusunda kullanması ve ekonomide oluşabilecek riskler karşısında yeni ve doğru yöntemler geliştirerek, değerlendirmelerde bulunması Merkez Bankası tarafından hedeflenmiştir. Bu hedefler doğrultusunda bireylerin bilinçlenmesi ve finansal konularda farkındalık kazanması, Merkez Bankası Stratejik Planı’nın diğer parçası olarak amaçları arasında yer alır (TCMB, 2015).

2011 yılının mart ayında TCMB, “Dünyada ve Türkiye’de Finansal Hizmetlere Erişim ve Finansal Eğitim” kitapçığı yayınlamış ve kitapçığın dağıtımını da Türkiye de gerçekleştirmiştir. (Güler, 2015: 51).

TCMB, finansal okuryazarlık eğitimine katkı sağlamak ve bireyleri para politikası konusunda bilgilendirmek ve bilinçlendirmek amacıyla “Herkes İçin Ekonomi” başlığı altında bir proje çalışması hazırlamıştır. İlk olarak 8-12 yaş gurubunu hedef alan çalışmada, matematik ve dilbilgisi eğitimi gibi ekonomi eğitiminin de küçük yaşlarda verilmesinin ekonomiye katkı sağlayacağı düşünülmüş, ilkokuldan başlayıp üniversite de okuyan her düzeydeki öğrenciye enflasyon, para, merkez bankası kavramları hakkında bilgilendirmek için ekonomi eğitimi ile ilgili çalışmalar düzenlenmiştir (TCMB, 2017: 4).

Türkiye Cumhuriyeti Kalkınma Bakanlığı'nın hazırladığı, kamu ve özel kesimdeki bireylerin gelecekte hangi durumlarla karşı karşıya kalacaklarını anlamasını sağlayan ve farklı başlıklar altında her yıl güncellenerek hazırlanan “Orta Vadeli Programın”, “Mali Piyasalar” başlığı altında finansal eğitimin yayılmasını sağlayarak; yurt içi tasarrufların artırılması, yatırımcı tabanının genişletilmesi, bireylerin finansal ürünler hakkındaki bilgi düzeyinin artırılması ve mali piyasaların daha sağlıklı işleminin sağlanması hedeflenmiştir (Akbaş, 2015: 30).

Ülkemiz, OECD bünyesinde oluşturulan INFE'nin üyesi olmakla beraber, TCMB yılda iki kez düzenlenen INFE toplantılarına katılmakta ve çalışmalarına aktif olarak devam etmektedir. Bu sebeple 2009 yılı aralık ayında Rio'da gerçekleştirilen INFE toplantısında başlatılmasına karar verilen finansal eğitim için bir ulusal strateji geliştirilmesi konusunda yürütülen proje de “Subgroup on National Strategy on Financial Education” (NSFE) başlıklı bir alt grup oluşturulmuştur. TCMB, oluşturulan bu alt grubun 15 üyesinden biri olarak görev almaktadır (OECD,2010). INFE, finansal okuryazarlık ve finansal eğitim konularıyla ilgili araştırmalar yapıp, bilgiler toplayarak meydana getirdiği verileri uluslararası karşılaştırmalı analizler yaparak gelişmesine yön vermektedir (www.tcmb.gov.tr).

Özetle, merkez bankalarının fiyat istikrarı sağlamasına yönelik olarak sürdürdüğü çalışmalar finansal okuryazarlığın gelişmesini desteklemektedir. Merkez bankaları, finansal okuryazarlığın gelişmesi ve insanların ekonomide ihtiyaç duydukları konularda farkındalık yaratması, finansal bilgiye daha kolay ulaşabilme ve edindikleri bilgi ve birikimleri anlama süresini geliştirerek katkı sağlamayı hedeflemektedir. Merkez Bankasının sahip olduğu kaynaklar başta olmak üzere tecrübesi, uzmanlığı, güvenilirliği ve sorumlulukları ile dünya genelinde finansal okuryazarlığın geliştirilmesine yönelik önemli çalışmalarda yer almaktadır.

1.1.6. Türkiye Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planı Kapsamında Yürütülen Çalışmalar

Finansal sistemde bireylerin ilişkisinde rol oynayan; finansal ürün ve hizmetlere erişim, finansal eğitim ve finansal tüketicinin korunması en önemli üç temel alanda ön plana çıkan gruplardır.

Finansal ürün ve hizmetlere erişim, “Hanehalkı ve firmaların kredi, mevduat, sigorta ödeme işlemleri gibi finansal ürün ve hizmetlere yeterli düzeyde ve uygun şartlarda ulaşabilmesini ve bunların kullanımını anlatmaktadır.”

Finansal eğitim, “tüketici ve yatırımcıların bilgilendirilmeleri yoluyla finansal ürünlere, kavramlara ve risklere yönelik farkındalıklarının ve yetkinliklerinin artırılmasıdır.”

Finansal tüketicinin korunması “finansal ürün ve hizmetleri arz edenler ile bunları talep edenler arasında hakkaniyetli ve adil bir alışveriş ortamını temin etmeye yönelik düzenlemeleri ifade etmektedir.” (Resmî Gazete, 2014:1)

Devlet tarafından finansal istikrarının sağlanması ve finansal farkındalığın insanlar üzerinde etkisini sürdürmek için gerekli tedbirlerin alınması sağlanmıştır. Bunun üzerine 3/6/2011 tarihli ve 637 sayılı KHK (Kanun Hükmünde Kararname)’nin 38’inci maddesiyle kurulan Hazine Müsteşarlığının bağlı olduğu Bakanın başkanlığında, Hazine Müsteşarı ile Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB), Bankacılık Düzenleme ve Denetleme Kurumu (BDDK), Sermaye Piyasası Kurulu (SPK) ve Tasarruf Mevduatı Sigorta Fonu (TMSF) başkanlarından oluşan Finansal İstikrar Komitesi oluşturulmuştur. Bu komite de “Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları”nın uygulanması, kurumlar arası iş birliği sağlanması ve Finansal İstikrar Komitesinin vermiş olduğu kararlar doğrultusunda başta bakanlık olmak üzere ilgili kurum ve kuruluşların sağlayacağı desteği 5 Haziran 2014 tarihli Başbakanlık Genelgesi ile duyurulmuştur (Başbakanlık Genelgesi 2014/10, 2014).

Genelgede ifade edilen “Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları” kapsamında finansal ürün ve hizmetlere erişim, finansal eğitim ve finansal tüketicinin korunması konularını baz alan bir strateji geliştirmiştir. Bu stratejilerde sahip olduğumuz finansal ürün ve hizmetlerden bütün kesimlerin faydalanması, sisteme dahil olmayan kişilerin sistemde bulunması ve piyasada ki ürün ve hizmetlerin kullanımının ve ürün kalitesinin artırılması hedeflenmiştir. Finansal ürün ve hizmetlere erişim alanında ülkemiz finansal altyapının gelişmişliğini dikkate alarak talebin artırılması

gerekliliğini bildirmiştir. Talep tarafını güçlendirecek çalışmalara ağırlık verilmesiyle finansal erişim alanında yeni bir eylem planı hazırlanmamış olup, finansal eğitim ve finansal tüketicinin korunması alanlarında 55 adet eylem belirlenmiş ve her bir eylemi konu alan ilgili kurum ve kuruluşlar tespit edilmiştir. Söz konusu eylemlerin belirlenmesinde ve hayata geçirilmesinde anılan kurum ve kuruluşların yanı sıra sivil toplum kuruluşları ile işbirliği yapılarak etkinliğinin artırılması hedeflenmiştir. Bu kapsamda 36'sı Finansal Eğitim ile ilgili, 19'u da Finansal Tüketicinin korunması ile ilgili olmak üzere 2014- 2017 yılları arası uygulanacak 55 plan hazırlanmıştır (Finansal İstikrar Komitesi, 2014).

Bu planlar kapsamında temel amaç ve hedeflerle uyumlu olarak G20 çerçevesinde belirlenen Yenilikçi Finansal Tabana Yayılma temel ilkeleri de dikkate alınmıştır. Strateji kapsamında (Güler, 2015:56);

- Finansal ürün ve hizmetlerin tüm kesimlere yayılması,
- Finansal sistem dışında kalan kişilerin sisteme dâhil edilmesi,
- Mevcut ürün ve hizmetlerin kalitesinin ve kullanımının artırılması,
- Bilgi ve bilincin artırılması yoluyla finansal ürün ve hizmetlere erişim ile finansal ürün ve hizmetlerin kullanımının artırılması,
- Finansal tüketicinin korunmasına yönelik etkin tedbirlerin alınması hedeflenmektedir.

“Finansal İstikrar Komitesi, mevcut durum analizleri ve uluslararası kabul görmüş ilkeler çerçevesinde, 2014-2017 yılları arasında Finansal Eğitim ve Finansal Tüketicinin Korunması Eylem Planlarını hazırlamıştır.” Kısa vadede bireylerin ekonomik refahını arttırmayı, yatırımcı tabanını geliştirmeyi, finansal sektöre nitelikli işgücü sağlamayı, finansal piyasaların büyümesini ve daha etkin çalışmasını sağlamak için finansal eğitim eylem planı hazırlanmıştır. Planın uzun vadede beklentisi ise ekonomik istikrara kavuşması ve toplum refahının yükselmesidir. Finansal eğitim faaliyetlerinde uyulması gereken ilke ve esaslar aşağıdaki gibi belirtilmiştir (SPK, 2014: 8-9).

- Kapsayıcılık: Finansal eğitim olanaklarından, finans piyasaları hakkında bilgi ve tecrübe sahibi olan veya olmayan herkesin faydalanmasıdır.
- Farkındalık Oluşturma: Finansal eğitim programları sayesinde finansal konuların ve finansal ilişkilerin anlaşılması ihtiyacına yönelik farkındalık oluşturmaktır.

- Süreklilik: Bireylerin finansal eğitime hayatının her döneminde erişebilmesi ve finansa eğitim faaliyetlerinin orta ve uzun vadede devam etmesidir.
- Ölçüm ve Gözden Geçirme: Eğitim faaliyetlerinden önce eğitim alacak hedef kitlenin finansal okuryazarlık seviyesinin belirlenmesi ve eğitim sonrasında gerçekleştirilen çalışmaların etkinliğinin, alınan mesafelerin ölçülmesi; bu kapsamda belirli hedefler belirlenmesi; eğitim programlarının düzenlenmesi ve faaliyetlerin güncellenmesidir.
- Etkin ve Sonuca Odaklı Olma: Finansal eğitim faaliyetlerinin planlanmasından uygulanmasına kadar toplumun yararına sonuçlar üretecek şekilde tasarlanmasıdır.
- İhtiyaca Göre Olma: Finansal eğitim faaliyetleri bireylere sunulurken ihtiyaç farklılıkları, eğitim, gelir ve diğer farklılıkların hesaba katılması ve eğitim faaliyetlerinin doğru zamanda, doğru yerde ve gerekli iletişim araçlarıyla bireylere ulaştırılmasıdır.
- Anlaşılabilir Dil ve Pratik Anlatım: Finansal eğitim faaliyetlerinde hedef kitlenin anlayabileceği bir dil kullanılmalıdır. Bu doğrultuda teknik, hukuki ve yabancı terimlerin azaltılması, karmaşık kabul edilen finansal konuların herkesin günlük hayatta karşılaşılabileceği şekilde anlatılmasıdır.
- Eğiticilerin Eğitimi: Finansal eğitimi verecek kişilere, gerekli kaynakların ve uygun eğitimin verilmesidir.

Eylem planında adı geçen kurumlar, üretecekleri proje, aktivite ve çalışmalar ile yukarıda belirtilen amaçlara yönelik finansal eğitim faaliyetlerini hayata geçirirken, aynı zamanda ülkemizde çeşitli kurum ve kuruluşlar tarafından yürütülmekte olan benzer faaliyetlerin eşgüdümü içerisinde yürütülmesine katkı sağlayacaktır.

2.Bağımsız Kuruluşlar Tarafından Yürütülen Finansal Okuryazarlık Çalışmaları

Ülkemizde finansal açıdan farkındalık oluşturmayı hedefleyen, bireysel ve toplumsal açıdan önemini ortaya koyan ve bunun yanı sıra finansal okuryazarlık seviyesinin yükselmesi için özel sektör ve sivil toplum kuruluşlarıyla faaliyetlerini yürüten bağımsız kurum ve kuruluşlar finansal okuryazarlık ile ilgili birçok çalışma ortaya koymuştur. Bu kurumların ortak hedefi bireylerin refahını arttırmaktır. Bu hedeflerin gerçekleştirilebilmesi için çalışmalar yürüten kuruluşlara aşağıda yer verilmektedir.

2.1. Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER)

Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER), 2012 yılının sonuna doğru finansal okuryazarlık konusunda kurulan ilk sivil toplum kuruluşudur. Ülkemizde finansal farkındalığın oluşturulabilmesi için bir ekosistem meydana getirilerek bireylerin finansal okuryazarlık

düzeylelerine pozitif yönde katkı sağlamak amaçlanmıştır. Finansal erişim olanaklarını meydana getirmek için diğer sivil toplum kuruluşları başta olmak üzere kamu ve özel sektörün desteğiyle bireylerin finansal okuryazarlık konusunda bilinçlenmesine ve yeni politikalar uygulanarak faaliyetlerini sürdürmesi finansal okuryazarlık ve erişim derneğinin amaçları arasında yer almaktadır (Güler,2015:59).

FODER'in öncelikli hedefleri ise (FODER, 2021);

- Bankacılık sistemi dışında nüfus oranında %10'luk bir artış sağlamak,
- Bankacılık sisteminin kullanımında uygulanan işlemlerin yaygınlaşmasına katkı sağlamak,
- Tasarruf oranlarının yükselmesini sağlamak,
- Finansal okuryazarlık konusunu okulların eğitim müfredatına dahil edilmesi ve ders olarak işlenmesini sağlamak,
- Başta kadınlar ve çocuklar olmak üzere finansal sisteme dahil olmak isteyen bireylere tasarruf bilinci oluşturmak için hedefler belirleyerek çalışmalar yürütmesine katkı sağlamaktadır.

Yukarıda belirtilen amaç ve hedefler dışında Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği, Haziran 2014'de yayımlanan Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planı kapsamında, sürdürülebilir kalkınma oluşturması açısından, topluma finansal okuryazarlık eğitiminin alınmasının zorunlu hale geldiğini belirterek toplumun bilinçlenmesi gerektiğini gösteren çalışmalar yapmak üzere genelge yayınlanmıştır. Yayınlanan genelgede FODER'in görevleri aşağıda belirtilen şekilde sıralanabilir (FODER,2021);

- Bireylerin finansal eğitim alması için bir internet sitesi kurularak eğitim faaliyetleri hakkında ki duyuruların, sosyal medya üzerinden yapılması,
- Tanıtım ve eğitim için gerekli olan araç-gereçleri oluşturulması,
- Radyo ve TV programları, konferans, seminer ve yarışmaların yapılmasıyla finansa olan merakın artırılması,
- Kadınların veya ev hanımlarının finansal konulara ilişkin bilgilendirilmenin yapılmasıdır.

Bunların yanı sıra FODER, bireylerde finansal okuryazarlık bilincini ortaya çıkartmak için çeşitli projeler yürütmektedir. Yürütülen projelerin bazıları şunlardır (FODER,2021);

“Evin Hesap Uzmanı Kadın”, projesinin hedefleri arasında kadınlara finansal okuryazarlık eğitimleri verilmektedir. 18-35 yaş aralığına sahip olan ve çalışan bütün kadınların finansal konulara katılım sağlayarak, sosyal sigortalar ve genel sağlık sigortası hakkında yeterli bilgiye ulaşması sağlanmıştır. Bunların yanı sıra finansal bilgiye daha hızlı ulaşarak finansal davranışlarını kazanma konusunda kendilerine yön vererek finansal okuryazarlık seviyelerinin artırılması bu projenin hedefleri arasında yer almaktadır.

FODER tarafından gerçekleştirilen projelerden diğeri ise “Bütçesini Bilen Çocuklar” adıyla, çocuklara yönelik finansal okuryazarlık eğitimleri verilerek yürütülen projedir. Gerçekleştirdikleri projede eğitim alan çocukların paranın kullanımı, bütçeleme, istek ve ihtiyaçları belirleme, tasarruf, birikim, yatırım gibi temel finansal kavramlar anlatılmaktadır. Ayrıca kadınlara, mavi ve beyaz yakalı çalışanlara, Hava ve Kara Kuvvetleri Komutanlığı askerlerine ‘Bireysel Bütçe Yönetimi Eğitimleri’ FODER’in bu kapsamda oluşturduğu projede yer almaktadır.

‘1000 Çiftçi 1000 Bereket’ projesi ise ülkemizde çiftçilerin sürdürülebilir tarım uygulaması konusunda ve verimliliklerini artırmak amacıyla yürütülen bir çalışmadır. Aynı zamanda finansal okuryazarlık düzeylerini yükseltmeye yönelik eğitimlerde verilmektedir.

2.2.ING Türkiye Turuncu Damla Projesi

Finansal okuryazarlık kapsamında bankalar tarafından yürütülen faaliyetlerden biride ING Türkiye tarafından “Turuncu Damla” projesidir. ING Türkiye, Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER) ile birlikte 2013 yılında finansal okuryazarlık programı olarak tasarrufu konu alarak başlatılmıştır. Öncelikle devlet ilkokullarında eğitim gören öğrencilere ‘Turuncu Damla’ projesi kapsamında yaklaşık 2 ay süren finansal okuryazarlık eğitimleri verilerek finansal davranışlarında değişiklik yaratılması beklenmiştir (Mevsim, 2016: 49).

Bu kapsamda ele alınacak olursa sadece finans konusunda değil, bireylerin sahip olması gereken sabır, azim ve özgüven gibi temel özellikleri, bu eğitimi alan çocuklara empoze ederek 2 ay süren program sonucunda tasarruf davranışlarını güçlendirme ve geleceğe yatırım yapma amacına yönelmektir. Bu özellikler dışında, sınırlı sayıda bulunan kaynakları anlayarak istek ve ihtiyaçlarını belirleyebilir ve finansını kontrol altına alarak bütçelemeyi öğrenmesi amaçlanır. Kamu ve özel sektör kurumları, sivil toplum kuruluşları ve birçok üniversitelerin ortaklaşa yürüttüğü Turuncu Damla projesi kapsamında öğrencilere kendi sınıflarında kendi sınıf öğretmenleri tarafından finansal okuryazarlık eğitimi verilmektedir (ING BANK, 2021).

2012-2013 yılında başlayan Turuncu Damla projesiyle bugüne kadar toplam 329 Okul, 1213 öğretmen ve 38.835'e yakın öğrenciye ulaşılmıştır (www.turuncudamla.com).

2.3. Türkiye Ekonomi Bankası (TEB)

Türkiye Ekonomi Bankası, ülkemizde finansal okuryazarlık eğitimleri konusunda çalışmalar hazırlayan ve yürüten bankaların başında yer almaktadır. Türkiye Ekonomi Bankası, 'Ekonomi Ailede Başlar' fikrinden hareket ederek ülkemizde bireylerde finansal okuryazarlık bilinci oluşturarak eğitim seviyelerini yükseltmeye ve geliştirmeye ilişkin iyileşme sağlama amacıyla 2012 yılında TEB Aile Akademisi kuruldu (TEB,2021).

TEB Aile Akademisi kendi bünyesinde bulunan gönüllü çalışanlarla faaliyetlerini sürdürmekte olup, bankanın müşterisi olup olmadığına dikkat etmeden, bireylerin ihtiyaçları doğrultusunda çözüm odaklı eğitimler düzenlemektedir (TEB,2021).

TEB Aile Akademisinde bilgi verilen konular şu şekildedir (Aydoğan,2020: 44):

- Bireylerin bütçe oluşturma ve kontrolü,
- Aile gelir-giderlerinin dengesini sağlamak,
- Kredi ve kredi kartlarını bilinçli bir şekilde kullanma
- Doğru şekilde kullanılan kredi kartlarıyla borçların doğru yönetimi
- Yatırım yaparken dikkat edilmesi gerekenler
- Bireysel emeklilik

2021 yılından bu yana, UNICEF ve Millî Eğitim Bakanlığı bünyesinde, Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, Mesleki Teknik Eğitim Genel Müdürlüğü'ne bağlı olarak, TEB Çocuk ve kamu ve özel sektörlerde verilen yüz yüze eğitimler ile yaklaşık 19 milyon katılımcıya ücretsiz olarak finansal okuryazarlık eğitimi veren TEB Aile Akademisi, finansal eğitim programları ve seminerler düzenlemektedir. Düzenlenen bu eğitimler dışında Akademi, e-öğrenme eğitimi sayesinde belli yaş grubundaki çocuklara finansal konular hakkında bilgi edinmeleri için dijital platformlar aracılığıyla oyunlar ve uygulamalardan yararlanma fırsatı vermektedir (TEB,2021).

2.4. Habitat Derneği

Habitat Derneği, finansal okuryazarlık düzeyinin gelişimine katkı sağlamak amacıyla finansal konularda destekleyici çalışmalar yapan kuruluşlardan biridir. İlk kuruluş vizyonuna sahip olması dünya gençliği ile Türkiye gençliği arasında köprü kurarak başlamıştır. Habitat, 1995 yılında Kopenhag Sosyal Kalkınma Zirvesi ve 1996 yılında Birleşmiş Milletler Habitat II

Zirvesi için toplanan gençler tarafından 1997’de kurulmuştur. 1997’den itibaren Türkiye’nin hemen hemen her ilinden katkı sağlamak için katılım sağlayan genç gönüllülerle birlikte din, dil, ırk, cinsiyet, cinsel yönelim, siyasi görüş ayrımı gözetmeksizin toplum da yer alan tüm dezavantajlı gruplar için faaliyetlerini sürdürmektedir. Bu gruplarda yer alan bireylerin gelişimini, becerilerini, eline geçen fırsatları değerlendirmeyi ve bu süreçte doğru bir şekilde karar alma sürecini etkileyerek buldukları çevreye, kendilerine ve topluma karşı olan duyarlılığın artmasını destekleyen projelerle faaliyetlerini sürdürmektedirler (habitatderneği.org).

Habitat Derneği, teknolojinin gelişmesiyle birlikte dünyaya uyum sağlayan ve sürdürülebilir kalkınma doğrultusunda hedeflerini gerçekleştirecek projeler yürüten bir kuruluştur. Habitat Derneği, bu hedefleri gerçekleştirmek için sağlam temeller atarak güçlü ortaklıklar kurup, bireylere girişimcilik, finansal bilinç, finansal davranış ve iş gücü odaklı çalışmalar sağlayarak hedeflerine daha kolay bir şekilde ulaşmasını sağlayacak sosyal etki sağlayan projeler geliştirmiştir (Kuyumcu, 2018:90).

Bu kapsamda Kent Konseyleri, Kadın, Gençlik, Engelli ve Çocuk Meclislerinin ve Ulusal Gençlik Parlamentosu gibi kurulmalara destekte bulunarak gönüllü olan her kişinin dayanışma içinde hareket etmesinin başarıya ulaşmada etkili olduğu benimsemiştir. Bununla birlikte Türkiye Odalar ve Borsalar Birliği (TOBB) Genç ve Kadın Girişimciler Kurulları gibi önemli oluşumlara desteklerde bulunmuş ve aktif olarak rol oynamıştır (habitatderneği.org).

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

FINANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN BELİRLENMESİNE YÖNELİK BİR ARAŞTIRMA: BİLECİK İLİ ÖRNEĞİ

1.Literatür Araştırması

Güler ve Tunahan (2017), Sakarya’da ikamet eden bireylerin, finansal okuryazarlık düzeyinin, demografik özelliklerle arasında bir bağlantı olup olmadığını araştırarak borçlanma ve tasarruf davranışları üzerindeki etkisini araştırmak amacıyla, 453 kişiye anket uygulayarak bir çalışma ortaya koymuşlardır. Araştırmadan elde ettikleri sonuca göre Sakarya’da ikamet eden bireylerin yarısından fazlasının finansal okuryazarlık düzeyinin düşük olduğu, demografik özellik bakımından kadınların, evlilerin, lise ve üniversite mezunlarının ve 28-37 yaşları arasında olan bireylerin finansal okuryazarlık düzeylerinin diğer faktörlere göre yüksek olduğu sonucuna varılmıştır.

Sevim vd. (2012), Eskişehir’de bulunan bireylerin finansal okuryazarlık oranları ölçülerek, bireylerin aşırı borçlanma karşısındaki davranışlarını ölçmek amacıyla bir çalışma yapmıştır. 550 kişiye yapılan anket sonucunda % 13’ü yüksek, % 47’si orta ve %40’ı düşük düzeyde finansal okuryazar olduğu tespit edilmiştir. Finansal okuryazarlık düzeyi yüksek olan bireylerde aşırı borçlanma davranışı görülmemekle birlikte kredi kullanımlarını ve harcamalarını bilinçli bir şekilde yapıldığı gözlemlenmiştir. Bu sebeple finansal okuryazarlığın bireyler üzerinde büyük ölçüde etkili olduğu görülmektedir.

Kılıç vd. (2015) finansal okuryazarlığın öğrenciler üzerinde etkisini ölçerken bu öğrencilerin, ailelerine kaç oranda bağımlı olduklarını öğrenmek amacıyla uygulanmıştır. Çalışmasında öğrencilerin çoğu, harcamalarını yaparken ailelerinin fikirlerini aldığını ve bu sebeple çok ciddi finansal kararlar almak zorunda olmadığını ve de temel finans konularında yeterli bilgi birikimine sahip olmadıkları görülmüştür.

Satoğlu S. (2014), Finansal okuryazarlık seviyesinin yüksek oranda olması, bireylerin yatırım yapma konusuna ilişkin etkisinin anlaşılması için 133 kişiye anket uygulanmıştır. Yapılan bu çalışmayla, rekabetin insanları daha bilinçli hale getirdiği, finansal okuryazarlık düzeyinin yükselmesi ile birlikte rekabetin artması insanların bilinçli hale gelmesi, yatırım yapacak olan insanları piyasadaki risk durumlarından korumakta ve daha bu risklerden uzak bir şekilde yatırım yapmasını sağlamaktadır. Böylelikle finansal okuryazarlık düzeyi ile bireysel yatırımcıların daha korunaklı bir yapıya kavuşması arasında çok güçlü bir bağ olduğu sonucuna varılmıştır.

Bahsedilen çalışmalarla birlikte literatürde yer alan pek çok çalışma üniversite öğrencilerine yönelik finansal okuryazarlık düzeylerini belirlemeye ve öğrencilerin finansal okuryazarlık seviyelerinin belirlenmesine etki eden faktörleri tespit edilmesine yönelik hazırlanmıştır (Chen ve Volpe, 1998; Cude vd., 2006; Sabri ve Macdonald, 2010; Kılıç vd., 2015; Bayram, 2010)

Cude vd. (2006) çalışmalarının sonucunda katılımda bulunan öğrencilerin finansal bilgi ve tutumlarında aile bireylerinin görüşlerinin diğer faktörlere göre yüksek ölçüde etkisi olduğu sonucuna varılmıştır. Bir diğer çalışmada Volpe (1998), öğrencilerin finansal yatırımlar hakkında sahip oldukları bilgilerin tasarruf konusuna nazaran daha düşük olduğunu tespit etmişlerdir.

Er ve Temizel (2014) çalışmalarında ise üniversiteler de verilen finansal okuryazarlık ile ilgili eğitimlerin öğrenciler üzerinde etkisini araştırmışlardır. İstanbul, Eskişehir ve Bursa’da bulunan devlet üniversitelerinde eğitimlerine devam eden 824 öğrencinin katılım sağlamasıyla finansal okuryazarlık oranlarının tespit edilmesi amaçlanmıştır. Katılım sağlayan öğrencilerin bir kısmı İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinde eğitim gören öğrencilerden oluşurken diğer kısmı ise Mühendislik Fakültesi öğrencilerinden oluşmaktadır. Bu araştırma sonucunda öğrencilerin %32’sinin yüksek düzeyde, %30’unun orta düzeyde, %16’sının düşük düzeyde finansal okuryazar olduğu görülmüştür.

Dağdelen (2017), Aydın ilinde bulunan Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin (SMMM) yaş, cinsiyet ve eğitim durumu gibi demografik özelliklerinin finansal okuryazarlık düzeyleri üzerinde etkisini gözlemlemek amacıyla hazırlamıştır. Bu ankette yer alan 175 katılımcı ile görüşülerek, demografik özellikler arasında yer alan cinsiyet faktörüyle finansal okuryazarlık arasındaki ilişkiyi test etmek amaçlanmıştır. Bu ilişki T testi ile yapılırken, yaş ve eğitim düzeyinde ki ilişkiyi ise Anova testi uygulayarak yorumlanmıştır. Araştırma sonuçlarına göre Serbest Muhasebeci Mali Müşavirlerin, finansal okuryazarlık düzeylerinin yüksek olduğu, finansal okuryazarlığın cinsiyet üzerinde anlamlı bir farklılığın bulunmadığı, yaş değişkeninde ise daha etkili olduğu sonucuna varılmıştır.

2.Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın öncelikli amacı; Bilecik ilinde yaşayan bireylerin finansal okuryazarlık düzeyinin, bağımsız değişkenler arasında yer alan cinsiyet, yaş, eğitim durumu gibi demografik özelliklerden etkilenip etkilenmediği, buna bağlı olarak Bilecik ilinde yaşayan bireylerin finansal araçlar hakkında bilgi düzeyleri ölçülerek, bu araçlardan yararlanma düzeylerinde sergilenen finansal tutum ve davranışlar arasında anlamlı bir farklılık olup olmadığı çalışmada incelenmiştir.

3.Araştırmanın Önemi

Finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi ve bireylerin üzerindeki etkisinin ölçülmesi Bilecik ilinde bu araştırmanın daha önceden yapılmamış olması çalışmanın önemini ortaya koymaktadır. Finansal okuryazarlık kavramı hem bireyler üzerinde hem de toplum üzerinde göstermiş olduğu etki son zamanlarda önemli bir hale gelmiştir. Bilecik ilinde bulunan bireylerin finansal bilgi, finansal tutum, finansal davranış ve finansal okuryazarlığı meydana getiren diğer unsurlar da yeterli seviyede bilgiye sahibi olup bu bilgiler dahilinde doğru kararlar vererek düşüncelerini sağlayan bir kavramdır. Bunun sonucunda yapacakları işlemlerde yanlış kararlar vererek yatırımlarını sıkıntıya sokacak risklere sebep olmadan doğru kararlar alabilmelerini sağlamaktadır.

4.Araştırmanın Kapsamı ve Yöntemi

Bilecik ili için hazırlanan çalışmada finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi ve sosyoekonomik açıdan etkisini ölçmek için rastgele seçilmiş 600 kişilik örneklem ile çalışılmış, veri toplama aracı olarak anket yöntemi kullanılmıştır. 2011 ve 2012 yıllarında OECD'nin yapmış olduğu ankette bireylerin finansal okuryazarlığını ölçmeyi hedefleyen çalışma esas alınarak analiz Bilecik ili için uygulanmıştır. OECD, piyasa ekonomisine sahip 37 ülkenin ekonomik, sosyal ve yönetim sorunlarını çözmek ve bu sürecin fırsatlarından faydalanmak üzere kurulan ve senelerdir finansal eğitimin önemini vurgulayan ve bu konuda pek çok çalışma yaparak faaliyetlerine devam eden örgüt olarak bilinmektedir. Köklü temellere dayanan OECD'nin anket formlarından yararlanıp uyarlanarak bu çalışmada kullanılmıştır. Anket dört bölümden oluşmaktadır. Bunlardan birincisi bireylerin demografik bilgilerin yer aldığı 4 adet kapalı uçlu sorudan oluşturulmuştur. İkinci bölüm ise 18 adet kapalı uçlu sorudan oluşmakta olup, ankete katılan kişilerin finansal araçlara ilişkin daha önceden sahip olduklarını deneyimleri öğrenmeyi hedefleyerek hazırlanmıştır. Üçüncü bölümde yer alan 3'lü likert yöntemiyle hazırlanan sorular ise katılımcıların finansal araçlar hakkında bilgilerini ve sahip

oldukları bu bilgileri finansal araçlardan yararlanırken ne kadar faydalanabileceğini ölçmek amacıyla hazırlanmıştır. Son bölümde ise bu kişilerin finansal konular hakkında düşünce ve davranışlarını bununla birlikte Bilecik ilinde finansal okuryazarlığın okullarda, sivil toplum kuruluşlarında ve devlet kurumları tarafından Bilecik ilinin finansal gelişimine katkı sağlamasına ilişkin görüşlerin yer aldığı 23 adet 5’li likert ölçeğine göre hazırlanan sorular yer almaktadır.

5.Araştırmanın Bulguları

Bu bölümde araştırmaya katılan 600 kişinin demografik özellikleri özetlenmiştir. Ayrıca ilgili örneklemden elde edilen veriler üzerine yapılan analizler sonucuna göre elde edilen bulgulara ilişkin tablolar ve bu tablolara ilişkin yorumlara yer verilmiştir.

Tablo 3.1’de katılımcıların cinsiyet dağılımına ilişkin frekans ve yüzde analiziyle ifade edilmiştir.

Tablo 3.1. Araştırmaya Katılanların Cinsiyet Grubuna İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı

Cinsiyet	Frekans	Yüzde
Kadın	373	62.2
Erkek	227	37.8
Toplam	600	100

Anket çalışması kapsamında ankete katılan bireylerin %62,2’si yani 373 kişi kadın, %37,8’si yani 227 kişi erkeklerden oluşmaktadır. Erkek ve kadın frekansları arasındaki dağılımı gözlemlediğimizde ise cinsiyet açısından büyük bir fark olduğu ortaya çıkmıştır. Bilecik ilinin genel nüfus oranına bakacak olursak 2020 yılında, erkek nüfusu 111.190, kadın nüfus oranı ise 107.527 olduğu gözlemlenmiştir.

Tablo 3.2. Araştırmaya Katılanların Yaş Grubuna İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı

Yaş Grubu	Frekans	Yüzde
18-28	113	18.8
29-39	295	49.2
40-50	131	21.8
50 ve üzeri	61	10.1
Toplam	600	100

Araştırmaya katılanların yaş gruplarına göre dağılımı yukarıdaki tabloda belirtilmiştir. Tabloda belirlenen oranlara bakacak olursak, 18-28 yaş grubunda katılım yapanların oranı %18,8 gösterilirken, 29-39 yaş gurubu arasında yer alan katılımcıların oranı %49,2 olarak belirtilmiştir. 40-50 yaşları arasında %21,8 ve son olarak 50 yaş üzeri %10,1 oranında olduğu belirtilmiştir. Bilecik ilinde katılımcıların yaş oranları incelendiğinde %49,2 ile yaşları “29 – 39” olanlar yoğunlukta olup, “50 yaş ve üzeri” yaş grubunda yer alan bireylerin %10,1’lik katılımı en az kısmını oluşturduğu görülmektedir. Bu durum ise bize bu yaş aralığında harcamaların daha çok yapıldığını ve ankette belirtilen yaş grubuna yoğunlaşmanın anket açısından faydalı olacağı anlaşılmaktadır.

Tablo 3.3. Araştırmaya Katılanların Eğitim Durumuna İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı

Eğitim Durumu	Frekans	Yüzde
İlkokul	157	34,7
Ortaokul	62	13,7
Lise	137	30,2
Üniversite	83	18,3
Lisansüstü	14	3,1
Toplam	453	100

Katılımcıların eğitim durumuna ilişkin frekans ve yüzde dağılımına bakıldığında, en büyük oranda ilkokul mezunlarının %34,7’ sini yani 157 katılımcının oluşturduğunu, ardından %30,2 oranla lise mezunu olan kişilerin çoğunlukta olduğu gözlenmektedir. Çalışmanın en az katılımda bulunan kısmını ise lisansüstü eğitim almış %3,1 oranla 14 kişiden oluştuğu Tablo 3.3.’de net olarak görülmektedir.

Tablo 3.4. Araştırmaya Katılanların Meslek Gruplarına İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı

Mesleki Durum	Frekans	Yüzde
Kamu Sektörü	264	44.0
Özel Sektör	139	23.2
Serbest	76	12.7
Öğrenci	26	4.3
Çalışmıyor	37	6.2
Emekli	58	9.7
Toplam	600	100

Araştırmaya katılanların %44'ü yani 264 kişi katılımcı Kamu Sektöründe görevli olduğu ve %23,2'sinin yani 139 kişi katılımcının Özel Sektörde olduğu, %12,7'sinin 76 kişinin serbest meslekte, %4,3'ünün 26 kişinin öğrenci olduğunu ve %9,7'sinin 58 kişinin emekli olduğunu son olarak %6,2'sinin 37 kişinin ise çalışmadığı ortaya koyulmuştur. Tabloya bakıldığında en yüksek %44,0 oranla Kamu Sektörüne ait olup, en düşük oranın ise %4,3 ile öğrencilere ait olduğu tablo 3.4.'de görülmektedir.

Araştırmanın ikinci kısmı ise 18 adet kapalı uçlu sorudan oluşmakta olup, Bilecik ilinde ankete katılan kişilerin finansal araçlara ilişkin daha önceden sahip olduklarını deneyimleri öğrenmeyi hedefleyerek hazırlanmıştır. Tablolara verilen isimler anket için hazırlanan soruların konu başlıklarını içermektedir.

Tablo 3.5. Katılımcıların Finansal Yatırımlarını Gerçekleştirme Yöntemlerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Farklı finans kurumlarıyla görüşerek	269	44.8
Tek bir finans kurumunun seçeneklerini değerlendirerek	241	40.2
Kendi bildiğimden şaşmam	28	4.7
Etrafa sorarım	37	6.2
Bilmiyorum	25	4.2
Toplam	600	100,0

Tablo 3.5.' de görüldüğü üzere Bilecik ilinde ankete katılanların %44,8'i çoğunluğu sağlayarak finansal yatırımlarını gerçekleştirmeden önce farklı finans kurumlarıyla görüşerek yatırımlarını gerçekleştirmeyi tercih etmiştir. Bu durum 269 kişinin finansal kurumlar hakkında önyargısının olmadığını ve bilgi sahibi olarak finansal tercihlerini belirlediklerini ortaya koymuştur.

Tablo 3.6. Finansal Yatırım Kaynaklarını Etkileyen Bilgi Kaynaklarına İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Yapılan reklamlar	10	1.7
Kulaktan dolma bilgiler	9	1.5
Finansal araçlara ilişkin internette yazan bilgiler	142	23.7
Özel finansal danışmanlardan alınan bilgiler	269	44.8
Banka satış temsilcilerinin tanıtımları	83	13.8
Gazeteler vb. finans sayfalarındaki tavsiyeler	3	.5
Özel finans yayınları	8	1.3
Eş dost tavsiye	27	4.5
Televizyon ve radyo programları	4	.7
Kendi Tecrübelerim	31	5.2
Bilmiyorum	14	2.3
Toplam	600	100,0

Tablo 3.6.'da finansal yatırım kaynaklarını etkileyen bilgi kaynaklarına yer verilmiştir. Bu bilgiler dahilinde yatırımcıların ilk tercihleri arasında özel finansal danışmanlardan alınan bilgiler olmuştur. %48,8 oranla büyük bir çoğunluğun tercih ettiği bu yatırım kaynağı, yatırımcıların finans alanında bilirkişilerden yardım ve destek alarak karar mekanizmalarını oluşturduğunu, bilinçli ve yatırımı daha güvenilir hale getirdikleri sonucuna varılmıştır. İkinci en yüksek tercihleri arasında bulunan %23,7 oranla finansal araçlara ilişkin internette yazan bilgiler yer almaktadır. Bu sonuç bize yatırım yapacak olan kişilerin daha çok bilgiye hızlı ve daha kolay yoldan ulaşmak istediklerini göstermektedir.

Tablo 3.7. Katılımcıların Daha Önce Para Biriktirme Yöntemlerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Ev vb. herhangi bir yerde saklayarak	52	8,7
Bankada vadeli mevduat hesabında	270	45,0
Finansal yatırım araçları (Tahvil, hisse senedi vb.)	84	14,0
Arsa, ev, araba veya hayvan gibi mal mülk edinimi yoluyla	159	26,5
Bireysel emeklilik vb. fonlarla	10	1,7
Hiç para biriktirmedim	17	2,8
Hiç biriktirecek param olmadı	8	1,3
Toplam	600	100,0

Tablo 3.7.'de katılımcıların %45,0 oranla yatırımlarını bankada vadeli mevduat hesabında biriktirdikleri gösterilmektedir. Birikimlerinin bu mevduat hesaplarında değerlendirilmesine önem vermektedirler. İkinci sırada ise %26,5 ile arsa, ev,araba veya canlı hayvan gibi yatırım araçlarını seçen katılımcılar yer almaktadır. Bu durum bize anket

katılımcılarının %26,5'lik kısmının finansal araçlardan uzak yatırımları tercih ettiğini göstermektedir.

Tablo 3.8. İkamet Edilen Yerde Eve Sahip Olma Durumuna İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Kendime/Aileme ait ve borcu yok	481	80,2
Konut kredisi hala devam ediyor	22	3,7
Kiracıyım	95	15,8
İşverene ait	2	,3
Toplam	600	100

Katılımcıların ikamet ettikleri evlere sahip olma durumları yukarıda ki tabloda belirtilmiştir. Katılımcıların yarısından çoğu %80,2 oranla kendisine veya ailesine ait olduğunu ve herhangi bir borcunun olmadığı 481 kişinin cevabıyla tespit edilmiştir. Bu durum Bilecik ili özelinde katılımcıların finansal yatırımlardan önce barınma ihtiyaçlarını karşılamada geleneksel yöntemlere bağlı kaldıklarını ve yatırımlarda önceliklerinin gayrimenkul yatırımları olduğunu göstermektedir.

Tablo 3.9. Katılımcıların Hanelerindeki Temel Gelir Kaynağını Gösteren Frekans ve Yüzde Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Maaş ve ücret	473	78,9
Serbest meslek veya ticari kazanç	105	17,5
Devlet yardımları	4	,7
Gayrimenkul gelirleri	6	1,0
Aile bireylerinden yardım	8	1,3
Diğer gelirler	4	,7
Toplam	600	100

Araştırmada katılımcıların verdiği cevapların çoğu %78,9 oranla hanenin temel gelir kaynağının maaş ve ücretle sağlandığı görülmektedir. Bu durum bize Bilecik ilinin hizmet sektörü alanında daha gelişmiş olduğunu göstermekte olup, çalışma yürütülürken edinilen bilgiler arasında çoğunun işçi olarak çalıştığı yüz yüze görüşmelerde katılımcılar tarafından belirtilmiştir. Bununla birlikte %17,5'lik oranda katılım sağlayan kişilerin gelir kaynakları serbest meslek veya ticari kazanç olduğu belirtilmiştir. Bu kişiler esnaflar ve işveren kesimden oluşmaktadır. Kazançları sabit olmayan bu kesimin covid-19 nedeniyle gelirlerinde düşüşler yaşadığı, bazıları çalışmalarına son vermek durumunda olduğunu belirtmiştir.

Tablo 3.10. Hanede Ödemelerden Sorumlu Olan Kişilere İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Kadın / Anne	18	3,0
Erkek / Baba	361	60,2
Eşler birlikte	180	30,0
Tüm aile bireyleri birlikte	35	5,8
Ailenin diğer birey / bireyleri	6	1,0
Kimse / Ödemeleri yapmıyoruz	0	0
Toplam	600	100,0

Yukarıdaki tabloya göre katılımcıların %60,2'si yani 361 kişinin hanede ödemelerinden erkek/baba tarafından karşılandığı görülmektedir. Bu durum bize Bilecik ili özelinde toplumsal yapının ataerkil odaklı olduğunu göstermektedir. İlgili analizde bir diğer önemli öge, ödemelerin %30'nun eşler arasında paylaşıldığı sonucudur. Ayrıca ödemelerin sadece %5,8'nin tüm aile bireylerinin birlikte yapması Bilecik ili özelinde geleneksel aile yapısından çekirdek aile yapısına geçişin önemli bir göstergesi olarak analiz edilebilir.

Tablo 3.11. Katılımcıların Sahip Olduğu Kredi Kartı Miktarına İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Hiç yok	69	11,5
1	394	65,7
2	114	19,0
3	22	3,7
4 ve üzeri	1	,2
Toplam	600	100

Tablo 3.11'de katılımcıların sahip olduğu kredi kartı miktarlarına ilişkin bilgiler yer almaktadır. Bu bilgiler dahilinde %65,7 oranla en fazla bir adet kredi kartı kullanıldığını, %19 oranla ise iki adet kullanıldığını sonucuna varılmıştır. Sonuç olarak son dönemde katılımcıların ekonomik dalgalanmalar ve Pandemi sürecinin etkisiyle, kredi kartı kullanımı ve borçlanmaya karşı tedbirli davrandığı ortaya çıkmıştır.

Tablo 3.12. Katılımcıların Bugüne Kadar Ki En Yüksek Kredi Kartı Borcuna İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı

	Frekans	Yüzde
0-1500 TL	54	9,0
1501-3000 TL	171	28,6
3001-4500 TL	248	41,3
4501-6000 TL	101	16,8
6001 TL ve üzeri	26	4,3
Toplam	600	100,0

Katılımcıların bugüne kadar ki en yüksek kredi kartı borcu %41,3 oranla 3000-4500 TL arasında olduğu bu ortalamayı %28,6 ile 1501-3000 aralığının takip ettiği gözlemlenmektedir. Bu durum Bilecik ili özelinde kredi kartı ile borçlanma düzeyinin Türkiye ortalamasının altında olduğunun ve yüksek faiz ortamında kredi kartlarının daha rasyonel kullanıldığının göstergesi olarak yorumlanabilir.

Tablo 3.13. Katılımcıların Aylık Harcamalarının Toplam Ortalama Miktarına İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı

	Frekans	Yüzde
0-500 TL	16	2,7
501-1000 TL	20	3,3
1001-1500 TL	75	12,5
1501-2000 TL	133	22,2
2001 TL ve üstü	356	59,3
Toplam	600	100

Tablo 3.13’de katılımcıların aylık harcamalarının toplam miktarının ortalama ne kadar olduğu sorusuna alınan cevaplarda %59,3’ünün 2001 TL ve üstü harcamada bulduklarını ifade etmiştir. Çalışmada ilgili anket soruları son dönem asgari ücret zamlarından önce hazırlanmış ve Pandemik süreç dolayısıyla sosyo-kültürel harcamalarda ki zorunlu düşüşler nedeniyle, harcama aralıkları düşük tutulmuştur.

Tablo 3.14. Katılımcıların Daha Önce Hangi Sebeplerden Dolayı Bireysel Kredi Kullandığına İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Fatura, kredi kartı vb. borçları ödemek için	32	5,3
Evin çeşitli ihtiyaçları için	312	52
Tatil veya seyahat için	15	2,5
Evlilik, eğitim vb. özellikli durumlar için	119	19,8
Diğer aile bireyelerine veya yakınlarla yardım için	5	,8
Kullanmadım	117	19,5
Toplam	600	100,0

Tablo 3.14’de katılımcıların çoğunluğu yani %52 oranla 312 kişinin evin çeşitli ihtiyaçları için bireysel kredi kullandıkları anlaşılmaktadır. İkinci sırada %19,8 oranla evlilik, eğitim vb. özellikli durumları için kullanan kişiler mevcutken, %19,5 oranla katılımcıların bireysel kredi hiç kullanmadıkları araştırmada görülmektedir.

Tablo 3.15. Katılımcıların Daha Önce Kaç Kez Kredi Kullandıklarını Gösteren Frekans ve Yüzde Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Hiç	95	15,8
1-2	425	70,8
3-4	66	11,0
5-6	6	1,0
7 ve daha fazla	8	1,3
Toplam	600	100,0

Katılımcılara yöneltilen daha önce kaç kez kredi kullandınız sorusuna en fazla cevabın %70,8 oranla “1-2” şeklinde cevap verildiği tespit edilmiştir. Bu durum Bilecik ilinde kredi kullanımının yüksek olduğunu ve alınan maaş ve ücretlerin yeterli olmadığı için katılımcılar krediye başvurduğunu ortaya koymaktadır.

Tablo 3.16. Katılımcıların Daha Önce Kullandıkları Mortgage Ürünlerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Sabit faizli konut kredisi	32	5,3
Azalan taksitli mortgage	23	3,8
Artan taksitli mortgage	8	1,3
Değişken faizli mortgage	5	,8
Hiç mortgage kullanmadım	532	88,7
Toplam	600	100,0

Katılımcılara yöneltilen daha önce hangi mortgage ürünlerini kullandınız sorusuna %88,7 oranla “hiç mortgage kullanmadım” cevabı verilmiştir. Bilecik ili özelinde katılımcıların

önemli bir kısmının Mortgage sisteminin kullanmadığı ve Mortgage sisteminden haberdar olmadığı sonucuna ulaşılabilir.

Tablo 3.17. Katılımcıların Daha Önce Yaptıkları Birikimlerden Kazanç Elde Edip Etmediklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Evet	419	69,8
Hayır	142	23,7
Hiç birikimim olmadı	39	6,5
Toplam	600	100,0

Katılımcılar arasından daha önce yaptıkları birikimlerden kazanç elde edenler %69,8 oranla 419 kişiden oluşmaktadır. Bilecik ili özelinde katılımcıların geri kalan %30,2’lik kısmın kazanç elde edemediği ya da tasarruflarının düşük olduğu söylenebilir.

Tablo 3.18. Katılımcıların Daha Önce Yaptıkları Finansal Yatırımlardan Zarar Edip Etmediklerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Evet	70	11,7
Hayır	475	79,1
Hiç birikimim olmadı	55	9,2
Toplam	600	100,0

Tablo 3.18’de katılımcıların daha önce yatırımlarından hiç zarar edip etmediklerini gösteren yüzdeler yukarıda verilmiştir. Tabloda ‘hayır’ diyenlerin oranı %79,2 olduğu görülmektedir. Bu durum bize yatırımcıların birikimlerinde tedbirli davrandıklarını ve doğru yerlere yatırım yaptıklarını ifade etmektedir.

Tablo 3.19. Katılımcıların Daha Önce Hangi Konuda Finans Danışmanından Destek Aldığını Gösteren Frekans ve Yüzde Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Tasarruf veya yatırımlarım için	59	9,8
Kredi kullanmak için	299	49,8
Çeşitli sigorta türleri için	15	2,5
Borçların yönetimi için	39	6,5
Hiç danışmadım	188	31,3
Toplam	600	100,0

Araştırmada katılımcıların verdiği cevapların çoğu %49,8 oranla kredi kullanmak için finans danışmanlarından destek aldıklarını göstermektedir. Bilecik ili geneline bakıldığında çalışanların çoğu kamu ve özel sektörde yer almakta olup, geçimlerini maaş ve ücretle

karşılıkmaktadır. Görüşmelerde elde edilen bilgiler dahilinde kazançlarının ödemelere yetmediğini belirterek krediye başvurduğu öğrenilmiştir.

Tablo 3.20. Katılımcıların Daha Önce Aldığı Finansal Kararlardan Ötörü Duyduğu Pişmanlığı Gösteren Frekans ve Yüzde Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Tasarruf veya yatırımlarım	15	2,5
Kullandığım krediler	98	16,3
Kullandığım çeşitli sigorta türleri	17	2,8
Borçların yönetimi	13	2,2
Hiç pişmanlık duymadım	457	76,2
Toplam	600	100,0

Tablo 3.20’de katılımcıların daha önce aldığı finansal kararlardan ötürü duyduğu pişmanlığı gösteren frekans ve yüzde dağılımı yukarıda belirtilmiştir. Katılımcıları çoğu %76,2 oranla ‘hiç pişmanlık duymadım’ cevabını vermiştir. Yatırımcılar finansal kararlarını verirken ihtiyaçlarını göz önünde bulundurduğunu ikili görüşmelerde belirtmiştir.

Tablo 3.21. Katılımcıların Acil Paraya İhtiyaç Duyduğunda Parayı Bulma Yöntemlerine İlişkin Frekans ve Yüzde Dağılımı

	Frekans	Yüzde
Varlık satışı (Otomobil, değerli eşya vb.)	276	46,0
Aile bireyleri veya yakınardan borç	290	48,3
Finansal borç	3	,5
Ek iş, fazla mesai vb.	9	1,5
Hiçbir yerden bulamam	22	3,7
Toplam	600	100,0

Katılımcılar acil paraya ihtiyaç duyduğunda para bulma yöntemlerinin en başında %48,3 oranla aile bireylerinden ve yakınardan borç aldıkları görülmektedir. Bununla birlikte bireylerin sahip oldukları varlık satışı (otomobil, değerli eşya vb.), ikinci sırada yer almakta olup %46,0’ının tercihleri arasında bulunmaktadır.

Tablo 3.22. Emeklilik İçin Finansal Planlamanın Hangi Yaş Aralığında Olması Gerektiğini Gösteren Frekans ve Yüzde Dağılımı

	Frekans	Yüzde
18-28	157	26,2
29-39	345	57,5
40-50	94	15,7
51 ve üstü	1	,2
Plan yapmak çok gereksiz	3	,5
Toplam	600	100,0

Katılımcıların çoğu emeklilik için finansal planlamanın 29-39 yaş aralığında olması gerektiğini ifade etmiştir. Bu cevabı verenler ise %57,5 oranındadır.

Anketin üçüncü bölümde yer alan 3'lü likert yöntemiyle hazırlanan 15 sorunun ise katılımcıların finansal araçlar hakkında bilgilerini ve sahip oldukları bu bilgileri finansal araçlardan yararlanırken ne kadar faydalanabileceğini ölçmek amacıyla hazırlanmıştır. 600 kişinin cevap verdiği bu bölümde her katılımcı bir finansal tercihte bulunmuştur.

Tablo 3.23. Katılımcıların Finansal Araçlar Hakkında Bilgi Düzeyleri

	Bilgim yok	Duydum ama çok bilginim yok	İyi biliyorum
Döviz Kuru	4,3	15,7	80,0
Bireysel Emeklilik	5,0	36,2	58,8
Yatırım Fonu	8,5	59,7	31,8
Mortgage	56,8	32,7	10,5
Banka Teminatlı Kredi	25,5	33,3	41,2
Teminatsız Kredi	17,2	40,3	42,5
Kredi Kartı	1,7	5,0	93,3
Vadeli Mevduat Hesabı	6,8	34,7	58,5
Tasarruf Fonu	12,3	52,5	35,2
Mikrokredi	46,2	38,3	15,5
Hayat Sağlık vb. Sigortalar	5,0	24,2	70,8
Hisse Senedi	8,2	53,5	38,3
Tahvil	27,0	56,5	16,5
Ön Ödemeli Kart	24,8	54,8	20,3
Katılım Bankacılığı	37,5	44,3	18,2

Ankete katılan 600 katılımcının verdiği cevaplar baz alınarak, finansal araçlar hakkında bilgi düzeyleri sırasıyla ölçülmüştür;

Döviz kuru hakkında iyi biliyorum cevabını verenlerin sayısı 480(%80,0), duyduğunu ama çok bilgisinin olmadığını söylerinin sayısı 94(%15,7) ve 26 kişinin yani (%4,3)'ünün iyi bilmediği değerlendirilmede görülmektedir.

30 katılımcı (%5,0) bireysel emeklilik hakkında hiçbir bilgisinin olmadığını, 217 katılımcı (%36,2) bireysel emekliliği duyup fakat bilgisi olmadığı görülmektedir. Geriye kalan 353 (%58,8) kişinin bireysel emekliliği iyi bildikleri görülmektedir.

Yatırım fonu hakkında katılımcılar tarafından verilen cevapların çoğu 358 kişinin %59,7 oranla duyduklarını fakat yeterli bilgiye sahip olmadığı yönündedir.

Mortgage ürünleri için bu durum 341 kişinin (%56,8) hiçbir bilgisi olmadığı yönündedir.

Banka teminatlı kredilerde ise oranların birbirine yakın olduğu görülmektedir. ‘Bilgim yok’ cevabını veren 153(%25,5), ‘duydum ama bir bilgim yok’ diyen 200 (%33,3) kişi ve son olarak 247 (%41,2) kişi ‘iyi biliyorum’ cevabını vermiştir.

Teminatsız kredilerde ise %42,5’ iyi biliyorum cevabını verirken, %40,3’ü duyduğunu fakat bir bilgisi olmadığını ifade etmiştir.

560 (%93,3) katılımcının verdiği cevaplar doğrultusunda kredi kartını iyi bildikleri sonucu ortaya çıkmıştır. Bu durum bize kredi kartı kullanımının yaygın olduğunu da göstermektedir.

351 (%58,5) katılımcının vadeli mevduat hakkında cevaplarının iyi bildikleri yönünde olduğu, 41 kişinin ise %6,8 oranla bir bilgisinin olmadığı görülmektedir.

Katılımcıların %52,5’i tasarruf fonunu duyup fakat tasarruf fonu hakkında bilgi sahibi olmadığını beyan etmiştir. %12,3 oranda katılımcıların bir bilgisinin olmadığı, %35,2’si ise iyi bildiğini beyan etmiştir.

Katılımcıların %46’sı mikro kredi hakkında bilgiye sahip olmadıklarını ifade etmiştir.

Hayat, sağlık, vb. sigortalar hakkında ‘iyi biliyorum’ cevabını verenlerin oranı %70,8 iken %5,0’ı ise hiçbir bilgisinin olmadığını beyan etmiştir.

Katılımcılara yöneltilen hisse senedi kavramına ilişkin verilen cevapların %38,5’i yani 230 kişi bu kavramı iyi bildiğini, %53,5 oranla 321 kişi ise hisse senedi kavramını duyduğunu fakat bir bilgisi olmadığını araştırmada belirtmiştir.

Katılımcılar tahvil konusunda %56,5’i ‘duydum ama bir bilgim yok’ cevabını ağırlıklı olarak vermiştir.

Ön ödemeli kart konusunda iyi bilenler ile bir fikrinin olmadığını beyan edenlerin sayısı birbirine hemen hemen yakinken, %54,8' ise ön ödemeli kartı duyduklarını fakat bilmediklerini yönünde soruya cevap vermişlerdir.

Katılım Bankacılığı hakkında bir bilgim yok diyenlerin sayısı 225 (%37,5) iken, iyi biliyorum cevabını verenlerin sayısı 109(%18,2) olduğu, en fazla cevabın ise 266(%44,3) kişi tarafından verilen duyduğum ama bir bilgim yok, olduğu gözlemlenmektedir.

Katılımcıların finansal araçlara dair sahip olduğu bilgi düzeyleri, finansal konular hakkında karar alırken davranışlarına yansıtması konusunda büyük önem arz etmektedir. Finansal davranış, bireylerin kişisel mali durumlarının takibi, paralarını kullanabilme, tasarruf ve yatırımlarını, borç ve kredilerini yönetebilmeleri, kısa ve uzun vadede yatırımlarını değerlendirebilmesi olarak düşünülebilir. Yukarı da yer alan 15 finansal araçtan bireylerin yararlanma düzeyleri aşağıdaki tabloda belirtilmiştir. 600 kişinin cevapladığı bu bölümde katılımcı, her araç için bir tercihte bulunmuştur.

Tablo 3.24. Katılımcıların Finansal Araçlardan Yararlanma Düzeyleri

	Hiç Kullanmadım	Daha Önce Kullandım	Düzenli Kullanıyorum
Döviz Kuru	21,7	44,3	34,0
Bireysel Emeklilik	56,0	28,2	15,8
Yatırım Fonu	73,0	24,5	2,5
Mortgage	92,3	6,7	1,0
Banka Teminatlı Kredi	71,8	27,2	1,0
Teminatsız Kredi	64,0	28,0	8,0
Kredi Kartı	5,8	9,8	84,3
Vadeli Mevduat Hesabı	41,7	25,3	33,0
Tasarruf Fonu	82,7	15,2	2,2
Mikrokredi	87,8	10,5	1,7
Hayat Sağlık vb. Sigortalar	45,0	43,8	11,2
Hisse Senedi	76,5	21,7	1,8
Tahvil	95,8	3,2	1,0
Ön Ödemeli Kart	93,0	5,8	1,2
Katılım Bankacılığı	92,0	6,0	2,0

Döviz kurunu düzenli kullananlar %34 iken, daha önce kullananların oranı ise %44,3'dür. Bu durum bize yukarıda verilen tabloda iyi biliyorum cevabını verenlerin, döviz kuruna yatırım yaptıklarını ortaya koymaktadır.

336 katılımcı %56,0 oranda bireysel emekliliği hiç kullanmadığını, 169 kişi ise %28,2 oranla daha önce kullandığını belirtmiştir.

Katılımcılar tarafından verilen cevapların çoğu 438 kişinin %73,0 oranla yatırım fonunu hiç kullanmadıkları yönündedir. Bu durum bize bireylerin yatırım fonu hakkında bilinçlenmediğini ve bir bilgisi olmadığını doğrulamaktadır.

Mortgage ürünleri için, 554 kişinin %92,3 oranla hiç kullanmadıkları tespit edilmiştir. Katılımcıların çoğu yüz yüze görüşmelerde mortgagenin ne anlama geldiğini bilmedikleri test esnasında belirtmiştir. Bu durum bize satın almalarda farklı kaynaklardan yararlandığının göstergesidir.

Banka teminatl kredilerde ise katılımcıların %71,8'i hiç kullanmadığını beyan etmiştir.

Teminatsız kredilerde ise katılımcıların %63,8'i hiç kullanmadığını beyan etmiştir.

Kredi kartının düzenli kullanımı ise %84,3'dür. Toplam 506 kişinin kredi kartını iyi bildiğini ve düzenli kullanımın yaygın olduğu görülmektedir.

250 (%41,7) katılımcının vadeli mevduatı hiç kullanmadığı sadece 198 (%33,0) kişinin ise düzenli kullandığı tabloda görülmektedir.

Katılımcıların %82,7'si tasarruf fonunu 'hiç kullanmadım' cevabını vermiştir. Bireylerin tasarruf fonu hakkında yeterli bilgiye sahip olmadığını göstergesidir.

Katılımcıların %87,8'i yani 527 kişinin mikro krediyi hiç kullanmadığı tespit edilmiştir. Verilen cevaplar doğrultusunda katılımcılar yeterli bilgiye sahip olmadıklarını ifade etmiştir.

Hayat, sağlık, vb. sigortalar hakkında 'düzenli kullanıyorum' cevabını verenlerin oranı %11,2 iken %45,0'ı ise hiç kullanmadığını beyan etmiştir.

Katılımcılara yöneltilen hisse senedinin kullanımına ilişkin verilen cevapların %76,5'i yani 459 kişi hisse senedini hiç kullanmadığını, %3,2 oranla 19 kişi ise daha önce kullandığını, %1,0 ise düzenli kullandığını araştırmada belirtmiştir.

Katılımcıların tahvil konusunda %95,8'i 'hiç kullanmadım' cevabını ağırlıklı olarak vermiştir.

Ön ödemeli kart konusunda 'hiç kullanmadım' cevabını verenlerin sayısı 558, yani %93,0 iken, daha önce kullananların sayısı %5,8 olduğu Tablo 3.24'de belirtilmiştir. Bunun sebebi ön ödemeli kartın ne anlama geldiğini bilmemeleri ve gerek duymadıklarından kaynaklanmaktadır.

Katılım Bankacılığına ise 'hiç kullanmadım' cevabını verenlerin oranı %92'dir.

6.Katılımcılara İlişkin Yapılan Analizler

Katılımcıların finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesinde, finansal araçlar hakkında bilgi düzeylerinin ölçülmesi ve bu araçlardan yararlanma düzeylerini cinsiyet, eğitim durumu gibi demografik özellikler üzerinde farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla t-testi uygulanmıştır. Eğitimin ise finansal araçlar hakkında bilgi düzeylerinin ölçülmesi bakımından farklılıkları test etmek amacıyla ise ANOVA analizi yapılmıştır.

6.1. Katılımcılara İlişkin T-Testi Analizi

Katılımcıların, finansal araçlardan yararlanma düzeylerini ve finansal okuryazarlık düzeyine etkileri t-testi bulgularıyla alt başlıklar altında incelenmektedir.

6.1.1. Cinsiyete İlişkin T-Testi Analizi

Katılımcıların cinsiyetlerinin finansal araçlardan yararlanma düzeyleri ve finansal okuryazarlık oranlarının belirlenmesi açısından farklılık gösterip göstermediğini test etmek amacıyla bağımsız grup t-testi uygulanmıştır.

Tablo 3.25. Temel Finansal Araçlara İlişkin Bilgi Düzeyinin Cinsiyetlere Göre Farklılığı
(Bağımsız Örneklem T- Testi)

Değişkenler	N	Ortalama	Standart sapma	t-değeri	df-değeri	Anlamlılık Değ.
Döviz Kuru						
Kadın	373	2,82	,465			
Erkek	227	2,65	,587	3,833	396.364	0.000
Bireysel Emeklilik						
Kadın	373	2,62	,571			
Erkek	227	2,40	,596	4,619	461.679	0.000
Yatırım Fonu						
Kadın	373	2,29	,605			
Erkek	227	2,15	,557	2,918	507.921	0.004
Mortgage						
Kadın	373	1,60	,695			
Erkek	227	1,44	,637	2,912	509.338	0.004
Banka Teminatlı Kredi						
Kadın	373	2,22	,791			
Erkek	227	2,05	,811	2,575	468.153	0.010
Teminatsız Kredi						
Kadın	373	2,30	,724			
Erkek	227	2,17	,736	2,131	471.238	0.033
Vadeli Mevduat						
Kadın	337	2,56	,613			
Erkek	227	2,45	,632	2,059	466.562	0.040

Katılımcıların finansal araçlara ilişkin bilgi düzeyinin cinsiyetlere göre farklılıkları bağımsız örneklem T-testi ile Tablo 3.25’de gösterilmiştir. Tablo 3.25 incelendiğinde, katılımcıların cinsiyeti açısından döviz kuru, bireysel emeklilik, yatırım fonu, mortgage değişkenlerinde anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Banka teminatlı kredi, teminatsız kredi ve vadeli mevduatlar değişkeninde ise cinsiyete göre anlamlı bir farklılık olmadığı bulgusuna ulaşılmıştır ($p>0.05$). Yatırım fonu değişkeninde kadınların erkeklere göre daha bilgi sahibi olduğu tespit edilmiştir.

Tablo 3.26. Temel Finansal Araçlardan Yararlanma Düzeylerinin Cinsiyetlere Göre Farklılığı (Bağımsız Örneklem T-Testi)

Değişkenler	N	Ortalama	Standart sapma	t-değeri	df-değeri	Anlamlılık Değ.
Bireysel Emeklilik						
Kadın	373	1,73	,788	6.247	,562.569	0.000
Erkek	227	1,37	,614			
Yatırım Fonu						
Kadın	373	1,36	,540	4.611	557.130	0.000
Erkek	227	1,18	,429			
Mortgage						
Kadın	373	1,11	,351	2.239	587.861	0.000
Erkek	227	1,05	,243			
Banka Teminatlı Kredi						
Kadın	373	1,34	,492	3.523	520.464	0.000
Erkek	227	1,21	,438			
Teminatsız Kredi						
Kadın	373	1,57	,671	7.120	567.481	0.000
Erkek	227	1,22	,513			
Kredi Kartı						
Kadın	373	2,82	,505	2.018	429.743	0.044
Erkek	227	2,73	,576			
Mikro Kredi						
Kadın	373	1,09	,325	-3.930	359.089	0.000
Erkek	227	1,22	,468			
Tahvil						
Kadın	373	1,07	,312	2.527	568.590	0.012
Erkek	227	1,02	,147			
Ön Ödemeli Kart						
Kadın	373	1,05	,288	-2.698	411.180	0.007
Erkek	227	1,13	,348			

Katılımcıların temel finansal araçlardan yararlanma düzeylerinin cinsiyetlere göre farklılıkları bağımsız örneklem T-testi ile Tablo 3.26’da gösterilmiştir. Katılımcıların cinsiyeti açısından bireysel emeklilik, yatırım fonu, mortgage, banka teminatlı kredi, teminatsız kredi ve mikro kredi değişkenlerinde anlamlı bir farklılık olduğu görülmektedir ($p<0.05$). Kredi kartı, tahvil ve ön ödemeli kart değişkeninde ise cinsiyete göre anlamlı bir farklılık olmadığı

bulgusuna ulaşılmıştır ($p>0.05$). Tablo 3.26’da ön ödemeli kart değişkeni dışında, bireysel emeklilik, yatırım fonu, mortgage, banka teminatlı kredi, teminatsız kredi, kredi kartı, mikro kredi ve tahvil değişkenlerinde kadınların erkeklerden daha fazla finansal aralardan yararlandıkları gözlemlenmiştir.

6.1.2. Katılımcıların Temel Finansal Araçlar Hakkında Bilgi Düzeyinin Eğitime İlişkin Anova Analizi

Tablo 3.27. Katılımcıların Temel Finansal Araçlar Hakkında Bilgi Düzeyinin Eğitime İlişkin Anova Analizi

Değişkenler	İlkokul Ort./Stand. Sap (1)	Ortaokul Ort./Stand. Sap (2)	Lise Ort./Stand. .Sap (3)	Ön Lisans Ort/ Stand. Sapma (4)	Lisans Ort./Stand.S ap (5)	Lisansüstü Ort./ Stand. Sap (6)	F-value	p-value
Döviz Kuru	1,83	2,44	2,79	2,78	2,77	2,96	7,657	.000
Bireysel Emeklilik	2,00	2,44	2,57	2,69	2,44	2,52	3,943	.002
Yatırım Fonu	1,83	2,31	2,17	2,37	2,20	2,43	3,119	.009
Mortgage	1,50	1,69	1,53	1,60	1,45	1,65	1,278	.272
Banka Teminatlı Kredi	1,83	2,25	2,20	2,31	1,98	2,17	2,949	.012
Teminatsız Kredi	1,67	2,42	2,28	2,32	2,15	2,30	2.202	.053
Kredi Kartı	2,83	2,81	2,92	2,91	2,94	2,96	1,116	.351
Vadeli Mevduat	1,67	2,44	2,61	2,48	2,47	2,43	3,860	.002
Tasarruf Fonu	1,67	2,31	2,15	2,30	2,29	2,30	2,495	.030
Mikrokredi	1,50	1,61	1,62	1,73	1,80	1,87	1,656	.143
Hayat, Sağlık vb.	1,67	2,47	2,67	2,71	2,67	2,74	4,845	.000
Hisse Senedi	1,67	2,25	2,28	2,22	2,40	2,43	2,825	.016
Tahvil	1,67	2,00	1,74	1,88	2,05	2,30	7,134	.000
Ön Ödemeli Kart	1,33	1,83	1,77	2,21	2,07	2,17	10,602	.000
Katılım Bankacılığı	1,33	1,44	1,61	2,15	1,93	1,96	13,614	.000

Tablo 3.27’de katılımcıların temel finansal araçlar hakkında bilgi düzeyinin eğitim düzeyine ilişkin anova analizi yukarı da belirtilmiştir. Elde edilen veriler doğrultusunda temel finansal araçlarda yer alan döviz kuru değişkeninin, ilkökul -lise; ilkökul -ön lisans; ilkökul-lisans; ilkökul- lisansüstü arasında anlamlı bir fark olduğu görülmektedir. Bireysel emeklilik değişkeni için önlisans-lisans, banka teminatlı kredi için önlisans-lisans, vadeli mevduat değişkeni için ilkökul-lise, hayat sağlık vb. sigortalar için ilkökul-lise, ilkökul-önlisans, ilkökul-lisans ve ilkökul-lisansüstü arasında anlamlı bir fark vardır Tahvil değişkeni için lise-lisans, lise- lisansüstü; ön ödemeli kart için lise-önlisans, lise-lisans ve son olarak katılım bankacılığı için ortaokul-önlisans, ortaokul- lisans arasında anlamlı farklılık bulunmaktadır.

Araştırmanın dördüncü ve son bölümünde ise ankete katılan kişilerin finansal konular hakkında düşünce ve davranışlarını bununla birlikte Bilecik ilinde finansal okuryazarlığın okullarda, sivil toplum kuruluşlarında ve devlet kurumları tarafından Bilecik ilinin finansal gelişimine katkı sağlamasına ilişkin görüşlerin yer aldığı 23 adet 5’li likert ölçeğine göre hazırlanan sorular yöneltilmiş ve aşağıdaki tabloda belirtilmiştir.

Tablo 3.28. Katılımcıların Finansal Okuryazarlık Konusuna İlişkin Görüşleri

(1)Kesinlikle Katılmıyorum (2)Katılmıyorum (3)Kararsızım (4)Katılıyorum (5)Tamamen	1	2	3	4	5
Bir yatırım yapmadan önce bütün maddi imkanlarımı gözden geçiriyorum	1.7	1.5	3.8	60.0	33.0
Bugün için yaşıyorum. Yarına Allah Kerim	67.0	25.8	3.5	2.3	1.3
Parayı uzun süre saklamaktansa harcamak beni daha çok mutlu ediyor	62.5	8.8	6.2	16.8	5.7
Faturalarımı hep zamanında öderim	1.0	5.2	7.8	67.5	18.5
Yatırım yaparken her türlü riske karşı hazırlıklıyım	2.0	5.0	13.2	67.3	12.5
Mali durumumu sıkı bir gözetim altında tutuyorum	1.7	4.7	11.5	71.0	11.2
Uzun dönem finansal hedeflerimi başarmak için ciddi çaba gösteriyorum	3.0	4.3	15.5	65.0	12.2
Para benim için sadece harcamak için var	65.0	22.2	4.0	5.7	3.2
Mevcut finansal durumumdan memnunum	3.5	19.5	13.2	55.7	8.2
Finans konularıyla ilgilenmekten keyif alıyorum	2.7	20.2	26.2	46.8	4.2
Aylık ödeme ve harcamalarımı kontrol altında tutabiliyorum	0.7	4.5	6.5	78.3	10.0
Paramı çok iyi yönetebiliyorum	3.8	9.2	18.5	52.0	16.5
Geçim sıkıntısı çekiyorum	44.8	29.5	9.3	14.7	1.7
En uygun finansal ürünü seçebilmek için çok araştırma yapıyorum	4.2	8.3	11.5	72.5	3.5
Tüm finansal gelişmelerden haberdarım	3.0	20.0	24.3	50.2	2.5
Getirisi yüksek yatırımın riski de yüksek olur	1.8	2.0	12.0	76.8	7.3
Yüksek enflasyon demek geçim maliyetlerinin giderek artmasıdemektir.	1.2	3.2	10.0	76.0	9.7
Bir yatırımın riskini azaltmak için yatırım yapılan menkul kıymet çeşidi arttırılmalı	0.7	6.0	12.8	71.2	9.3
Finansal bilgi eksikliğinin ülke ekonomisine zarar verdiğini	0.3	1.0	10.5	58.2	30.0
Lisede zorunlu olarak temel düzey finans eğitimi verilmeli	0.3	0.7	10.0	33.7	55.3
Kamu spotu vb. tanıtımlarla finansal okuryazarlığın önemi kamuoyuna yayılmalı	0.3	2.2	5.8	48.3	43.3
Devlet kurumları toplumu finansal okuryazarlık konusunda bilinçlendirmek için çalışmalar yapmalı	0.7	1.3	5.5	51.3	41.2
Sivil toplum kuruluşları toplumu finansal okuryazarlık konusunda bilinçlendirmek için çalışmalar yapmalı	0.5	1.0	5.5	65.7	27.3

Katılımcıların finansal konular hakkında bilgileri, düşünceleri ve finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesine ilişkin ifadeler katılımcıların katılım düzeyleri yüzde olarak Tablo 3.28’de gösterilmektedir. En yüksek katılım oranı (%73.8) ‘aylık ödeme ve harcamalarımı kontrol altında tutabiliyorum’ olarak tespit edilmiştir. En düşük katılım oranı ise, (%0.7) ‘bir yatırımın riskini azaltmak için yatırım yapılan menkul kıymet çeşidi artırılmalı’(%0,3), ‘finansal bilgi eksikliğinin ülke ekonomisine zarar verdiğini’ (%0.3), ‘Lisede zorunlu olarak temel düzey finans eğitimi verilmeli’(%0.3), ‘kamu spotu vb. tanıtımlarla finansal okuryazarlığın önemi kamuoyuna yayılmalı’ (%0.3), ‘devlet kurumları toplumu finansal okuryazarlık konusunda bilinçlendirmek için çalışmalar yapmalı’ (%0.7) ve ‘sivil toplum kuruluşları toplumu finansal okuryazarlık konusunda bilinçlendirmek için çalışmalar yapmalı’ (%0.5) olarak sıralanabilir. Bu durum katılımcıların finansal okuryazarlık bilincine sahip olduklarının bir göstergesidir. Verilerden anlaşılacağı üzere Bilecik ilinde ikamet eden katılımcıların hemen hemen hepsi finansal okuryazarlık eğitiminin verilmesini, yayılmasını ve bu durumu devletin, sivil toplum kuruluşlarının da desteklemesinin finansal gelişime katkı sağlayacağını öngörmektedir. Fakat Bilecik ilinde finansal okuryazarlık hakkında verilen eğitimlerin yeter sayıda olmaması bu cevapları destekler niteliktedir.

Katılımcılarla yapılan ikili görüşmelerde ise bireyler aldıkları maaşları kontrollü harcadıklarını beyan etmiştir. Bu doğrultuda ürünleri araştırarak alışveriş yaptıklarını, yüksek fiyatlara sahip ürünler dışında sadece ihtiyaçları doğrultusunda hareket ettiklerini belirtilmiştir. Bu sebeple bir yatırım yapmadan önce bütün maddi imkanlarını gözden geçirdiklerini katılımcıların %60’ı sözlü olarak ifade etmiştir. Bu durumdan anlayacağımız üzere bireyler geçim sıkıntısı çekmek istemediklerinden dolayı, kendini piyasanın sunduğu çoğu finansal araçlardan geri tutmuş ve finansal konularda daha çok bilgilendirilmeyi kendilerine ve kendilerinden sonraki nesillerin daha çok ihtiyacı olacaklarını ifade etmişlerdir.

Anketin son bölümünde ise katılımcıların ekonomik hayatlarında karşılaştıkları finansal ürün ve finansal piyasalara olan ilgi düzeylerinin belirlenmesi hedeflenmiştir. Bu amaçla katılımcılara yöneltilen 8 soru, ekonomi ve ekonomik kavramlara ilişkin olarak hazırlanmıştır. Tablo 3.28’de katılımcıların finansal konular hakkında ilgi düzeylerine ilişkin yüzde dağılımı belirlenmiştir.

Tablo 3.29. Katılımcıların Finansal Konular Hakkında İlgi Düzeylerine İlişkin Yüzde Dağılımı

	Hiç İlgi Yok	Fazla İlgiilenmiyorum	Kararsızım	İlgileniyorum	Çok ilgiliyim
Konut piyasası	2.8	8.5	8.5	70.0	10.2
Sermaye Piyasası	3.3	7.3	19.8	56.7	12.8
Döviz Piyasası	2.7	4.8	11.0	49.7	31.8
Enflasyon	3.3	11.8	25.2	31.3	28.3
Vergilendirme	3.5	22.7	46.2	22.8	4.8
İş piyasası	3.0	21.5	40.3	27.3	7.8
Devlet teşvikleri	4.0	24.8	26.7	39.2	5.3
Emeklilik plan ve yatırımları	4.0	23.3	25.7	36.0	11.0

Tablo 3.29’da katılımcıların finansal konular hakkında ilgi düzeylerine ilişkin yüzde dağılımı yer almaktadır.

Katılımcıların 420’si yani %70’inin konut piyasasıyla ilgilendiği görülmektedir. Bu durum bize Bilecik ilinde yaşayan bireylerin yatırımlarının çoğunu ev, arsa vb. gibi yerlerde değerlendirdiklerinin göstergesidir.

Sermeye piyasası için katılımcıların %56,7’si yani 340 kişi, sermaye piyasasıyla ilgilendiğini beyan etmiştir.

Katılımcıların %49,7’si döviz piyasası ile ilgilendiklerini beyan ederken %31,8’i çok ilgileneyorum cevabını vermiştir. Yapılan görüşmelerde döviz piyasasında yer alan yatırımcıların ulusal paralarının döviz piyasası sayesinde daha çok değerlendirebildiklerini savunmuşlardır.

Katılımcıların %25,2’si enflasyon konusunda kararsızım cevabını verirken, %31,3’ü ilgilendiğini beyan etmiştir. Bu oranla birlikte %28,3’ü ise ‘çok ilgiliyim’ cevabını vermiştir. Bu durum ülkemizde olduğu gibi Bilecik ilinde de enflasyonun önemli olduğunu göstermektedir.

Vergilendirme konusunda ise katılımcıların %46,2’si kararsızım cevabını vermiştir. Bu durum bireylerin çoğunlukla ilgili olmadıklarını ve vergilendirme konusunun üstünde durmadıkları ortaya çıkartmaktadır.

Katılımcılar arasında iş piyasasıyla ilgilendiklerini beyan edenler %27,3 iken, iş piyasasıyla ilgileneip ilgilene-mediklerin konusunda kararsız olanların oranı ise %40,3’dür.

Tablo 3.29’da katılımcıların %39,2’si devlet teşvikleriyle ilgilendiklerini göstermektedir. Bu durum bize iş kurmak isteyen bireylerin ve işini genişletmek isteyen işletme sahip genç yaştaki bireylerin hedeflerinden kaynaklanmaktadır.

Emeklilik yatırım ve planlama konusunda verilen cevapların oranları birbirine yakınlık göstermektedir. Bu doğrultuda ‘Fazla ilgilenmiyorum’ cevabını verenler %23,3, kararsızım cevabını verenler %25,7, ilgileniyorum cevabını verenler %36,0 ve son olarak çok ilgiliyim cevabını verenler %11 olduğu görülmektedir. Tabloda belirtilen bu oranlar bize genç bireylerin erken yaşta emeklilik planını yapıp yapmamakta kararsız olduklarını çoğunluğun ise bu durumu önemseydiği tespit edilmiştir.

Katılımcıların bu bölümde yer alan sorular karşısında verdiği cevaplara baktığımızda, bireyler çoğunlukla kendi gelirlerine ve deneyimlerine göre piyasalarla ilgilendiği ortaya çıkmaktadır. Konut piyasası, sermaye piyasası ve döviz piyasasına ilgilinin daha çok olduğu görülmektedir. Ancak vergilendirme ve iş piyasası gibi konularda bireylerin net bir bilgiye sahip olmadığı veya meslek gruplarından dolayı bu bilgiye ihtiyaç duymadıklarını belirtmişlerdir.

SONUÇ

Günümüzde ekonomik aktörler ellerinde bulunan sınırlı kaynaklarla finansal anlamda maksimum fayda düzeyine ulaşmak istemektedir. Fakat fayda sağlayabilmek ve doğru kararlar verebilmek için finansal ürün ve hizmetler hakkında bilgi sahibi olunması gerekmektedir. Bu bilgiye ulaşamayan kişiler yanlış tercihler yapabilmektedir. Bu durum hem bireyi hem de toplumun ekonomik refahını olumsuz yönde etkilemektedir. Buradan hareketle toplumun sosyoekonomik refahının artmasında finansal bilgi ve finansal araçları kullanma becerisi, kısaca finansal okuryazarlık düzeyi büyük önem kazanmaktadır.

Finansal okuryazarlık konusunu genel anlamda ele aldığımız zaman birçok tanımla karşılaşmaktayız. Yapılan araştırmalara göre; bireyin finansal okuryazar olabilmesi için para ile ilgili temel kavramlara, tasarruf, yatırım, birikim ve harcama konusunda ki bilgiye veya borçlanmayla ilgili konular hakkında bilgilere sahip olması gerekmektedir.

Finansal okuryazarlık, toplumun ekonomik refah artışının sağlanabilmesi için önemli bir kavramdır. Bir toplumu oluşturan bireylerden finansal bilince sahip olmaları beklenmektedir. Çünkü finansal okuryazar olan bireylerde finansal ürün ve hizmetler hakkında doğru ve tam bilgiye nasıl ulaşması gerektiğini bilmekte ve yatırım yaparken daha bilinçli davranıp risklerin yönetiminde başarılı oldukları gözlemlenmiştir. Finansal okuryazar bireyler bütçeleme ve tasarruf etmenin yolları hakkında bilgi sahibi olduklarından hem tasarruf alışkanlığı kazanmakta hem de tasarruflarını daha verimli kullanmaktadırlar.

Literatürde yer alan çalışmalar sonucunda çoğunlukla üniversite ve lise öğrencileri, kamu ve özel sektör çalışanları gibi çeşitli gruplara ayırarak devlet ve bağımsız kuruluşlar tarafında finansal okuryazarlık çalışmaları yürütülmüştür. Bireyler finansal konularda karar verirken zorluk çekmemeleri ve hata yapmamaları için finansal okuryazar olması gerekmektedir. Bir bireyin iyi bir finansal okuryazar olması aldığı finansal eğitimle ön plana çıkmaktadır. Ülkemizde bireylerin finansal eğitim konusunda faaliyette bulunabilmesi için yürütülen kurum ve kuruluşlar bulunmaktadır. Bu kurumlar finansal eğitim konusunda birbirinden bağımsız hareket etmektedir. Bireylerin finansal konularda daha bilinçli olabilmesi için yapılan çalışmalar hem bireyler için hem de toplumun refahı için faydalı olduğu ortaya koyulmuştur.

2011 ve 2012 yıllarında OECD'nin yapmış olduğu ankette bireylerin finansal okuryazarlığını ölçmeyi hedefleyen sorulardan alınarak çalışmada kullanılmıştır. OECD, piyasa ekonomisine sahip 37 ülkenin ekonomik, sosyal ve yönetim sorunlarını çözmek ve bu

sürecin fırsatlarından faydalanmak üzere kurulan ve senelerdir finansal eğitimin önemini vurgulayan ve bu konuda pek çok çalışma yaparak faaliyetlerine devam eden örgüt olarak bilinmektedir. Köklü temellere dayanan OECD'nin anket formlarından yararlanıp uyarlanarak bu çalışmada kullanılmıştır.

Bu kapsamda çalışmamızda, Bilecik ilinde finansal okuryazarlık düzeyinin ölçülmesi, finansal okuryazarlık düzeyinin, kişilerin finansal davranışlarıyla, buldukları ili finansal açıdan olumlu veya olumsuz etkileme düzeylerinin belirlenmesi ve bireylerin demografik özelliklerine göre incelenerek karşılaştırılması amaçlanmıştır. Bu nedenle Bilecik ilinde ikamet eden kişilerin finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi araştırma evreni olarak tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu örneklem için Bilecik ilinde bulunan 600 kişi üzerinde yapılan anket araştırması ile veriler elde edilmiştir.

Anket dört bölümden oluşmaktadır. Bunlardan birincisi bireylerin demografik bilgilerin yer aldığı 4 adet kapalı uçlu sorudan oluşturulmuştur. İkinci bölüm ise 18 adet kapalı uçlu sorudan oluşmakta olup, ankete katılan kişilerin finansal araçlara ilişkin daha önceden sahip olduklarını deneyimleri öğrenmeyi hedefleyerek hazırlanmıştır. Üçüncü bölümde yer alan 3'lü likert yöntemiyle hazırlanan sorular ise katılımcıların finansal araçlar hakkında bilgilerini ve sahip oldukları bu bilgileri finansal araçlardan yararlanırken ne kadar faydalanabileceğini ölçmek amacıyla hazırlanmıştır. Son bölümde ise bu kişilerin finansal konular hakkında düşünce ve davranışlarını bununla birlikte Bilecik ilinde finansal okuryazarlığın okullarda, sivil toplum kuruluşlarında ve devlet kurumları tarafından Bilecik ilinin finansal gelişimine katkı sağlamasına ilişkin görüşlerin yer aldığı 23 adet 5'li likert ölçeğine göre hazırlanan sorular yer almaktadır.

Çalışmamızda yapılan anket sonuçları göstermiştir ki, Bilecik ili özelinde katılımcıların finansal araçlar hakkında bilgi düzeylerinin mevcut finansal araçlar arasında eşit dağılmadığı gözlemlenmiştir. Örneğin Tablo 3.23'de özetlenen sonuçlara baktığımızda toplam 15 finansal araç içerisinde katılımcıların geleneksel yatırım araçları olan döviz kuru, kredi kartı, bireysel emeklilik, hayat-sağlık sigortası ve vadeli mevduatlar gibi yatırım araçları etrafında yoğunlaştığı gözlemlenmektedir. Bu kapsamda finansal bilgi düzeyinin tabana yayılması amacıyla Bilecik ili özelinde finansal kuruluşlara önemli sorumluluklar düşmektedir. İlgili finansal araçların tanıtımı ve özendirilmesi hem toplum hemde bireyler açısından ekonomik refahı ve Bilecik ili özelinde finansal derinliğin artırılmasında öncülük edecektir.

Bilecik ili özelinde finansal bilgi düzeyinin düşük olması aynı zamanda finansal araç kullanım oranlarında düşük olmasına neden olmaktadır. Tablo 3.24’de özetlendiği üzere Bilecik ili özelinde katılımcıların finansal bilgi eksikliği nedeniyle, %84,3 ile kredi kartı kullandığı, %34 ile döviz kuruna yatırım yaptığı ve son olarak %33 ile finansman kaynaklarını vadeli mevduatlara yönlendirdiği sonucuna ulaşılmıştır. Bu durum finansal bilgi düzeyi düşük olan toplumlar için kaçınılmaz bir sonudur. Finansal çeşitliliğin arttığı son dönemde finansal araçlardan kısıtlı yararlanmak ve/veya geleneksel finansal araçlar etrafında yoğunlaşmak ekonomik aktörlerin tasarruflardan beklediği yüksek geliri elde edemesine ve tasarrufların yastık altı yatırımlar dediğimiz alanlara yönelmesine neden olacaktır.

Çalışmamızda katılımcılara, finansal okuryazarlık seviyesinin artırılması, finansal okuryazarlık farkındalığı ve düşük finansal okuryazarlık seviyesi için çözüm önerilerine ilişkin yöneltilen anket soruları sonucunda Bilecik ili özelinde, katılımcıların önemli bir kısmının düşük gelir seviyelerinde ve dolayısıyla yeterli tasarrufa sahip olmamaları nedeniyle, ücret/maaşlarını ihtiyaçları doğrultusunda kontrollü harcadıkları bu nedenle bir yatırım yapmadan önce bütün maddi imkanlarını gözden geçirdiklerini katılımcıların %60’ı sözlü olarak ifade etmiştir. Bu durumdan anlayacağımız üzere geçim sıkıntısı çeken katılımcı sayısının fazla olması katılımcıların piyasanın sunduğu çoğu finansal araçtan yararlanma düzeylerini azaltmaktadır. Ayrıca finansal okuryazarlık eğitimlerinin Bilecik ili özelinde yetersiz olması mevcut finansal araçlardan yararlanma düzeyinin düşük olmasının bir diğer nedenidir.

KAYNAKÇA

- Adalar, H.** (2019). *Sosyal Bilgiler Öğretmen Eğitiminde Finansal Okuryazarlık ve Öğretimi: Bir Model Önerisi*. Yayınlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.
- Akalın, U. S.** (2003). *Makro Ekonomik Modeller ve İktisat Politikaları*, Set Yayınevi, İstanbul.
- Akbaş, M. S.** (2015). *Büyükşehirlerde Yaşayan Yüksek Öğrenim Görmüş Kişilerin Finansal Okuryazarlığı Üzerine Araştırma*. (Yüksek Lisans Tezi). İstanbul: Okan Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Akin, G. G., Aysan, A. F., Ozcelik, S., & Yildiran, L.** (2012). Credit card satisfaction and financial literacy: Evidence from an emerging market economy. *Emerging markets finance and Trade*, 48(sup5), 103-115.
- Aksoy, A. & Tanrıöven, C.** (2007). *Sermaye Piyasası Yatırım Araçları ve Analizi*, 3. Baskı, Gazi Kitabevi: Ankara.
- Akyol, C.** (2010). *Finansal Farkındalığın Yatırımcı Tercihlerine Etkileri: Özel Bankacılık Çalışanlarında Finansal Farkındalık Üzerine Bir Araştırma*. (Master's Thesis). Anadolu Üniversitesi.
- Alkaya, A., & Yağlı, İ.** (2015). Finansal Okuryazarlık-Finansal Bilgi, Davranış ve Tutum: Nevşehir Hacı Bektaş Veli Üniversitesi İİBF Öğrencileri Üzerine Bir Uygulama. *Journal of International Social Research*, 8(40).
- Altıntaş, K. M.** (2008). *Bireysel Yatırımcılar Açısından Finansal Eğitimin Önemi*. İstanbul: Sigorta Araştırma ve İnceleme Yayınları.
- Aşıkoğlu, R.** (1995). *Yatırım ve Proje Değerlendirme*, Anadolu Üniversitesi Yayınları Eskişehir.
- Aydoğan, E.** (2020). *Türkiye De Finansal Okuryazarlık Oranlarının İncelenmesi ve Finansal Okuryazarlığın Bütçeleme Davranışı Üzerine Etkileri İstanbul İli Uygulaması*. (Master Thesis). Istanbul University.
- Bağcı, H., & Arabacı, S. M.** (2019). Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Ve Finansal Okuryazarlığı Etkileyen Faktörlerin Belirlenmesi. *Business & Management Studies: An International Journal*, 7(3), 68-88.
- Barmaki, N.** (2015). *Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma: Hacettepe Üniversitesi Örneği*. Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Bayram, S. (2010). Finansal Okuryazarlık ve Para Yönetimi Davranışları: Anadolu Üniversitesi Öğrencileri Üzerine Uygulama. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Fakültesi, 15 – 25 – 21 – 22.

Bedir, G. (2020). *Finansal okuryazarlık finansal eğitim finansal okuryazarlık tutum ve davranışlarına ilişkin Hatay ilinde bir araştırma.* (M.S. thesis). Toros University.

Borsa İstanbul (2021). [Erişim:10.03.2021, <https://borsaistanbul.com/tr/sayfa/16/borsa-istanbulda-egitim>]

Borsa İstanbul (2021) [Erişim: 31.03.2021, <https://borsaistanbul.com/tr/sayfa/471/borsa-istanbul-hakkinda>]

Capuano, A., & Ramsay, I. (2011). What causes suboptimal financial behaviour? An exploration of financial literacy, social influences and behavioural economics. An Exploration of Financial Literacy, Social Influences and Behavioural Economics (March 23, 2011). *U of Melbourne Legal Studies Research Paper*, (540).

Chen, H. & Volpe, R.P. (2002), Gender Differences in Personal Financial Literacy among College Students, *Financial Service Review*, Pages 289-307.

Cude B. J. Lawrence F. C. Lyons A. C. Metzger K. Lejeune E. Marks L. Machtmes K. (2006), College Students and Financial Literacy: What They Know and What Need to Learn, Eastern Family Economics and Resource Management Association 2006 Conference.

Çelik, Z. (2009). *Adana İlinde Hanehalkı Gelir ve Tasarruf Eğilimlerinin İncelenmesi.* (M.S. thesis). Cukurova University.

Dağdelen, T. (2017). *Finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi ve Aydın ilindeki serbest muhasebeci mali müşavirler üzerine bir uygulama.* (Master's thesis). Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Dağdelen, T. (2017). Finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi ve Aydın ilindeki serbest muhasebeci mali müşavirler üzerine bir uygulama (Master's thesis, Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü).

Devlet Planlama Teşkilatı (2001), *Gelir Dağılımını İyileştirilmesi ve Yoksullukla Mücadele Özel İhtisas Komisyonu Raporu, VIII. Beş Yıllık Kalkınma Planı* [Erişim: 14.12.2020, 08_GelirDagilimi.pdf]

Dew, J. ve Xiao, J.J. (2011). *The Financial Management Behavior Scale: Development and Validation* "" *Journal of Financial Counseling and Planning*, 22(1): (43-59).

Erdem, Metin (2012). *Devlet Borçları, 4. Basım, Ekin Yayınevi, Bursa.*

Ergün, B., Şahin, A., & Ergin, E. (2014). Finansal Okuryazarlık: İşletme Bölümü Öğrencileri Üzerine Bir Çalışma. *Journal of International Social Research*, 7(34).

Resmî Gazete. (05.06.2014). *Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması, Stratejisi ve Eylem Planları, Başbakanlık Genelge Sayı :29021*

Finansal İstikrar Komitesi, Finansal Erişim, Finansal Eğitim, Finansal Tüketicinin Korunması Stratejisi ve Eylem Planları, (2014) [Erişim:04.04.2021, <http://www.spk.gov.tr/Sayfa/Dosya/1076>]

Gökmen, Habil (2012), Finansal Okuryazarlık, 1. Baskı, Hiperlink Yayınları:İstanbul.

Gönen, E. ve Özmete, E. (2007) “Finansal Refah: Finansal Yönetim Sürecinden Duyulan Tatmin, Finansal Davranışlar ile Öz-Saygı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi” 58

Güler, E. (2015). Hanehalkının finansal okuryazarlık düzeyinin belirlenmesi üzerine bir araştırma Sakarya ili örneği (M.S. thesis). Sakarya University.

Güler, E. ve Tunahan H.: “Finansal Okuryazarlık: Hanehalkı Üzerine Bir Araştırma,” *İşletme Bilimi Dergisi* (JOBS), 5.3, 2017: 79- 104.

Güneş, E. (2019). *Bireylerin Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma: Kayseri ve Sivas İli Örneği.* Kayseri Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kayseri.

Hamurcu, Çağrı (2015), Yatırım Kararlarının Davranışsal Finans Açısından İncelenmesi: Bilgi Teknolojileri ve İletişim Sektörü Çalışanları Üzerine Bir İnceleme, Yayımlanmamış Doktora Tezi, T.C Kırıkkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kırıkkale.

Hayta, A. (2011). *Aile Finans Sistemi İlişkileri.* Ankara: Gazi Kitapevi S:264 – 265 – 263 – 267.

Hilgerth, Marianne A., Hogarth, J. M., & Sondra G. B. (2003). Household financial management: The connection between knowledge and behavior. *Federal Reserve Bulletin*, 89(7),309-322. [Erişim:11.05.2021, <http://www.federalreserve.gov/pubs/bulletin/2003/0703lead.pdf>].

Finansal Okuryazarlık ve Erişim Derneği (FODER) [Erişim:11.05.2021, <http://www.foder.org/>].

ING BANK [Erişim:11.05.2021, <http://www.ingbank.com.tr/>].

ING BANK [Erişim:12.05.2021, <http://www.turuncudamla.com/>].

Habitat Derneği [Erişim:12.05.2021, <https://habitatdernegi.org/hakkimizda/>].

Resmî Gazete [Erişim:12.05.2021,<https://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2014/06/20140605-6.htm>].

TEB Aile Akademisi [Erişim:12.05.2021 <https://www.teb.com.tr/teb-aile-akademisi-nedir/>].

İlter, Ergün (2001), Yatırım Projelerinin Hazırlanması Değerlendirilmesi ve İzlenmesi, Abant İzzet Baysal Üniversitesi, Bolu.

Karataş, Ç. (2017). Finansal Okuryazarlığın Geliştirilmesinde Merkez Bankalarının Rolü ve Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İçin Bir Değerlendirme. TCMB Uzmanlık Yeterlik Tezi, Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası İletişim ve Dış İlişkiler Genel Müdürlüğü, Ankara, Mayıs 2017.

Kılıç Y., Ata H. A. & Seyrek İ. H. (2015) “Finansal Okuryazarlık: Üniversite Öğrencilerine Yönelik Bir Araştırma”, *Muhasebe ve Finansman Dergisi*. 129- 144.

Kuyumcu, O. (2018). *Finansal Okuryazarlığın Makro Ekonomik Önemi ve Ülkemizde Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi: Bursa İli Uygulaması* (Master's thesis, Bursa Uludağ Üniversitesi).

Kuyumcu, O. (2018). *Finansal Okuryazarlığın Makro Ekonomik Önemi Ve Ülkemizde Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi: Bursa İli Uygulaması*. (Master's thesis). Bursa Uludağ Üniversitesi.

Mandell, L. (2006). “Financial literacy: If it is so important, why is not improving?” Networks Financial Institute at Indiana State University Policy Brief.

Mandell, Lewis And Klein, L. Schmid (2007). “Motivation and Financial Literacy”, *Financial Services Review*, S. 16, s. 105-116.

Matituna, B. “Bilinçli Yatırımcı” Forbes Dergisi, 2, Nuray Mercan. Oyur, Emine. Altınay, Ayşenur. Aksanyar, Yaşar, “*Ekonomi Okuryazarlığına Yönelik Ampirik Bir Araştırma*”, *Ekonomi Bilimler Dergisi*, 4 (2), 2012 s. 109-120.

Mevsim, L. T. (2016). *Üniversite Öğrencilerinde Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Belirlenmesi: Erzincan Üniversitesi Örneği*. (Master's thesis). Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.

Millî Eğitim Bakanlığı: (Çevrimiçi). mtegm.meb.gov.tr/www/finansalokuryazarlik-formator-ogretmenlerin-egitimibasladi/icerik/1252.

Millî Eğitim Bakanlığı (2011). “*Bütçe Hazırlama,*” Ankara, Aile ve Tüketici Hizmetleri.

OECD (2009), *Financial Literacy and Consumer Protection: Overlooked Aspects of the Crisis, OECD Recommendation on Good Practices on Financial Education and Awareness Relating to Credit.*

OECD (2010). *INFE Questionnaire on the Design and Implementation of National Strategy on Financial Education.*

OECD INFE (2012). “*Measuring Financial Literacy: Results of the OECD / International Network on Financial Education (INFE) Pilot Study*”, Paris: OECD.

OECD (2005), *Improving Financial Literacy Analysis of Issues and Policies*: Paris: OECD Publishing.

OECD (2005) “*Improving Financial Literacy Analysis Of Issues And Policies Organisation*”,

Oktay, M., (2019). *Finansal Okuryazarlık Düzeyinin Bireylerin Tasarruf Eğilimi Üzerindeki Etkisi: Kırıkkale Üniversitesi Akademik ve İdari Personeli Üzerine Bir Araştırma, İşletme Akademisi Dergisi*, (1).

Ören Bayındırılı, M. E. L. E. K. (2020). *Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlık, Finansal Tutum ve Davranış Düzeylerini Belirlemeye Yönelik Bir Araştırma: Karabük Üniversitesi Örneği* (Doctoral dissertation).

Özbek, A. (2019). *Erken dönemde ekonomi eğitiminin finansal okuryazarlık düzeyine etkisi: uluslararası Bakalorya örneği.*

Özgüler, İsmet (2013), *Bireysel Finansal Kaynakların Yönetiminde Bir Araç Olarak Finansal Eğitimde Dünya Uygulamaları ve Türkiye Karşılaştırması*, (Yüksek Lisans Tezi).

PISA (Programme for International Student Assessment) (2013). *PISA 2012 Assessment and Analytical Framework – OECD 2013*. http://www.oecd-ilibrary.org/education/pisa2012-assessment-and-analytical-framework_9789264190511-en. (08.04.2018)

Sabri, Mohamad Fazli & Macdonald, Maurice (2010), Savings Behaviour and Financial Problems Among College Students: The Role of Financial Literacy Malaysia, Cross-Cultural Communication, Vol:6, No:3, 2010, Pages 103-110.

Sam, Y., Geetha, C. & Mohidin, R.A. (2012) “What were the factors that influence financial management behavior of undergraduates?”, International Journal of Business Trends and Technology, 2(1).

Saraç, E. (2014). *Finansal okuryazarlık ve Dumlupınar Üniversitesi öğrencilerinin finansal okuryazarlık düzeylerinin ölçülmesi üzerine bir araştırma.* (Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Kütahya.

Sarıgül, H. (2015) “*Finansal Okuryazarlık Tutum ve Davranış Ölçeği: Geliştirme, Geçerlik ve Güvenirlilik*”, Yönetim ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi, Cilt 13, Sayı 1, s.201.

Satoğlu, S. (2014). Yatırımcıları koruma aracı olarak finansal okuryazarlık ve Türkiye bireysel uygulaması, (Yayınlanmamış Doktora Tezi), Marmara Üniversitesi/Bankacılık ve Sigortacılık Enstitüsü, İstanbul.

Sermaye Piyasası Kurulu. (2014). Faaliyet Raporu 2013. (s.1, 102-104).Ankara. <http://www.spk.gov.tr/Sayfa/Dosya/1182> (09.02.2018)

Sevim, N., Temizel, F. & Sayılır, Ö.: “The Effects of Financial Literacy on The Borrowing Behaviour of Turkish Financial Consumers,” *International Journal of Consumer Studies*, 36 (2012): 573-579

Smith, M. B. (1968), Attitude Change, International Encyclopedia of the Social Sciences, Crowell Collier and Mac Millan.

SPK (2016), *Yatırım Yaparken Nelere Dikkat Etmeliyim*, SPK Yayınları.

Şahin, M., & Barış, S. (2017). Finansal okuryazarlık ve tasarruf davranışları: Kamu çalışanları üzerine bir inceleme. Çankırı Karatekin Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi, 7(2), 77-103.

Şarlak, Zeynep, “Aile Bütçesi ve Kaynak Yönetimi” (2.Baskı). T.C. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Aile ve Toplum Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Nakış Ofset. İstanbul, 2012.

Şengüloğlu, H. (2019). Finansal okuryazarlık düzeylerinin belirlenmesi Düzce ili örneği (M.S. thesis). Duzce University.

TEB (2014). Türkiye Ekonomi Bankası, Finansal Okuryazarlık ve Erişim Endeksi,

[Eriřim:30.05.2021,https://www.teb.com.tr/upload/PDF/aile%20akademisi%20erisim%20endeksi%20raporu/foe_endeks_rapor_2014.pdf].

Temizel, F. (2010). Mavi Yakalılarda Finansal Okuryazarlık, Beta Yayınları, 1.Baskı İstanbul.

Türkiye Bankalar Birliği (TBB) Risk Merkezi, (2015). Borcunu Ödemeyen Bireysel Kredi ve Bireysel Kredi Kartı Borçluların Sayısı (Yıllık). İstanbul: Türkiye Bankalar Birliği Risk Merkezi,

Türkiye Cumhuriyet Merkez Bankası (TCMB), (2011) Dünyada ve Türkiye’de Finansal Hizmetlere Erişim ve Finansal Eğitim.

Ürün, H. (2020). *Finansal Okuryazarlık Yüzüncü Yıl Üniversitesi ve Trakya Üniversitesi İİBF Öğrencileri Üzerine Bir Çalışma* (M.S. thesis). Van Yüzüncü Yıl University.

World Bank “The Case for Financial Literacy in Developing Countries: Promoting Access to Finance by Empowering Consumers”, 2009.

Yılmaz, H., & Elmas, B. (2016). Finansal Okuryazarlık: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Öğrencileri Üzerine Bir Çalışma. Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 2(1).

Yılmaz, V. ve Tuncay, M. (2012). “*Finansal liberalizasyonun tasarruf ve yatırım üzerine etkisi: Türkiye örneği*”. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 26(4), 345-363.

Yücel, S. (2017). *Üniversite Öğrencilerinin Finansal Okuryazarlıklarının Kredi Kartı Kullanım Alışkanlıkları Üzerine Etkisinin İncelenmesi: Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi-Hacettepe Üniversitesi Örneği*. (Master's thesis). Bilecik Şeyh Edebali Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü.

EKLER

EK 1

BİLECİK İLİ FİNANSAL OKURYAZARLIK DÜZEYİNİN BELİRLENMESİ

Bu çalışmada ki amaç Bilecik ili mevcut finansal okuryazarlık düzeyi belirlenerek, Bilecik ilinde yaşayan bireylerin yaşadıkları finansal sorunlar karşısında alması gereken önlemler hakkında önerileri ortaya koymak amacıyla hazırlanmıştır. Anket sonucunda elde edilecek bilgiler gizli tutularak sadece bilimsel bir araştırma için kullanılacaktır. Çok değerli görüşlerinizi paylaştığımız ve bilimsel bir çalışmaya katkıda bulunduğunuz için teşekkür ederiz. SILA KAPLAN

Katılımcıya İlişkin Temel Bilgiler

Cinsiyet: Erkek () Kadın ()
Yaş: 18-28 () 29-39 () 40-50 () 51 ve üstü ()
Eğitim: İlkokul () Ortaokul () Lise () Ön Lisans () Lisans () Lisansüstü ()
Meslek: Özel Sektör () Kamu Sektörü () Serbest () Öğrenci () Çalışmıyor () Emekli ()

1. Finansal yatırımlarınızı nasıl gerçekleştirirsiniz

a) Farklı finans kurumlarıyla görüşerek b) Tek bir finans kurumunun seçeneklerini değerlendirerek
c) Kendi bildiğimden şaşmam farklı yatırım seçeneklerini değerlendirmem d) Etrafa sorarım
e) Bilmiyorum

2. Finansal yatırım kararlarınızı daha çok hangi bilgi kaynakları etkiler

a) Yapılan reklamlar b) Kulaktan dolma bilgiler c) Finansal Araçlara ilişkin internette yazan bilgiler d) Özel finansal danışmanlardan alınan bilgiler e) Banka satış temsilcilerinin tanıtımları f) Gazeteler vb. finans sayfalarındaki tavsiyeler g) Özel Finans yayımları
h) Eş-Dost Tavsiyesi i) Televizyon ve radyo programları j) Tecrübelerim k) Bilmiyorum

3. Daha önce paranızı nasıl biriktirdiniz?

a) Ev vb. herhangi bir yerde saklayarak b) Bankada vadeli mevduat hesabında
c) Finansal yatırım araçları (Tahvil, hisse senedi vb.) d) Arsa, ev, araba veya hayvan gibi mal mülk edinimi yoluyla e) Bireysel emeklilik vb. fonlarla f) Hiç para biriktirmedim g) Hiç biriktirecek param olmadı

4. İkamet ettiğiniz evin sahiplik durumu nedir?

a) Kendime/Aileme ait ve borcu yok b) Konut kredisi hala devam ediyor c) Kiracıyım
d) İşverene ait

5. Hanenizin temel gelir kaynağı nedir

a) Maaş veya ücret b) Serbest meslek veya ticaret kazancı c) Devlet yardımları
d) Gayrimenkul gelirleri e) Aile bireylerinden yardım (Farklı hanede yaşayan)
f) Özel kişi veya kurumlardan yardım veya gelir g) Diğer Gelirler (.....)

6. Hanede ödemelerden kim sorumlu

a) Kadın /Anne b) Erkek / Baba c) Eşler birlikte d) Tüm aile bireyleri birlikte
e) Ailenin diğer birey/bireyleri f) Hiç kimse / Ödemeleri yapamıyoruz

7. Kaç adet kredi kartınız var?

a) Hiç yok b) 1 c) 2 d) 3 e) 4 ve üzeri

8. Bugüne kadar ki en yüksek kredi kartı borcunuz ortalama ne kadardı?

a) 0-1.500 TL b) 1501-3.000 TL c) 3.001-4.500 TL d) 4.501-6.000 TL e) 6.001 TL ve üzeri

9. Aylık harcama toplamınız ortalama ne kadar?

a) 0 - 500 TL b) 501- 1000TL c) 1001-1500TL d) 1501-2000TL e) 2001 TL ve üzeri

10. Daha önce hangi sebep/sebeplerden dolayı bireysel kredi kullandınız

a) Fatura, kredi kartı vb. borçları ödemek için b) Evin çeşitli ihtiyaçları için
c) Tatil veya seyahat için d) Evlilik, eğitim vb. özellikli durumlar için
e) Diğer aile bireylerine veya yakınlarla yardım için f) Bağış ve hayır yapmak için g) Hiç kredi kullanmadım

1. Daha önce kaç kez kredi kullandınız? (Bireysel, Taşıt, Konut vb.)
a) Hiç b) 1-2 c) 3-4 d) 5-6 e) 7 ve daha fazla
2. Daha önce aşağıdaki mortgage ürünlerinden birini kullandınız mı?
a) Sabit Faizli Konut Kredisi b) Azalan Taksitli Mortgage c) Ara Ödemeli Mortgage
d) Artan Taksitli Mortgage e) Değişken Faizli Mortgage f) Diğer Mortgage türleri
g) Hiç Mortgage kullanmadım
3. Daha önce birikimlerinize kazanç elde ettiniz mi?
a) Evet b) Hayır c) Hiç birikimim olmadı
4. Daha önce hiç finansal yatırımlarınızdan zarar ettiğiniz oldu mu?
a) Evet b) Hayır c) Hiç yatırım yapmadım
5. Daha önce hangi konuda/konularda bir finans danışmanından (Özel finans uzmanı, Banka satış temsilcisi vb.) destek aldınız?
a) Tasarruf veya yatırımlarım için b) Kredi kullanmak için c) Çeşitli sigorta türleri için
d) Borçların yönetimi için e) Hiç danışmadım
6. Daha önce aldığınız hangi finansal karar/kararlardan ötürü pişmanlık duyduunuz.
a) Tasarruf veya yatırımlarım b) Kullandığım Krediler c) Kullandığım çeşitli sigorta türleri
d) Borçların yönetimi e) Hiç pişmanlık duymadım.
7. Acil paraya ihtiyaç duyduğunuzda nereden para bulursunuz?
a) Varlık satışı (Otomobil, değerli eşya, hanımın bilezikleri vb.) b) Aile Bireyleri veya yakınlardan borç) Finansal Borç d) Hayır kurumları, dernekler vb.
e) Ek iş, fazla mesai vb. f) Hiçbir yerden bulamam
8. Sizce Bir kişi emeklilik için finansal planını kaç yaşında yapmaya başlamalı
a)18-28 b) 29-39 c) 40-50 d) 51 ve üstü e) Plan yapmak çok gereksiz

Finansal Araçlarla İlgili Bilgi			TEMEL FİNANSAL ARAÇLAR	Finansal Araçlardan Yararlanma Düzeyi		
Bilgim Yok	Duydum ama çok bilgim yok	İyi Biliyorum		Hiç Kullanmadım	Daha Önce Kullandım	Düzenli Kullanıyorum
			Döviz Kuru			
			Bireysel Emeklilik			
			Yatırım Fonu			
			Mortgage			
			Banka teminatlı kredi			
			Teminatsız kredi			
			Kredi Kartı			
			Vadeli Mevduat			
			Tasarruf Fonu			
			Mikrokredi			
			Hayat, sağlık vb.			
			Hisse Senedi			
			Tahvil			
			Ön ödemeli kart			
			Katılım Bankacılığı			

C. Aşağıda yer alan ifadelerle ilgili görüşlerinizi belirtiniz.					
(1)Kesinlikle Katılmıyorum (2)Katılmıyorum (3)Kararsızım (4)Katılıyorum (5)Tamamen					
	1	2	3	4	5
Bir yatırım yapmadan önce bütün maddi imkanlarımı gözden geçiriyorum					
Bugün için yaşıyorum. Yarına Allah Kerim					
Parayı uzun süre saklamaktansa harcamak beni daha çok mutlu ediyor					
Faturalarımı hep zamanında öderim					
Yatırım yaparken her türlü riske karşı hazırlıklıyım					
Mali durumumu sıkı bir gözetim altında tutuyorum					
Uzun dönem finansal hedeflerimi başarmak için ciddi çaba gösteriyorum					
Para benim için sadece harcamak için var					
Mevcut finansal durumumdan memnunum					
Finans konularıyla ilgilenmekten keyif alıyorum					
Aylık ödeme ve harcamalarımı kontrol altında tutabiliyorum					
Paramı çok iyi yönetebiliyorum					
Geçim sıkıntısı çekiyorum					
En uygun finansal ürünü seçebilmek için çok araştırma yapıyorum					
Tüm finansal gelişmelerden haberdarım					
Getirisi yüksek yatırımın riski de yüksek olur					
Yüksek enflasyon demek geçim maliyetlerinin giderek artması demektir.					
Bir yatırımın riskini azaltmak için yatırım yapılan menkul kıymet çeşidi artırılmalı					
Finansal bilgi eksikliğinin ülke ekonomisine zarar verdiğini					
Lisede zorunlu olarak temel düzey finans eğitimi verilmeli					
Kamu spotu vb. tanıtımlarla finansal okuryazarlığın önemi kamuoyuna yayılmalı					
Devlet kurumları toplumu finansal okuryazarlık konusunda bilinçlendirmek için çalışmalar yapmalı					
Sivil toplum kuruluşları toplumu finansal okuryazarlık konusunda bilinçlendirmek için çalışmalar yapmalı					

C. Aşağıda yer alan finansal konulara ilgi düzeyiniz nedir.					
(1)Hiç ilgim yok (2) Fazla ilgilenmiyorum (3)Kararsızım (4)İlgileniyorum (5)Çok İlgiliyim					
	1	2	3	4	5
Konut piyasası					
Sermaye Piyasası					
Döviz Piyasası					
Enflasyon					
Vergilendirme					
İş piyasası					
Devlet teşvikleri					
Emeklilik plan ve yatırımları					